

“Olipa kerran äiti”

Äitiyden kertominen Lucia Berlinin alkoholisoituneiden äitihahmojen kautta

Lotta Lipasti

Pro gradu -tutkielma

Kirjallisuustieteiden tutkinto-ohjelma, yleinen kirjallisuustiede

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Maaliskuu.2026

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Pro gradu -tutkielma

Kirjallisuustieteiden tutkinto-ohjelma, yleinen kirjallisuustiede

Lotta Lipasti

Olipa kerran äiti. Äitiyden kertominen Lucia Berlinin alkoholisoituneiden äitihahmojen kautta

Sivumäärät: 78

Käsittelen pro gradu tutkielmassani Lucia Berlinin novellikokoelmia *A Manual for Cleaning Women. Selected Stories by Lucia Berlin* (2015) ja *Evening in Paradise. More stories* (2018). Novellit, joihin syvennyn tarkemmin, valikoituvat tutkimuskysymysteni ja käyttämieni analyysityökalujen ja teorian kautta. Kysyn, miten Berlinin novelleissa kerrotaan äitiyttä niissä toistuvien alkoholisoituneiden äitihahmojen kautta. Käytän analyysityökaluinani narratiivisen hermeneutiikan tutkimuskentän tarjoamia teorioita ja käsitteitä. Graduni liittyy äitiyden tutkimuksen narratiivisen hermeneutiikan tutkimusperinteeseen. Näiden tutkimuskenttien yhdistäminen tuo tutkimukseeni uusia näkökulmia niin kirjallisuustieteellisesti kuin yhteiskunnallisestikin.

Kysymykseni äitiyden kertomisesta sisältyy kysymys äitien harjoittamasta kerronnallisesta toimijuudesta, sekä tähän liittyvästä mahdollisen tajusta. Nämä ovat Hanna Meretojan hahmottelemia käsitteitä, joiden tarkoitus on tutkia kertomista siihen sisältyvän eettisen potentiaalinkin kautta. Tällöin oletan, että meitä ympäröivillä kulttuurisilla kertomuksilla on vaikutusta siihen, miten koemme maailman ja mikä on käsityksemme itsestämme ja toimintamahdollisuuksistamme maailmassa. Tutkielmassani osoitan, että kertomukset, kyky suhtautua kertomuksiin, sekä kertomisen tavat vaikuttavat Berlinin henkilöahmojen itseymmärrykseen, ihmissuhteisiin ja mahdollisuuksiin.

Käsitellessäni alkoholisoituneita äitihahmoja oletan heidän rikkovan äitiyden normeja, eli ajallisaikallisia käsityksiä ihanteellisesta äitiydestä. Osoitan, että äitien juominen näyttäytyy novelleissa vallitsevia sukupuolikäsityksiä vastaan kapinoivana toimintana. Samalla juominen ei kuitenkaan ole äitien valtaa tai toimijuutta lisäävää. Kertominen taas voi laajentaa äitien toimijuutta ja valtaa. Se on novelleissa sekä henkilöahmojen toimintaa ja mahdollisuuksia rajoittavaa että avaavaa. Oletan, että kertomusten tavoin myös äitiys ja sukupuoli ovat osaltaan sosiaalisia rakennelmia. Ne voivat liittyä biologiaan, mutta eivät tyhjene siihen. Tällöin kulttuurisilla kertomuksilla on vaikutus novellien henkilöahmojen kokemuksiin omasta äitiydestään ja naiseudestaan. Heihin vaikuttavat laajemmat yhteiskunnallisesti toistetut kertomukset, mutta myös henkilökohtaisemmat kertomukset, kuten oman suvun tai perheen sisällä toistetut kertomukset.

Avainsanat: äitiys, äitiminen, tytärtäminen, alkoholi kirjallisuudessa, feministinen kirjallisuudentutkimus, Lucia Berlin, narratiivinen hermeneutiikka, kerronnallinen toimijuus, mahdollisen taju

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Tutkimuksen lähtökohdat	4
1.2	Keskeinen teoria ja käsitteistö	8
1.3	Suhde aiempaan tutkimukseen	12
2	Rajoittavat kertomukset	16
2.1	Virgin Mary ja Bloody Mary, eli valta- ja vastakertomukset, sekä dialogisuuden idea	16
2.2	Äitiyden instituutio	23
2.3	Äidit, tyttäret ja periytyvä mahdollisen tajun puute	32
3	Mahdollistavat kertomukset	39
3.1	Tyttäret, äidit ja vahingollisen perinnön katkeaminen kertomalla	39
3.2	My Mama, Madame Bovary, eli juominen naiskurittomuutena	48
3.3	Yksinhuoltajaäidit, eli henkilökohtaisen äitiyden etsiminen patriarkaalisen järjestyksen ulkopuolelta	60
4	Lopuksi	70
	Lähteet	75

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Tutkielmani käsittelee äitiyden kertomista Lucia Berlinin postuumisti julkaistuissa novellikokoelmissa *A Manual for Cleaning Women: Selected Stories by Lucia Berlin* (2015) ja *Evening in Paradise. More stories* (2018). Suurin osa kokoelmien novelleista on julkaistu alun perin 80- ja 90-luvuilla erilaisina kokonaisuuksina¹. Jokainen novelli toimii omana itsenäisenä kokonaisuutenaan. Päähenkilöt, aiheet, teemat ja tapahtumapaikat vaihtelevat. Ajassa liikutaan 40-luvulta lähemmäs 90-lukua. Samalla novelleissa toistuu samoja teemoja ja aiheita, sekä nimettyjä henkilöitä ja paikkoja, jotka muodostavat omat yhtenäiset tarinamaailmat tiettyjen novellien välille. Toistuvina teemoina novellikokoelmissa ovat esimerkiksi luokka, kansallisuus, alkoholismi, tyttöryys, sisarus- ja rakkaussuhteet, yksinäisyys ja yhteisön löytäminen, sekä äidin ja vaimon roolit. Tässä tutkielmassa tutkin novelleissa toistuvia äitiyden ja alkoholismin teemoja, joiden näen liittyvän toisiinsa merkityksellisellä tavalla. Kysyn, miten Lucia Berlinin novellit kertovat äitiyttä alkoholisoituneiden äitihahmojen kautta.

Aiempi tutkimus on tuonut ilmi, että ongelmalliset äitisuhteet, eritoten äiti-tytär-suhteet, toistuvat Berlinin tuotannossa (Grahm 2023, 25). Ratkaisevaa monien novellien esittämälle äitiydelle, sekä äiti-tytär-suhteille, on henkilöitä elämää varjostava alkoholismi. Lisa Grahm (2023, 24) tuo esiin, että monissa novelleissa äitihahmot ovat alkoholin suurkuluttajia. Esimerkiksi Grahmin (2023) analysoimassa ”Tiger Bites” -novellissa peräti kolmen äitihahmon vihjataan juovan, minkä seurauksena kaikkien tyttäret joutuvat etsimään äidillistä huolenpitoa toisaalta. Grahmin (2023, 24) tulkinnassa Berlinin alkoholisoituneet äitihahmot epäonnistuvat länsimaisessa kulttuurissa normatiivisena pidetyssä äitiydessä. Olen samaa mieltä. Länsimaisella normatiivisella äidillä viitataan tehtäviin ja niiden implikoimiin ominaisuuksiin, jotka äidille on historiassamme perinteisesti nimetty kodissa, perheessä ja yhteiskunnassa. Äidin, laajemmin naissukupuolen, tehtäviksi voi lukea pääasiallisen vastuun lapsen hoivaamisesta (Rich 1995/1986, 11; Vuori 2010, 109). Lisäksi äidin on oletettu muodostavan lapsen ensimmäisen ihmissuhteen (Vuori 2010, 109), jolloin äidin merkitys lapsen kehityksen ja sosiaalistumisen kannalta korostuu. Tiettyssä yhteisössä ”oikeanlaisena” pidetyn äitiyden voi nähdä palvelevan myös koko vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä. Rebecca Jo Plantin (2010, 5) sanoin tietynlainen

¹ Novellit ovat aikaisemmin ilmestyneet kokoelmissa *Angels[sic] Laundromat* (Turtle Island 1981), *Phantom Pain* (Tombouctou 1984), *Safe & Sound* (Poltroun 1988), *Homesick* (Black Sparrow Press 1991), *So Long* (Black Sparrow Press 1993) ja *Where I Live Now* (Black Sparrow Press 1999).

äitiys on ollut “peruspilari kansakunnan sosiaaliselle ja poliittiselle järjestykselle”. Adrienne Richin (1995, 45) mukaan äidissä yhteen ihmiseen tiivistyvät “uskonto, sosiaalinen omatunto ja nationalismi”. Normatiivisen tarkoittaessa kulttuurisesti rakentunutta kuvaa ihanteellisesta tai “hyvästä” äidistä alkoholisoitunut äitihahmo näyttäytyy “epänormatiivisena”, kulttuurista mielikuvaa ja ihanteita rikkovana “huonona” äitinä.

“Tiger Bites” –novelliin keskittyvässä analyysissään Grahn sivuaa alkoholisoituneita äitihahmoja, mutta ei keskity heihin. Itse näen mielekkäänä jatkaa näiden äitihahmojen analyysiä pidemmälle. Samalla aion laajentaa analyysia kumpaankin edellä mainitsemaani kokoelmaan kokonaisuudessaan. Vaikka aiempi tutkimus on tuonut ilmi Berlinin novelleissa toistuvan alkoholismin ja äitiyden teemat, näitä teemoja ei olla vielä tutkittu tällä laajuudella yhdessä. Tuon Berlin –tutkimukseen uuden näkökulman myös käyttämällä narratiivisen hermeneutiikan analyysityökaluja ja teoriaa. Tulen avaamaan tutkielmalleni keskeistä teoriaa ja työkaluja enemmän luvussa 1.2. Tässä kohtaa on tähdellistä tuoda ilmi, että narratiivisen hermeneutiikan perinteestä ammentaen näen kertomukset (*narratives*) sosiaalis-kulttuurisesti muodostuneina merkityksellistämisen prosesseina, joita voi esiintyä niin arkielämässämme, mediassa kuin kirjallisuudessakin. (Meretoja 2023, 3; Meretoja 2018a, 16.) Hermeneuttinen kertomuksetutkimuksen perinne korostaa, että kirjallisuus ja tarinat ovat aina kytköksissä maailmaan (Meretoja 2018b, 8). Vaikka tämä ei tee kertomuksista ja kirjallisuudesta lähtökohtaisesti epäeettistä, on tällöin oletettava, ettei kertominen ole koskaan “eettisesti neutraalia” (Meretoja 2018a, 3; Ricouer 1992, 140). Tällä tarkoitan sitä, että kertomukset ovat jo syntyessään arvojemme, näkökulmiemme ja ennakko-oletustemme sävyttämiä, usein tiedostamattamme. Osallistumme merkityksenannon prosesseihin jo kokiessamme jotain, emme vasta kertoessamme kokemuksestamme (Meretoja 2018a, 3).

Sen lisäksi, että kertomukset nähdään hermeneuttisessa perinteessä reaalimaailman vaikutusten alaisina, niiden nähdään vaikuttavan reaalimaailmaan. Hanna Meretoja (2018b, 9–10) on kerronnan eettisen näkökulman ottavassa tutkimuksessaan tuonut esille, että meitä ympäröivät kertomukset ja suhtautumisemme niihin vaikuttavat esimerkiksi itseymmärrykseemme ja mahdollisuuksiimme. Koska kertomukset vaikuttavat meihin ja toisin päin, on mielekäästä ottaa kertomusten tarkasteluun eettinen näkökulma. Luvussa 1.2 tulen avaamaan käsitteitä, joiden avulla analysoin kohdoteoksessani esiintyvien henkilöhahmojen suhteita kertomuksiin niiden eettisen potentiaalin kautta. Näistä keskeisimpiä ovat Meretojan teoretisoimat kerronnallisen toimijuuden (*narrative agency*, Meretoja 2023, 9) ja mahdollisen tajun (*sense of possible*, Meretoja 2018a, 16) käsitteet.

Narratiivinen hermeneutiikka on osa kerronnantutkimuksen kenttää. Berlin-tutkimus on aieminkin keskittynyt kertomisen teemoihin, mikä ei ole ihme, sillä Berlinin tuotantoa on kuvattu autofiktiiviseksi (Bastián Alvarado 2023, 165; Ellis 2024, 22). Vaikka Berlinin novellit ovatkin yhdistettävissä hänen elämäänsä (Ellis 2023, 1), itse en tule ottamaan näitä yhtäläisyyksiä huomioon omassa analyysissäni. Myös ilman omaelämäkerrallista näkökulmaa Berlinin novellit ovat vahvan kerrontatietoisia, mikä näkyy vaikkapa näkökulmilla leikittelyssä. Aiempi tutkimus on nähnyt joidenkin novellien tapahtuvan “yhteisessä maailmassa” ja täydentävän toisiaan. (Bastián Alvarado 2023, 165–166.) Tämän voi päätellä esimerkiksi toistuvista juonikuvioista ja henkilöhahmoista.

Samaan aikaan kun Berlinin voi nähdä yhdistävän eri novellien tarinoita toisiinsa, hänen voi nähdä luovan niiden välille myös vastakohtaisuuksia. (Ellis 2023, 6–7.) Esimerkiksi novelleissa “Tiger Bites” (*A Manual for Cleaning Women. Selected Stories By Lucia Berlin* = Tästä lähtien MCW) ja “Noël. Texas. 1956” (*Evening in Paradise. More Stories* = Tästä lähtien EP) seikkailee samoja hahmoja: Lou, Loun serkku Bella Lynn ja tämän äiti Tiny. Yhtäläisyydet tuovat esille myös novellien välillä vallitsevan merkittävän eron: toinen kerrotaan Loun, toinen Tinyn näkökulmasta. Nähdäkseni näkökulman vaihdos voi lisätä näkökulmatietoisuutta, joka puolestaan voi lisätä kertomisen eettistä potentiaalia, vaikka ei välttämättä aina johdakaan eettiseen toimintaan. (Meretoja 2018b, 15.)

Vaikka näkökulmatietoisuus ei ole eettisyyden tae, kuitenkin eettisesti vaarallisempia ovat näkökulmattomina tai “absoluuttisina totuuksina” esiintyvät kertomukset, jotka häivyttävät kertomisen todellisuutta tulkitsevan luonteen. (Meretoja 2018b, 16.) Eri kertomusten eri versioiden korostaminen taas kannustaa lukijaa “toisintulkintoihin” (Meretoja 2018b, 16). Tällöin tietoisuus kertomisesta ja kertomuksen vääjäämättä mukanaan tuomasta tulkinnasta kasvaa, vaara yhden kertomuksen kritiikittömästä vastaanottamisesta pienenee. Äitiyden kertomista ilmenee novelleissa myös tekstin sisäisenä toimintana. Esimerkiksi novellissa “Mama” (MCW) aikuiseksi kasvanut tytär kertoo pikkusiskolleen tarinoita heidän alkoholisoituneesta äidistään: “Most of all I told Sally stories about how our mother once was. Before she drank, before she harmed us. Once upon a time.” (MCW 306.)

Kertomusteoreetikot sisällyttävät kertomiseen “tiedollisen ulottuvuuden” (Meretoja 2018b, 12). Jotkut jälkistrukturalistit ovat nähneet kertomisen tällöin eettisesti ongelmallisena. (Meretoja 2018b, 12.) Mikäli kertominen toimintana on tietämistä, siinä on vaara “sulauttaa” ai-
nutlaatuinen kerrottava “osaksi yleistä selitysmallia” (Meretoja 2018b, 12; Meretoja 2018a,

108). Jacques Derridan (1978, 91) sanoin kieli itsessään on “väkivaltaista” luokitellessaan ja nimetessään asioita. Meretoja (2018a, 109) tuokin esiin, että Derridan (1978, 91) mukaan tietäminen samaistuu “omistamiseen” ja “haltuun ottamiseen”, jolloin tietäminen on vallankäyttöä.

Kertomisen ollessa tiedollista siinä on siis kyse vallasta. Kysymys kertomisesta liittyy kysymykseen siitä, kenen totuutta pidetään pätevänä, kenen ei. Feministisestä näkökulmasta tiedon, ymmärtämisen ja kertomisen voi nähdä heijastavan esimerkiksi sukupuolten välisiä valta-asetelmia. Näen, että äiti- ja naislähtöisen kertomisen ja tietämisen tutkiminen onkin hedelmällistä siksi, että se haastaa länsimaisen filosofianhistorian käsitystä tiedosta jonakin perustaltaan epänaiseellisena. (Werner 2005, 13.) Järki on toisin sanoen nähty vastakohtaisena naiseen samaistuvalla ruumiilla, jopa “saastuvan” siitä (Werner 2005, 13). Tämän kahtiajaon voi nähdä ilmenevän kartesiolaisessa subjektikäsitelyssä, vaikka se onkin kartesiolaista subjektikäsitelyä vanhempi. Kartesiolaisuuteen pohjaavan logiikan kyseenalaistamisen myötä 1900-luvun alkupuolella alettiin kyseenalaistaa myös hengen ja aineen tai materian ja immateriaalin kahtiajaolle pohjautuvia sukupuolikäsityksiä. (Juutila-Purokoski 2006, 102.) Naisen on klassisessa dualismissa, eli vastakohtiin nojaavassa logiikassa, nähty edustavan ruumiillisuutta ja materiaa (Juutila-Purokoski 2006, 102; Braidotti 1991/1993, 13—14). Mies on tällöin voinut edustaa näiden vastakohtia. Tarkastellessani kulttuurisia käsityksiämme äitiydestä ja naiseudesta kysymykset ruumiista, materiasta, sekä materiaan yhdistetystä liasta (ks. Juutila-Purokoski 2006, 110) ja näiden “vastakohtista” tulevat aiheellisiksi. Siinä missä järki kuvataan ”kirkkaana”, esimerkiksi Eeva Jokinen (1996, 12) onkin luonnehtinut äitiyttä ”hämärän seutuna”. Feministifilosofien tavoin haluan haastaa dikotomisista käsityksiä tiedosta etsimällä tietämisestä ja kertomisesta “epäpuhtautta, saastumista, maallisuutta ja ruumiillisuutta” (Werner 2005, 13).

Omassa tutkimuksessani lähestyn äitilähtöistä kertomista, tietämistä ja itsemäärittelyä sen eettisen potentiaalin kautta. Tällöin näen, että kertomisen ja tietämisen ongelmallisuudesta huolimatta äitilähtöinen kertominen voi olla eettisesti arvokasta. Mikäli naisten ja äitien omien kertomusten katsotaan jääneen historiassa taka-alalle, niiden esiin tuomisen voi katsoa emansipatoriseksi (Meretoja 2018b, 13). Tällöin marginaalikertomukset tulevat kerrotuiksi sisältä käsin “ulkoapäin tapahtuvan määrittely[n]” sijaan (Meretoja 2018b, 13). Kertominen voi siis vallankäytön lisäksi olla vallan takaisin ottamista. Toisaalta kertomisen voi nähdä vähemmän kaksijakoisena Meretojan (2018b, 12) “hermeneuttisen ehdotuksen” malliin: Tällöin toisen kertomisen ei tarvitse olla ongelmallinen haltuunoton muoto, vaan mahdollisuus dialogiseen

ymmärtämiseen (Meretoja 2018b, 12). Itse haluan Meretojan (2018b, 8) tavoin painottaa, että kertomusten eettisyys tai epäeettisyys riippuu aina kontekstista. Haluankin tarkastella äitiyden kertomista olettaen Meretojan (2018b, 8) tavoin, että kertomismuoto itsessään ei ole vain joko eettisesti arvokas tai ongelmallinen. Vaikka kertomuksia voi käyttää väärin, ne ovat oleellinen osa inhimillistä ymmärrystä (Meretoja 2023, 3). Kertomusten mahdollisuuksia avaavana puolelta voi nähdä esimerkiksi mahdollisuuden jakaa ja sanallistaa kokemuksiamme (Meretoja 2018a, 16). Esitänkin, että Berlinin novelleissa kyky kertoa avaa reitin muiden pariin, empatian ja solidaarisuuden, sekä jaetun ymmärryksen ja yhteisen, ei haltuun ottavan tiedon piiriin.

Etsin tietoisesti myös “normatiivisten” ja “epänormatiivisten” äitikertomusten välisyyttä, jolloin yhtä kertomusta ei tarvitse asettaa toista vastaan. Haluan Meretojan (2023, 3) tavoin korostaa, että erilaiset kulttuurissosiaalisesti muodostuneet tarinat ovat dialogisessa suhteessa toisiinsa. Näen, ettei tämä dialogisuus katoa myöskään vastaanottaessamme tarinoita. Tarinoiden verkosto ympärillämme vaikuttaa yksittäisten tarinoiden tulkitsemiseen. Tutkielmassani minua kiinnostaa juuri erilaisten äitiyden kertomusten dialogi, jolloin erilaiset kertomukset kommentoivat ja täydentävät toisiaan pelkän haastamisen sijaan.

1.2 Keskeinen teoria ja käsitteistö

Tässä alaluvussa avaan enemmän narratiivista hermeneutiikkaa, jota tulen käyttämään tutkielmassani sekä teoriana että analyysityökaluna. Toin ilmi, että näen kertomukset sosiaalis-kulttuurisesti rakentuneina malleina, jotka kykenevät muokkaamaan todellisuutta. (ks. Meretoja 2023, 6.) Tietyt kertomuksen mallit voivat joko laajentaa tai rajoittaa kokemustamme itses-tämme, maailmastamme ja toimimisestamme siinä. Luonnehtiakseni kertomusten vaikutusta reaali maailmaan käytän *mahdollisen tajun* (*sense of possible*, Meretoja 2018a,16) käsitettä. Oletan, että se millaisia tarinoita kerrotaan ja miten dogmaattisesti seuraamme niitä, vaikuttaa käsityksiimme siitä, mikä on meille mahdollista, eli *mahdollisen tajuamme*.

Kuten Meretoja (2018a, 19) painottaa, vaikka “mahdollisuudet”, joita kykenemme kuvittelemaan itsellemme, eivät olisi vielä toteutuneet, ne vaikuttavat siihen, millainen maailma voi olla ja mitä me olemme jo, sekä nykyisyydessä että tulevaisuudessa. Meretoja (2023, 9) nimeääkin mahdollisen tajun kertomusten eettisen potentiaalin keskeiseksi ominaisuudeksi. Tällöin kysymys kertomuksen eettisyydestä liittyy kysymykseen siitä, laajentaako vai supistaako kertomus mahdollisen tajuamme. Eeva Jokinen (1996, 13) muistuttaa, että vaikka esityksiä

äideistä on paljon, niiden moninaisuus on vähäistä. Jokisen näkemys pohjaa 90-luvun kontekstiin ja äitiyden esitysten voi nähdä sittemmin monipuolistuneen. Nykypäivänäkin on kuitenkin hyvä muistaa, että kertomukset vaikuttavat mahdollisuudentajuumme ja sitä kautta suoraan mahdollisuuksiimme. Tällöin rajoittunut kerronnallisten esitysten tarjonta voi rajoittaa kertomusten verkossa navigoivien äitien mahdollisen tajua. Eeva Jokinen (1996, 13) toteaa, että “äidin rooli on tiukimpia olemassa olevia sosiaalisia rooleja”. Vaikka äitiyden esitykset ovat monipuolistuneet, ei äidin rooli ole millään muotoa riippumaton sosiaalisista säännöistä ja kertomusten verkosta.

Analysoidakseni, kuinka Berlinin novellien henkilöhahmot navigoivat erilaisten kertomusten verkossa, tulen käyttämään apunani Meretojan (2023, 2) hahmottelemaa *kerronnallisen toimijuuden (narrative agency)* käsitettä. Ensin avaan lyhyesti *implisiittisten ja eksplisiittisten kertomusten* käsitteitä (Meretoja 2023, 3—4). Näiden avulla selitän, kuinka kerronnallisen merkityksellistämisen kulttuuriset mallit operoivat ja mikä on *kerronnallisen toimijuuden* rooli niiden keskellä. Analysoidessani miten Berlinin alkoholisoituneet äitihahmot kertovat äitiyttä tulen esittämään erilaisia äitiyden kertomuksia valtasuhteissa toisiinsa. Tällöin puhun kulttuurisesti dominoivista ja niitä haastavista/rikkovista äitikertomuksista valta- ja vastakertouksina (*master- ja and counter narratives*, Meretoja 2023, 6). Tällä haluan korostaa erilaisia valtasemia, jollaisia kulttuuriset kertomukset ottavat suhteessa toisiinsa ja todellisuuteen. Oletan tiettyjen naiseutta ja äitiyttä koskevien valtakertomusten rakentuneen patriarkaalisen ideologian ja logiikan mukaan. Patriarkaatilla tarkoitan järjestelmää, jossa valta keskitetään systemaattisesti miehille (Kantola 2010, 82). Patriarkaalinen logiikka, tietäminen ja kertominen siis toimivat tämän järjestyksen säilyttämiseksi. Juutila-Purokoski (2006, 105) nimittää tällaista järjestystä haastavaa naislähtöistä toimintaa *naiskurittomuudeksi*. Itsekin tulen käyttämään naiskurittomuuden käsitettä tässä tarkoituksessa. Omassa tutkielmassani naiskurittomuus viittaa erityisesti juomiseen kytkeytyvään normatiivista naiseutta rikkovaan käytökseen ja kertomiseen.

Eeva Jokinen (1996, 17) nimittää sosiaalista ja symbolista kuvaamme äidistä, jota vasten tosielämän äidit rakentuvat, “Äidiksi isolla Ä:llä”. Tällöin siis *Äitiä* voi pitää äitiyden valtakertomuksena. Monille valtakertomuksille ominaisesti kertomus *Äidistä* ei kuitenkaan ole ilmi selvästi tunnistettavissa. Valtakertomukset vaikuttavat meihin implisiittisinä, eli piilevänä, ilman varsinaista konkreettista muotoa. (Meretoja 2023, 4.) Koska valtakertomuksilla ei ole konkreettista muotoa, erilaiset eksplisiittiset, eli näkyvän tekstuaalisen pohjan omaavat kertomukset kantavat ja piilottelevat niitä. Tällainen ekspansiivinen kertomus voisi Berlinin

novellissa olla vaikkapa Neitsyt Maria, hahmo, jonka Jokinenkin (1996, 13) tuo esiin eräänä toistetuimpana äitiyden esityksenä. Kertomus Neitsyt Mariasta pitää sisällään tietynlaisia implisiittisiä oletuksia äitiydestä. Piilevinä ne voivat vaikuttaa meihin huomaamattamme, muodostaen Meretojan (2018b, 9—10) sanoin “kerronnallisen tiedostamattoman”. Tiedostamattoman vaikutusta omiin elämiimme on vaikea arvioida, tällöin myös kyseenalaistaa. Kuitenkin toiset kertomukset voivat tehdä tiedostamattomia kertomuksia näkyviksi (Meretoja 2018b, 10). Tulenkin esittämään, että Berlinin novelleissa Neitsyt Marian (*Virgin Mary*) vihjaama implisiittinen kertomus äitiydestä asetetaan näkyväksi ja haastetaan toisten Mary -nimisten hahmojen, esimerkiksi Bloody Maryn, avulla.

Implisiittisten kertomusten tunnistaminen voi edistää kulttuurista itseymmärrystä (Meretoja 2022, 6). Nähdessämme, mikä vaikuttaa ajatteluamme, valintoihimme ja arvoihimme, voimme arvioida niitä uudelleen. Kyseenalaistaminen vaatii kuitenkin tiedostamisen lisäksi kerronnallista mielikuvitusta (*narrative imagination*, Meretoja 2023, 8). Kerronnallinen mielikuvitus viittaa kykyyn ajatella muita vaihtoehtoja hallitseville tarinoille ja ymmärtää, että asiat voisivat olla toisin. Se on “itsereflektion prosessi”, jonka seurauksena voimme uudelleenarvioida tiettyjen kertomusten meille asettamia mahdollisuuksien rajoja, eli laajentaa mahdollisen tajuamme (Meretoja 2023, 8). Sekä kerronnallista tietoisuutta että mielikuvitusta voi pitää olennaisina kerronnalliselle toimijuudelle. Kerronnallinen toimijuus on Meretojan (2023, 10–11) teoretisoima käsite, joka viittaa tapaan navigoida ympäröivien kertomusten verkossa, minkä lisäksi se voi olla tarinan kertomista konkreettisena tekona. Siihen sisältyy Meretojan (2023, 10–11) luokituksen mukaan kolme keskeistä ulottuvuutta: *Kerronnallinen tietoisuus*, *kerronnallinen mielikuvitus* ja *kertomusten dialogisuus*. Kysyessäni, miten äitiyttä kerrotaan Berlinin novelleissa, kiinnitän huomiota siihen, miten nämä ulottuvuudet liittyvät kertomiseen. Oletan, että tietyillä kerronnallisilla toimintatavoilla voi joko kaventaa tai laajentaa kerronnallista toimijuutta ja mahdollisen tajuua, millä taas on laajempi vaikutus henkilön elämään ja itseymmärrykseen.

Meretoja (2023, 10) on muotoillut kuusi edellä mainittuihin kerronnallisiin ulottuvuuksiin sisältyvää kysymystä². Tulen avaamaan näitä kysymyksiä analyysini ohella tarpeen mukaan. Tarkoitukseni ei kuitenkaan ole esitellä kysymyksiä erikseen samanvertaisina.

² Meretojan (2023, 10) kysymykset ovat: 1. Laajentavatko vai supistavatko kertomukset mahdollisentajuamme? 2. Edistävätkö kertomukset itseymmärrystämme? 3. Edistävätkö vai rajoittavatko kertomukset kykyämme ymmärtää toisen kokemus ainutkertaisuudessaan? 4. Osallistuvatko kertomukset osallistavien vai ulossulkevien välitilojen rakentamiseen? 5. Rajoittavatko vai edistävätkö kertomukset näkökulmatietoisuuttamme? 6. Kannustavatko kertomukset eettiseen tutkiskeluun vai dogmatismiin?

Kysymyksistä tulevat olemaan näkyvimpiä ne, jotka ovat hyödyllisimpiä analyysityökaluja suhteessa lähdeoteekseeni ja omiin tutkimuskysymyksiini. Kysyn siis, miten alkoholisoituneet äitihahmot kertovat äitiyttä Lucia Berlinin novelleissa. Lisäksi kysyn, miten kertominen voi joko supistaa tai laajentaa hahmojen mahdollisuuden tajua ja kerronnallista toimijuutta, ja miten tämä vaikuttaa hahmojen elämään ja äitiyden kokemiseen laajemminkin.

Hahmottaakseni äitiyden ja naiseuden suhdetta, jossa käsityksemme äitiydestä ja naiseudesta vaikuttavat toisiinsa (Vuori 2010, 109), käytän termiä maternalismi. Maternalistista ajattelua ohjaa käsitys siitä, että äitiys olisi naisen “tärkein yhteiskunnallinen tehtävä” (Vuori 2010, 116), Adrienne Richin (1995, 43) sanoin “pyhä kutsumus”. Kertomus äitiydestä naiseuden vääjäämättömänä päätepiirteenä rikkoutuu nähdäkseni Berlinin äitihahmojen kautta. Samaan aikaan maternalistinen ajattelutapa ei koske vain heitä, ei edes vain äitejä, vaan kaikkia naisia. Jaana Vuoren (2010, 109) sanoin “[s]e, mitä äidit tyypillisesti tekevät, antaa sävynsä sille, mitä naisista ajatellaan”. Maternalismin kritiikkiä ovat esittäneet klassikkoteoksissaan esimerkiksi Elisabet Badinter (1981[1980]) ja Adrienne Rich (1995 [1986])³. Badinter (1981, 82–83) esittää, että tietynlaista “myyttiä” äitiydestä on käytetty oikeuttamaan naisten sorto opiskelu- ja työelämässä, sekä perhe-elämän epätasa-arvoisessa järjestämisessä. Badinter (1981, 64; 66) ei itse käytä maternalismi-termiä, mutta hänen kritiikkinsä kohdistuu nimenomaan ajatteluun, jossa “äidinrakkaus” tulee kaikilta naisilta “spontaanisti” ja “luonnostaan”, “kaikkina aikoina ja kaikissa paikoissa”. Hän siis kumoaa ajatuksen, jonka mukaan tietynlainen äitiys olisi naista määrittävä ominaisuus ajasta, paikasta ja sosiaaliskulttuurisista vaikutteista riippumatta. Rebecca Jo Plant (2010, 5) taas on kuvannut “äidinrakkautta” lähes kaikkivoipana voimana esitetyksi äiteihin ja naisiin kohdistetuksi odotukseksi, jonka on uskottu “muuttavan pinnallisen ja mitäänsanomattoman naisen yleväksi hahmoksi”. Berlinin novellien äitihahmojen ollessa kaikkea muuta kuin “yleviä” heidät voi lukea vastakertomuksena “äidinrakkauden” myytille.

Korostaakseni äitiyttä hoivaavana toimintana, joka ei ole sidoksissa sukupuoleen, puhun äitiyden sijaan *äitimisestä*. Termiä äitiminä tai mothering on käytetty paljon edeltävässä äitiyden tutkimuksessa. (Ks. Esim. Joutseno 2021; Jokinen 1996.) Sen on alun perin suomentanut Eeva Jokinen (1996). Näen, että verbi äitiminä korostaa äidin toimijuutta staattisen identiteetin

³ Elisabeth Badinter on kyseenalaistanut modernia länsimaista äitiyden myyttiä tunnetussa teoksessaan *Mother love. Myth & Reality* (Macmillan Publishing & Co., Inc 1981 [L'Amour en plus, Flammarion 1980]). Adrienne Rich on eritellyt äitiyden kokemuksen instituutiosta teoksessaan *Of Woman Born. Motherhood as Experience and Institution* (Norton & Company 1995 [1986]).

sijaan. Toimintana äitiminä on myös jotakin, jonka voi lopettaa ja aloittaa. Toisin sanoen äitiminä on halusta riippuva valinta. Äitimiselle vastakohtaisesti biologinen äitiys taas ei aina ole valinta. Kertomukset vastahakoisesta äitiydestä ja abortista osoittavat, että biologiseksi äidiksi voi tulla myös tahtomattaan, olosuhteiden pakosta, kuten lakien tai yhteisön painostuksesta. Tulenkin käsittelemään käsittelyluvussa 2.1 äitiyttä yhteiskunnallisena instituutina, jonka erotan yksilöllisestä äitiyden kokemuksesta (Rich 1995, 12; Vuori 2010, 113).

1.3 Suhde aiempaan tutkimukseen

Lucia Berlin on nykylukijoiden ja kriitikoiden tietoisuudessa laajalle levinnyt ilmiö. Hän nousi suuren yleisön tietoisuuteen ja varsinaiseksi “mediasensaatioksi” kuitenkin vasta kuolemansa jälkeen vuonna 2015 (Bastián Alvarado 2023, 165). Tällöin julkaistiin postuumisti novellikokoelma *A Manual for Cleaning Women*. (2015), jonka suosiosta kertoo esimerkiksi päätyminen New York Timesin bestselleriksi (Ellis 2023, 2). Berlin-ilmiön voi osittain kytkeä autofiktion nousseeseen suosioon kokoelman ilmestymisen aikaan. Nina Ellis (2023, 2) puuhaukin novellien osuvasta “uudelleenbrändäyksestä” autofiktiona.

Aiemman tutkimuksen fokus on ollut autofiktiivisessä ja omaelämäkerrallisessa kertomisessa, jolloin kyse on ollut Berlinin elämän ja kertomusten välisistä yhteneväisyyksistä (Bastián Alvarado 2023, 165). Oman juonteensa tutkimukseen on tuonut autofiktiolle epätyypillinen lyhyt novellimuoto, sekä Berlinin sukupuoli, joka sekä on perinteisesti ollut lajille epätyypillinen (ks. Ellis 2023). Ellis (2024) myös kirjoittaa tällä hetkellä itse Berlinin elämäkerta, ja onkin pohtinut tarinan ja totuuden suhdetta niin oman kirjoittamisensa kuin Berlininkin novellien kannalta. Paulina Bastián Alvarado (2023) taas on tutkinut maahanmuuttoa ja maastamuuttoa, kulttuurien välisyyttä, sekä välitiloissa muodostuvaa identiteettiä Berlinin kokoelmassa *A Manual for Cleaning Women* (2015). Bastián Alvarado (2023, 165) tuo kuitenkin ilmi, että kaiken kaikkiaan Berlin on saanut niukkaa akateemista huomiota. Lisa Grahnin (2023) artikkeli, joka tutkii äitiyttä, aborttia ja toimijuutta Berlinin “Tiger Bites” –novellissa, liippaa lähimmin oman tutkielmani kysymyksiä. Erityisesti Grahnin keskittyminen novellissa esiintyvään toimijuuteen tuo hänen tutkimuksensa lähelle omaani. Itse kuitenkin tutkin äiti-hahmojen toimijuutta kerronnallisen toimijuuden kautta, mikä tuo toimijuuden kysymyksiin uusia ulottuvuuksia. Yhdistäessäni narratiivisen hermeneutiikan ja äitiydetutkimuksen kentät tuon uusia näkökulmia kummallekin alalle, minkä lisäksi tuon uutta näkökulmaa myös Berlin-tutkimukseen.

Äitiyttä on tutkittu kirjallisuudentutkimuksen puolella runsaasti eri näkökulmista. Näitä ovat esimerkiksi kertominen (Wahlström Henriksson, Williams & Fahlgren 2023), rotu (Burrows 2004), orjuuden ja sorron vaikutukset (Baxter and Satz 2017), sekä kuolema (Dever 1998). Kirjallisuustieteellisiä graduja on tehty esimerkiksi äitiyden omaelämäkerrallisuuden näkökulmasta (Valtanen 2005), sekä äitiyden luokkasidonnaisuudesta (Toppari 2003) ja poissaolevan/kuolleen äidin juonikuvioista Yhdysvaltalaisen syvän etelän kirjallisuudessa (Mäkituomas 2021).

Itse näen poissaolevan/kuolleen äidin juonikuvion merkityksellisenä myös omalle tutkimukselleni. Useissa käsittelemissäni novelleissa äitihahmot ovat jo edesmenneitä, mikä lisää kertomiseen oman tasonsa. Elossakin ollessaan monet äitihahmot ovat poissaolevia, usein alkoholismiin liittyen. Tämä voi tarkoittaa fyysistä poissaoloa, kuten muusta perheestä eristäytymistä tai lapsen hoivan luovuttamista jollekulle muulle, mutta myös henkistä poissaoloa. Kuolleen tai poissaolevan äidin juonikuvio on yleinen länsimaisessa kirjallisuudessa (Francus 2017, 25; Mäkituomas 2021, 16). Juonikuvio esiintyy erityisesti lasten- ja nuorten kirjallisuudessa, mutta on löydettävissä miltei mistä tahansa (yhdysvaltalaisen) kirjallisuuden genrestä. (Dumm 2013, 27). Se on ollut esimerkiksi tärkeä osa 1700- ja 1800-luvuilla muodostunutta yhdysvaltalaista “syvän etelän” (*deep south/southern*) kirjallisuutta, jonka sankarittaria leimaa äidin kuolema. (Seidel 2002, 430.) Amal Adnan Al-Khayyat tuo kirjallisuustieteellisessä artikkelissaan esiin sekä poissa- että läsnäolevan äidin vaikutukset tyttäriin. Hänen mukaansa äidin ja tyttären välinen suhde on puhuttanut niin psykologian ja kirjallisuuden kuin muidenkin tieteenalojen kentillä (Al-Khayyat 2020, 30). Lisäksi aihetta käsitellään laajasti Berit Åströmin (2017) toimittamassa teoksessa *The Absent Mother in Cultural Imagination*. Kathryn Seidel (1999) on tutkinut kuolleen tai poissaolevan äidin juonikuviota perinteen ja identiteetin näkökulmasta. Al-Khayaat (2020) taas on vertaillut läsnä- ja poissaolevien kirjallisten äitien vaikutusta tyttärien henkilöihämiin. Teoreetikot eivät ole olleet yksimielisiä siitä, onko liian läheinen vaiko poissaoleva äiti vahingollisempi tyttärelle, mutta tästä riippumatta äitisuhde on nähty merkittävänä tekijänä tyttären elämässä. (Al-Khayyat 2020, 31.) Kuolleen tai poissaolevan äidin juonikuvio on nähty ratkaisuna äidin edustamille tabuille, kuten naisen seksuaalisuudelle (Dumm 2013, 27). Itse luen sen myös Kathryn Seidelin (1999, 157) tapaan keinona lisätä tyttärien autonomiaa, sekä kuvata ristiriitoja eri naissukupolvien toistamien äiti- ja naiskertomusten välillä. Kuolleen tai poissaolevan äidin juonikuviota on mahdollista tarkastella narratiivisen hermeneutiikan teorian kautta. Tytär voi toistaa äidin edustamia edellisten

sukupolvien kertomuksia, mutta myös haastaa niitä vastakertomuksin. Tämä taas edellyttää kerronnallista toimijuutta.

Äiti-tytärsuhteiden tutkimusta voisi pitää omana luokkana kirjallisuudentutkimuksessa. Esimerkiksi Victoria Burrows (2004) ja Adalgisa Giorgio (2002) nostavat tutkimuksissaan esille äiti-tytärsuhteiden omalaatuisuuden. Myös Lisa Grahlin (2023) artikkeli tutkii äitiyden ja tyttäryyden yhteenliittymää. Koko Hubara (15.9.2025 8:58) taas on tuonut ilmi, että tyttäryydestä ei juurikaan puhuta itsenäisenä ilmiönä, vaan aina suhteessa äitiyteen. Tämä luo tyttären ja lapsen roolista passiivisen kuvan. Kuitenkin Hubara ehdottaa, että tyttäryys ei ole pelkkää “äititimen” passiivista vastaanottamista, vaan aktiivista toimintaa, *tytärtämistä*. Hubara (15.9.2025 8:58) on suomentanut tytärtämisen termin *daughtering*-termistä, joka sekään ei ole laajalle levinnyt. Termi muistuttaa äititimen termiä siinä mielessä, että se tekee tyttäryydestä aktiivista toimintaa staattisen identiteetin sijaan. Termi siis ehdottaa, että tytärtäminen on äititimen tavoin aktiivisia tekoja. Vaikka oma tutkielmani keskittyykin äitiyteen, tulen käyttämään termiä analysoidessani Berlinin henkilöahmojen tyttäryyttä. Esitän tyttäryyden olevan monessa novellissa erottamaton osa hahmojen kokemuksesta omasta äitiydestään.

Tutkiessani äitiyttä kertomuksen tutkimuksen kautta liityn jo ennestään runsaaseen perinteeseen. Äitiyden kerrontaa on tutkittu aiemmin niin kirjallisuuden, omaelämäkerronnan kuin päiväkirjojenkin kautta. Eeva Jokinen (1996) on tutkinut äitiyden kerrontaa kirjallisuuden, naistenlehtien ja äitien itse kirjoittaminen tekstien ja päiväkirjojen kautta. Astrid Swan (2021) yhdistää äitien elämäkirjoittamisen ja “äidillisen tietämiseen” (*maternal knowledge*). Myös äitiyden tutkimus (*motherhood studies*) on laaja tutkimuskenttä, johon liityn Swanin ja Jokisen tavoin. Äitiyden tutkimus –termin kehittäjänä ja tutkimuksen uranuurtajana pidetään Andrea O’Reillyä. O’Reilly (2007) on toiminut toimittajana ja kirjoittajana muun muassa äitiyden tutkimukseen keskittyvässä kokoelmateoksessa *Maternal Theory: Essential Readings*.

Mainitsemissani tutkimuksissa äitiyttä on lähes poikkeuksetta tutkittu feministisestä näkökulmasta. Otan itsekin feministisen näkökulman tutkimukseeni. Feministisessä tutkimuksessa sukupuoli, tarkentaen ei miessukupuoli, nähdään toiseutta tuottavana. Tällöin feministinen tapa katsoa sukupuolta tarkoittaa sukupuolieron näkemistä vallankäytön muotona, jonka heijastama yhteiskunnassa näkyvä epätasa-arvo on (Malmio 2011, 183). Analysoidessani Berlinin tuotannon äitihahmoja kiinnitän siis tietoisesti huomiota heidän sukupuoleensa. Oletan, että se mikä äitien kohdalla näyttäytyy normaalina tai epänormaalina, “hyvänä” tai “huonona”, on yhteydessä äitiyden vahvaan kulttuuriseen sukupuolittamiseen.

Katseeni äitiyteen ja naiseuteen jatkaa kriittistä katsetta, jonka aiempi äitiyteen keskittynyt tutkimus on ottanut. Kuten Helena Wahlström Henriksson, Anna Williams ja Margaretha Fahlgren (2023, 4) muistuttavat, huolimatta vanhemmuuden kehityksestä tasa-arvoisemmaksi ja sen irtautumisesta biologiasta, äitiys on edelleen hyvin sukupuolittunutta. Tässä tutkielmassa oletuksenani kuitenkin on, ettei äitiys tyhjene naiseen yleisesti yhdistettyyn biologiaan, kuten kykyyn kantaa, synnyttää ja imettää lapsi (ks. Esim. Vuori 2010, 109; Wahlström Henriksson, Williams & Fahlgren 2023, 5). Kuten Jaana Vuori (2010, 109) tuo ilmi, naistutkimuksessa tunnustetaan myös esimerkiksi äidin sosiaalisesti määrätyn rooli. Samalla tavalla lähestyn naiseutta, sosiaalisena konstruktiona, johon liitetyt mielikuvat eivät tyhjene ruumiiseen.

Kirjallisuudentutkimuksen piirissä on kuvattu naiseutta ja alkoholinkäyttöä niukasti. Kati Launis (2006) on tutkinut naisen alkoholinkäyttöä 1800-luvun ja 1900-luvun alun kirjallisuudessa. Hänen mukaansa miesten juominen on ollut kirjallisuuden yleinen aihe jo pitkään, mutta naisten juomisen kuvaus on ollut harvinaista (Launis 2006, 244). Kirjallisuustieteiden ulkopuolella äitien alkoholinkäyttöä on tutkittu feministisen antropologian piirissä (Greus 2019). Naisten alkoholinkäyttöä on tutkittu kirjallisuustieteiden ulkopuolella (esim. Holmila 1992; Hyttinen 1990). Tutkielmani tuo uutta näkökulmaa (feministiseen) kirjallisuudentutkimukseen ja Lucia Berlinin tuotannon tutkimukseen. Lisäksi äitiyden teeman yhdistäminen alkoholismiin teemaan ja narratiivisen hermeneutiikan teoriaan tuo uutta näkökulmaa niin narratiivisen hermeneutiikan kuin äitiyden tutkimuksenkin kentille, vaikka äitiys itsessään onkin kirjallisuustieteissä laajasti käsitelty aihe.

2 Rajoittavat kertomukset

2.1 Virgin Mary ja Bloody Mary, eli valta- ja vastakertomukset, sekä dialogisuuden idea

Lisa Grahnin (2023, 24) tapaan oletan, että kamppaillessaan ja epäonnistuessaan äidin roolissa alkoholisoituneet äitihahmot rikkovat vallitsevaa länsimaista kertomusta äitiydestä. Tässä äitiyden valtakertomuksessa äidin rooliin liitetään biologisten tehtävien lisäksi sosiaalisia odotuksia, kuten ensisijainen velvollisuus lapsen ruokkijana, vaatettajana, pesijänä, sekä lapsen ensimmäisenä (ja tärkeimpänä) ihmissuhteena (Vuori 2010, 109; Rich 1995/1986, 11). Monissa Berlinin novelleissa esimerkiksi isä, eno, naapuriyhteisö, piika, mummu tai isosisko joutuu kuitenkin huolehtimaan velvollisuuksista, joita on perinteisesti pidetty äideille luonnollisina. Esimerkiksi “Panteón de Dolores” –novellissa isoäiti Mamie on ottanut kertojan pikkusiskon hoitamisen vastuulleen, mitä kertoja kuvaa seuraavasti: “When we were little grandmother Mamie took over Sally’s care. At night Mama ate and drank and read mysteries in her room.” (MCW 250.) Toteamuksesta käy ilmi, ettei kertojan äiti hoida perinteistä rooliaan. Samalla roolista luopuminen antaa ei-äideille tilaa äitiä. “Panteón de Dolores” -novellissa, kuten lukuisissa muissakin novelleissa, äidillisten tehtävien pakeneminen tai niissä epäonnistuminen kytkeytyy juomiseen. Analysoidakseni juovien äitien muodostamaa kertomusta äitiydestä kysyn, millaisena Berlin esittää normatiivisen äitiyden. Millaisia ovat äitiyden valtakertomukset, joita hänen äitihahmonsa rikkovat? Entä toistavatko juovat äidit joillakin tavoilla äitiyden valtakertomuksia?

Eeva Jokinen (1996, 13) on tuonut esiin äitien esityksistä puuttuvan moninaisuuden ja äidin roolin tiukkuuden. Mahdollisen tajun käsitteen kautta voikin ajatella, että erilaisten äitikertomusten niukkuus voi johtaa myös niukkuuteen käsityksissämme siitä, millaisia äidit voivat olla ja mitä he voivat tehdä, tai millaisia heidän täytyy olla. Kuten toin jo johdannossa ilmi, Neitsyt Marian voi nähdä laajalti toistettuna eksplisiittisenä äitikertomuksena, joka kantaa sisällään implisiittistä valtakertomusta äitiydestä. Ainakin Berlinin novelleissa Neitsyt Marian (*Virgin Mary*), Jeesuksen äidin, hahmo on tiuhaan toistettu äitiyden esitys. Se toistuu novelleissa, vaikka hahmot eivät itse olisikaan erityisen uskonnollisia. Esimerkiksi yhteisen tarinamaailman jakavissa novelleissa “Panteón de Dolores” ja “Fool to Cry” kertoja matkustaa Meksikoon, missä latinalaisamerikkalainen uskonnollisuus ympäröi häntä, toisaalta Meksikolaisen kuolleiden juhlan (*Day of the Dead*), toisaalta Maria- ja Jeesus-patsaiden muodossa.

Novellissa “Fool to Cry” kertoja seuraa sivusta “noin viittäkymmentä vauvaa” kerralla kastavaa pappia (MCW 227). Kertoja toteaa: “I wished that the priest would bless each mother, too, make some sign, give some protection” (MCW 227). Hän tuntuu samaistuvan kamppailuihin, joita kuvittelee tuoreiden äitien kohtaavan, sillä hän muistelee omien lastensa vauva-aikaa ja omaa avuttomuuttaan äitinä: “The ferocity of my longing to protect them. My helplessness” (MCW 228). Kertojan pienten poikien avuttomuutta kuvaa parkaa tai raukkaa tarkoittava espanjankielinen nimitys *pobrecito*, jota kertoja muistelee meksikolaisten kylien asukkaiden käyttäneen heistä: “That such a lovely creature should have to suffer this life!” (MCW 227). Kun kastetilaisuus on ohi, kertoja kumartuu sytyttämään kynttilän “siunatun äitimme Marian” (“our Blessed Mother Mary”) patsaan juureen ja lausuu samalla vauvoille tarkoitetun *pobrecita* -nimityksen (MCW 228). Tällä kertaa nimitys on kuitenkin feminiinissä maskuliinin sijaan. Kertoja tuntuukin osoittavan säälinsä vauvojen sijaan äideille, ehkä vasta kastettujen vauvojen äideille, ehkä itselleen tai jopa itse Neitsyt Marialle. Onhan tällä sentään kaikkein vaativin tehtävä, olla “meidän”, eli kaikkien kristittyjen äiti. Myötätunto äitejä kohtaan alleviivaa äitiyteen liittyviä kamppailuja. Sen voisi nähdä viittaavan Neitsyt Marian äitikertomukseen liittyvään kärsimykseen kristuksen kuoleman myötä, jolloin hän näyttäytyy idealisoinnista huolimatta myös samaistumiskelpoisena kertomuksena tosielämän äideille. Samalla se tuntuu kyseenalaistavan jopa Neitsyt Marian, äitiyden ideaalin, kyvyn ulottua äitiyden ylivertaisiin odotuksiin.

Millaisia ominaisuuksia Jeesuksen äidin voi sitten katsoa liittävän äitiyteen? Neitsyyden voisi liittää seksuaalisen passiivisuuden vaatimukseen. Äitien ja naisten seksuaalisuutta onkin kulttuurissamme pidetty tabuna, joka on osaltaan johtanut vaatimukseen äidin täydellisestä epäseksuaalisuudesta tai “aseksuaalisuudesta” (Rich 1995, 34). Äidin seksuaalisuus ilmenee tabuna esimerkiksi novellissa “Bluebonnets”, jonka päähenkilön nimi onkin sopivasti Maria. Maria on lähdössä treffeille pitkästä aikaa. Hänen aikuinen poikansa kummeksuu tätä, mitä hän kommentoi seuraavasti: “Her own sons, all grown now, could be worse than parents, more judgemental, more old-fashioned, when it came to her.” (MCW 194.) Ääneen Maria sanoo pojalleen sen, mihin ajatuksessa jo vihjataan: “That’s what’s bothering you. The idea that your mother might have sex[.]” (MCW 195.) Kiinnostavaa on, että hän liittää äidille epätyypillisenä tai sopimattomana pidetyn seksuaalisen aktiivisuuden juomiseen. Hän miettii: “She hadn’t taken off her clothes since she had stopped drinking, the idea was terrifying.” (MCW 195.) Tulenkin käsittelemään luvussa 3.3 enemmän juomisen ja epäkonventionaalisen seksuaalisuuden yhteyttä.

Novellissa “Tiger Bites” päähenkilö Lou, jolla on jo yksi lapsi, matkustaa ensin Teksasiin ja sitten rajan taa Meksikoon, missä hän harkitsee tekevänsä laittoman abortin. Saapuessaan Teksasiin El Pasaan, lapsuuden kotikaupunkiinsa, hän kuvailee tunnelmaa seuraavasti: “The Holy Land. When I first went there, to live with Mamie and Grandpa during the war, that’s when I first heard about Jesus and Mary and the Bible and sin[.]” (MCW 69.) Lou viittaa siis uskonnolliseen ympäristöön, jossa on kasvanut Teksasissa. Mielestäni on aiheellista miettiä, mitä hänen mainitsemansa raamatullinen “synti” mahtaa käsittää. Novellissa käsitellään laittontaa aborttia, mikä tuo pakostakin esille äitiyttä säätelevän konservatiivisen arvomaailman. Abortinvastaisia lakeja on perusteltu ja perustellaan yhä uskonnolla, mistä syystä Loun mainitsemaa “syntiä” on vaikea erottaa novellin kokonaisuudesta. Samalla on hyvä muistaa, että novellin alkua lukuun ottamatta “synti” on pelkästään implikoitua. Henkilöhahmot eivät käy keskenään suoraa keskustelua abortista muutoin kuin käytännössä. Siihen liittyvä häpeä ilmenee enemmän hiljaisuutena, mikä korostaakin sen tabuluonnetta. Seuraava tulkinta Raamatun synnistä on siis omaani, ei novellissa suoraan sanottua.

Raamatussa ihmisen perisynti ajaa hänet Paratiisista, Eevan tarjottua Aatamille omenaa hyvän ja pahan tiedon puusta. Sekä Aatami, Eeva että Eevaa houkutelut käärme saavat rangaistuksen syntiinlankeemuksesta. Jumalan rangaistus kaikille naisille on synnyttää lapsia suurella vaivalla, sekä tuntea tästä huolimatta halua miestänsä kohtaan. (1. Moos3:16.) Mikäli naiselle langetetun rangaistuksen ottaa kirjaimellisesti, siitä tulee erottamaton osa biologista äitiyttä. Rangaistus ”synnyttää lapsia suurella vaivalla” voisi vihjata, että synnyttäessään nainen tuntee kaikkien naisten yhteisen syntiinlankeemuksen, sekä siitä seuranneen rangaistuksen. Toisin sanoen äitiys alkaa kärsimyksestä ja sen kestämisestä, eikä äidin rooliin voi astua tuntematta rangaistusta. Adrienne Rich (1995, 30) onkin kommentoinut äitiyttä koskevaa lääketieteellistä vallankäyttöä, kuten abortin, ehkäisyn ja steriloinnin säätelyä, toteamalla, että on kuin “äitien kärsimys” olisi jonkinlainen perustavanlaatuinen ja kyseenalaistamaton emotionaalinen pohja yhteiskunnallemme.

“Tiger Bites” -novellissa biologinen äitiys tosiaan näyttäytyy useammalle henkilöhahmolle enemmän kärsimyksenä ja vaivana kuin ilona. Loun lisäksi novellissa kuvattuja äitejä ovat hänen ja hänen serkkunsa Bella Lynnin poissaolevat, ilkeät ja alkoholisoituneet äidit, laittomalle texasilaiselle aborttiklinikalle saapuneet odottajat, sekä nuorempia odottajia saattamaan tulleet äidit. Odottajien äidit ovat saattamassa tyttäriään, mutta tilanteen häpeällisyys estää juuri tukemasta heitä. Lou kuvailee: “We were, each of us, alone. The young girls perhaps most of

all, for even though two of them were crying, their mothers also seemed distant from them, staring out into the room, isolated in their own shame and anger. Alone.” (MCW 78.)

Klinikalla Lou rauhoittelee nuorta tyttöä Sallyä, jonka äiti ei kykene tukemaan tytärtään, vaikka tämä on abortin tekemisen aikana selvästi peloissaan ja kivuissaan. Lou samaistuu äitien hylkäämiin tyttäriin ajatellen: “[M]y mother wasn’t there, ever.” (MCW 78). Lopulta paljastuu, että Loun ja Sallyn äideillä on muutakin yhteistä. Sally näyttää äitinsä patjan alle piilottaman viskipullon, mihin Lou vastaa ymmärtäväisesti: “Yes. My mother drinks too.” (MCW 81). Äitiyttä kerrotaan novellissa siis ainakin kolmenlaisen hahmon kautta; äitimään kykenemättömien alkoholisoituneiden äitien, äitiydestä kieltäytyvien, häpeää, kipua ja pelkoa kokevien aborttiklinikan naisten, sekä Loun. Lou on itse pienen pojan äiti ja raskaana. Lisäksi hän on kykeneväinen äitimään oman lapsensa lisäksi muita äidillisestä huolenpidosta paitsi jääneitä, kuten Sallya. Samalla novellin taustalla kummittelee novellin alussa mainitun Neitsyt Marian varjo, eräänlainen Äiti isolla Ä:llä. Neitsyt Marian kertomuksen voi nähdä implikoivan tietynlaista äitiyden valtakertomusta. Nähdäkseni kahden ensimmäisen äitikertomuksen (aborttiklinikan odottajien ja alkoholisoituneiden äitien) kohdalla äitiys liittyy häpeään ja fyysiseen tai henkiseen kipuun.

Äitiensä lisäksi myös kaikki klinikalle asiakkaiksi tulleet naiset ja tytöt tuntuvat häpeävän. Lou kuvailee: “Every one of them looked frightened, embarrassed, but most of all, intensely ashamed. That they had done something terrible. Shame. There appeared to be no bond of sympathy between any of them[.]” (MCW 77). Häpeä estää kaikkia muita paitsi Louta ottamasta kontaktia toisiinsa, tuntemaan minkäänlaista kohtalotoveruutta tai keskinäistä solidaarisuutta. Aborttiklinikalla koettu häpeä johtaa hiljaisuuteen ja yhteisöllisyyden puutteeseen, Lisa Grahnin (2023, 25; 35) sanoin “traumaan, josta kukaan ei puhu” tai “yksinäisyyteen, josta kukaan ei puhu”. Syynä häpeälle voisi pitää epätoivotun raskauden implikoimaa väärin toteutettua naisellista seksuaalisuutta. Aborttiklinikan naisten voi olettaa toimineen seksuaalisesti aktiivisesti neitseellisen passiivisuuden sijaan. Lisäksi he kieltäytyvät kokemasta rangaistuksen vyyhtiä, jossa kykenemättömyys pidättäytyä seksistä kostautuu aina vaivalloisena raskautena, synnytyskipuna ja jopa hengenvaarana, sekä loppujen lopuksi äitiytenä. Rangaistuksena heidän seksuaalisuudestaan toimii synnyttämisen, raskauden ja ei-toivotun äitiyden sijaan kivulias, laitton ja naiset toisistaan eristävä abortti.

Toisaalta kysymys äitiydestä, sekä kivusta ja häpeästä rangaistuksena, nostaa esiin Neitsyt Marian, ihanteellisen äidin, implikoiman valtakertomuksen. Tällä tarkoitan erityisesti Neitsyt

Marian esitysten implikoimaa seksuaalista passiivisuutta, joka ei välttämättä liity niinkään uskoon kuin patriarkaaliseen valtaan. Moni tutkija on todennut, että vaikka äitiys on modernina aikana liitetty essentiaalisena osana naiseuteen, naisen seksuaalisuus on samaan aikaan ollut tabu. (Ks. Esim. Rich 1995, 169.) Thomas Dummin (2013, 67) mukaan miehet ovat nähneet naiseuden äitiyden kautta itseään alempana, mutta samaan aikaan pelänneet sitä äitiyteen liittämiensä “demonisien voimien takia”. Näitä “demonisia voimia” voisi kutsua myös jokaisessa naisessa piileväksi äitiyden “potentiaaliksi”, jonka patriarkaatti haluaa pitää miehisen hallinnan alla sen uhkaavan “maagisen voiman” tähden. (Rich 1995/1986, 13.)

Kulttuurinen valtakertomus, jossa naisen ja erityisesti äidin seksuaalisuus on tabu, on loppujen lopuksi paradoksi. Koska nainen ei todellisuudessa voi hedelmöittyä ilman seksiä, voi ajatella, ettei kukaan tosielämän nainen voi tulla äidiksi rikkomatta kulttuurista tabua. Tällöin siis jokainen äiti on lähtökohtaisesti epänormatiivinen äiti ”epäseksuaalisen” äidin vaadetta vasten. Äidit ovat lähtökohtaisesti epäilyttäviä, muistutus kiusallisesta mutta vääjäämättömästä vyyhdistä, jossa naisen seksuaalisuus on sekä pakollista että rangaistavaa ja sitä myöten vaiettavaa. Thomas Dummin (2017, 67) summauksen mukaan kuolleen/poissaolevan äidin juonikuvio on toiminut länsimaisen kulttuurin ratkaisuna äitiyteen ja naiseuteen liitetuille tabuille. Toisin sanoen läsnä oleva ja näkyvä äiti pakottaa meidät kohtaamaan kiusallisen totuuden naisen seksuaalisuudesta, sekä patriarkaatin haavoittuvuudesta. Kuollut tai poissaoleva äiti taas on paras äiti, koska tällöin äitiyteen ja naiseuteen liittämämme tabut jäävät kohtamatta.

“Tiger Bitesissa” novellin naisten ja tyttöjen äitiys on tiukan aborttilain hallinnassa sen sijaan, että valta tulla tai olla tulematta äidiksi olisi heillä itsellään. Käsitys äitiydestä “rangaistuksena” muuttuu vasta Loun hahmon kautta. Tämä edellyttää, että hän kykenee irtautumaan äitikerromuksesta, jota aborttilait ja aiemman sukupolven äidit – mukaan lukien hänen omansa – implikoivat. Tämä taas edellyttää kerronnallista toimijuutta, sekä äitiyttä koskevan mahdollisen tajun kasvamista. Tulen käsittelemään kerronnallista toimijuutta enemmän pääluvun 3 alaluvuissa.

Tässä vaiheessa on nähdäkseen tarpeen muistuttaa kertomusten dialogisuudesta (Meretoja 2018a, 30), siis sitä, miten kertomukset ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään ja miten ne ovat myös vuorovaikutuksessa kertomaansa maailmaan ja siinä toimiviin subjekteihin. Kuten Jokinenkin (1996, 17) tuo ilmi, tosielämän äidit rakentuvat Äidin sosiaalikultuurista kuvaa vasten, mutta eivät ole siitä täysin riippuvaisia. Elisabeth Fox-Genovese (1999, xvi)

esittääkin Neitsyt Marian “idealisoituna” äidin mallina, jonka mallintamaa äitiyttä moni nainen on vastustanut, sillä se ei tunnu “antavan mitään äidille itselleen”. Neitsyt Marian kertomus implikoi Fox-Genoveselle (1999, xvii) jo monen feministin kyseenalaistamaa uhrautuvan äidin mallia, jota leimaa täydellinen “äidillinen omistautuminen” lapsilleen. Puhuttaessa *Äidistä*, äitiyden kulttuurisesta valtakertomuksesta, on huomioitava myös sen vastakertomukset. Meretojan (2018a, 30) mukaan vastakertomuksilla on eksistentiaalis-eettinen merkitys: vastakertomukset ovat tärkeitä kerronnalliselle toimijuudelle, sillä niihin liittyy “kyky harjoittaa kerronnallista itseymmärrystä” (*narrative sense of self*) suhteessa valtakertomuksiin, sekä tuottaa omat kerronnalliset versiot, jotka saattavat haastaa valtakertomuksia. Toisaalta kyse ei välttämättä ole edes haastamisesta, vaan kerronnallisen välitilan löytämisestä, jolloin yhdenlainen kertomus ei tarkoita toisen tai itsen sulauttamista siihen.

Äitiemme ja isoäitiemme implikoimat kertomukset, sekä esimerkiksi uskonnossa toistetut kertomukset, vaikuttavat siis meidän kertomuksiimme itsestämme. Meitä ympäröivä yhteisö, kulttuuri, myytit ja uskonto tarjoavat meille erilaisia kertomisen malleja, joiden avulla merkityksellistää ja selittää omaa elämäämme. Lisäksi kertomusten verkko on erottamaton vallasta (Meretoja 2018a, 30), jolloin kertomusten haastaminen voi olla vallan haastamista tai ottamista. Samalla eri ihmiset elävät erilaisissa kerronnallisissa ympäristöissä (ks. esim. Meretoja 2025, 59), jolloin meillä on erilaiset resurssit, siis käytössämme olevat kertomisen mallit, oman elämämme käsittämiseen ja jopa sen kokemiseen. Jonkin ilmiön kertomisen lisäksi jos sen kokemisessa on “tulkinnallinen” ulottuvuus. Meretojan (2025, 58) mukaan “jopa yksinkertainen ymmärrettäväksi tekeminen on tulkitsevaa”. Antaessamme merkityksiä meitä ympäröiville ilmiöille käytämme apuna jo tiedostamattamme kertomisen malleja, jolloin kertomusten eettiset potentiaalit ja vaarat vaikuttavat elämänkokemukseemme ja itseymmärrykseemme perustavanlaatuisesti. Meillä on samaan aikaan toimijuutta suhteessa kerronnalliseen ympäristöömme, samaan aikaan toimijuutemme on sosiaalisten ehtojen sanelemaa (Meretoja 2018a, 31). Kaikki Berlinin novellien äidit eivät suhtaudu Neitsyt Marian implikoimaan äitiyteen kriittikittömästi. Kertomusten seuraamisen ja toistamisen lisäksi voimme tehdä niistä vaihtoehtoisia tulkintoja ja uudelleentulkintoja tai asettua väittelyyn niiden kanssa. (Meretoja 2018a, 32.) Voisikin ajatella, ettei dialogisuutemme kertomusten kanssa tarkoita pelkkää valtakamppailua. Meretojan (2018a, 32) sanoin suhteemme kertomuksiin on myös “mahdollisuussuhde”.

Moni Berlinin novellin alkoholisoitunut äitihahmo sopii tavallaan patriarkaalisen ajattelun ja kristinuskon implikoimaan valtakertomukseen äitiydestä. Moni heistä on kuollut tai poissaoleva tietyn ääneen sanomattoman vaateen mukaisesti. Alkoholisoituneet äidit voivat siis

samaan aikaan sopia joihinkin äitiyden valtakertomuksiin, että rikkoa normatiivista äitiyttä. Kuten toin jo kappaleen alussa esiin, novellin “Panteón de Dolores” äiti lukittautuu huoneeseensa juomaan. Hän on siis kahdelle tyttärelleen “poissaoleva äiti”, kirjaimellisesti piilossa omassa huoneessaan. Samalla hän epäonnistuu normatiivisessa äitiydessä, koska on kykenemätön hoitamaan perinteisiä äidin tehtäviä. Toisaalta novellin päällimmäisessä aikatasossa sisarukset ovat jo aikuisia ja äiti kuollut. Tällöin hän sopii sekä poissaolevan että kuolleen äidin juonikuvioon.

On kiinnostavaa, että sekä “Panteón de Doloresin” että “Tiger Bitesin” alkoholisoitunut ja poissaoleva äitihahmo on nimetty Maryksi. Lisäksi monissa muissakin novelleissa seikkailee Mary-niminen äiti, minkä lisäksi novellien väliltä voi löytää muitakin yhteyksiä, jotka vihjaavat niiden tapahtuvan “yhteisessä maailmassa”. (Ks. Bastián Alvarado 2023, 165-166; Ellis 2023, 7.) Muun muassa edellä mainitsemieni novellien äitihahmojen nimeäminen Maryksi tuntuu kohtalon pilkalta, eritoten kun novelleissa viitataan myös uskonnolliseen isoäitiin Mamieen. “Tiger Bitesin” alun viittaus isovanhempien luo muuttamiseen ja uskuntoon vihjaa, että juuri isoäiti Mamie on opettanut Loulle Raamatun sanomaa. Muissakin novelleissa Mary-äidin tavoin toistuva Mamie esitetään uskonnollisena. Esimerkiksi novellissa “Silence” päähenkilön äiti ja isoisä ryypäävät, isoäiti Mamie pakenee Raamatun pariin. Mamien uskonnollisuuden perusteella voi päätellä, että Neitsyt Maria on toiminut esikuvana hänen tyttärensä nimelle. Kertomus Marysta rakentuu väistämättä dialogiin Neitsyt Marian kertomuksen kanssa. Neitsyt Marian implikoimat äidilliset piirteet korostavat entisestään Maryn “epä-äidillisyyttä”. Passiivisen ja uhrautuvan sijaan hän näyttäytyy aggressiivisena ja itsekkäänä. “Panteón de Doloresissa” kertoja kuvaa edesmenneen äitinsä olleen “hullu” ja “julma” (MCW 243). Toisaalta Maryn hahmo toteuttaa epänormatiivisen äitiyden lisäksi normatiivista äitiyttä pysymällä poissaolevana ja lopulta kuolleen. Berlin sekä toistaa että kommentoi kuolleen/poissaolevan äidin juonikuviota. Luvussa 2.4 käsittelen enemmän sitä, kuinka alkoholisoituneet äidit sopivat äitejä ja naisia koskeviin normeihin.

Yhteiseen tarinamaailmaan liitettävissä novelleissa ⁴esiintyy kolmaskin Mary-niminen hahmo. “Bloody Mary” viittaa sekä englannin kuningattaren Mary Tudoriin että alkoholilliseen drinkkiin. Novelleissa “Mama” ja “Tiger Bites” Maryn kerrotaan allekirjoittaneen itsemurhakirjeensä Bloody Maryna. Maryn kertomus ei siis rakennu dialogissa vain Neitsyt

⁴ Yhteisen tarinamaailman jakavat omaan tarkasteluuni liittyen ainakin novellit “Mama”, “Panteón de Dolores”, “Grief”, “Fool to Cry”, “So long”, “Noël. Teksas. 1956” ja “Tiger Bites”.

Marian implikoimaan äitiyden valtakertomukseen, vaan myös eräänlaiseen vastakertomukseen. Myyttiseksi hahmoksi muuttunut Englannin kuningatar Mary Tudor, siis Bloody Mary, yhdistetään kylmyyteen ja julmuuteen, ei passiivisuuteen ja uhrautuvaisuuteen. Bloody Maryyn yhdistettävät piirteet ovat epä-äidillisiä. Näin on ainakin maternalistisen ajattelun mukaan, jossa äidille “luonnollisina” nähdään tietyistä luonteenpiirteistä kielivät tehtävät, kuten hoiva ja läheisyys. Maryn valitsema Bloody Mary -nimitys viittaa Mary Tuudorin myyttiseen mestausintoon. Mielikuva mestaamisesta sopiikin Mary-äidille tämän harjoittaman ilkeyden ja mustan huumorin tähden. Toisaalta itsemurhakirjeeseen pistetty allekirjoitus viittaa nimenomaan itsetuhoisuuteen: Maryhan mestaa itse itsensä viiltämällä ranteensa auki. Näin siis nimitys viittaa ihanneäitiin Neitsyt Mariaan, Maryn epänormatiiviseen äitiyteen, sekä itsetuhoisuuteen. Bloody Maryn yhdistyessä myös kuuluisan alkoholidrinkin nimitykseen tämä itsetuhoisuus, sekä kykenemättömyys äitiä yhdistyvät myös alkoholismiin kitkerän mustanhuumorin kautta.

2.2 Äitiyden instituutio

Adrienne Rich (1995/1986, 13) on tunnetusti erotellut äitiyden instituution yksilöllisestä äitiyden kokemuksesta. Äitiyden instituutio ei ole siis sama asia kuin lapsen äitiminä, vaan järjestelmä, joka on historiamme “valtavirrassa” löytänyt useimpien sosiaalisten ja poliittisten systeemien ytimeen. (Rich 1995, 13; 42.) Sen voi löytää käytännössä yhteisöjemme laeista, rakenteista ja ääneen lausumattomista tabuista. Se vaikuttaa esimerkiksi terveydenhuoltoon, jossa kysymykset naisen ehkäisystä, hedelmällisyydestä, abortista ja sterilisaatiosta ovat “patriarkaalisesta systeemin ytimessä” (Rich 1995, 34). Tällöin äitiyteen liittyviä kysymyksiä käydään siis patriarkaatin säilyttämisen, ei äitiyksilöiden itsensä ehdoin. Richin (1995, 13) mukaan äitiyden instituutio tähtää siihen, että naisyksilöiden potentiaali lisääntyä pysyisi patriarkaalisesta kontrollin alaisena. Se millaiseksi äitiys on muodostunut modernina aikana ei tällöin ole “luonnollista” tai “neutraalia”, vaan historiallista ja ideologista (Rich 1995, 33).

Vaikka äitiys ja äitiminä on henkilökohtaista, yksilölliset kokemuksemme siis värittyvät esimerkiksi ympäröivän yhteisön lakien, kuten aborttilakien, mukaan. Berlinin novelleista moni sijoittuu aikaan ennen Roe V. Wade –päätöstä (1973–2022), joka teki abortista perustuslaillisen oikeuden kaikissa Yhdysvaltain osavaltioissa. Kirjoittaessani tätä tutkielmaa Yhdysvalloissa eletään kolmatta vuotta kyseisen päätöksen kaatamisen jälkeistä aikaa. Tilanteet

vaikuttavat tulkintoihini Berlinin kertomasta äitiydestä. Aborttilakien muututtua Berlinin novellit teemoineen ovat myös ajankohtaisempia. Naisten oikeuksien osalta tilanne esimerkiksi Teksasin osavaltiossa muistuttaa enemmän aikaa, johon useat Berlinin novellit sijoittuvat, kuin postuumisti julkaistujen kokoelmien ilmestymisvuosia.

Useimmat tutkimieni kokoelmien novellit on julkaistu 80- ja 90-luvuilla. Kuitenkin moni niistä sijoittuu selkeästi vanhempaan aikaan. Seuraavien novellien nimissä viitataan suoraan tiettyihin vuosilukuihin: “Emergency Room Notebook, 1977”, “Noël. Teksas. 1956” ja “Noël, 1974”. Tutkielmani analyysikohteina on myös novelleja, jotka sijoittuvat maailmasotien väliin, toisen maailmansodan aikaiseen ja sotien jälkeiseen aikaan. “Mama” ja “Panteón de Dolores” -novellien tarinamaailmassa yhdistyy vähintään kaksi aikatasoa: aikuisten sisarusten nykyhetki sekä toisen maailmansodan aikainen ja jälkeinen lapsuus, jota he muistelevat. Toisen maailmansota ilmenee “Panteón de Doloresissa” sivuhuomioiden kautta. Kertoja esimerkiksi mainitsee, että sodan tähden talojen ikkunoita pimennetään (MCW 245) ja äiti “hamsteraa” säilyketölkkejä. (MCW 247.)

Toisaalta mukaan yhdistyy “Mama”-novellissa jopa kaukaisempi, sotien välinen aika, jolloin sisarusten äiti ei ole vielä ollut äiti, vaan nuori tyttö. Tässä kohtaa tarinaa kertoja – isosisko - sanoo suoraan, että on vuosi 1930 (MCW 306). Sisarukset käsittävän tarinamaailman päällimmäinen aikataso sijoittuu arviolta 80- ja 90- lukujen vaihteeseen. Vanhempi sisar nimittäin kommentoi aikansa Yhdysvaltoja seuraavasti: “I went home two weeks ago, for a week, at Thanksgiving, back to the USA [...] I got confused. President Bush and Clarence Thomas and antiabortion and AIDS and Duke and crack and homelessness. And everywhere, MTV, cartoons, ads, magazines – just war and sexism and violence.” (MCW 244.) George H. W. Bush toimi Yhdysvaltain presidenttinä vuosina 1989–1993. Virkkeessä vihjataan myös sen hetkiseen äitien ja naisten oikeuksia koskevaan keskusteluun. Käy ilmi, että aborttilaki puhuttaa yhä kansakuntaa. Kysymys äitiydestä tai naiseudesta ei siis ole yksiselitteinen, vaikka virallisesti abortti on taattu kaikissa osavaltioissa. Toisaalta Mary-äidin nuoruutta käsittelevien aikatasojen tilanne on eri, samoin niissä saman tarinamaailman novelleissa, jotka sijoittuvat 50-luvun loppuun⁵, siis Roe V. Wade -päätöstä edeltävään aikaan.

⁵ Novellit “Noël. Teksas. 1956” ja “Tiger Bites”

Ymmärtääkseni sisarusten ja Mary-äidin kokemusta äidin roolista minun on ensin ymmärrettävä, millainen äitiyden instituutio on ollut Maryn äidiksi tulemisen ja tytärten lapsuuden aikana. Tässä kappaleessa tulen avaamaan siis käsitystäni yhdysvaltalaisen äitiyden vaiheista, muun muassa maailmansotien aikoihin ja sotien jälkeisinä vuosikymmeninä. Tulen esittelemään muutaman hallitsevan kerronnallisen mallin äitiydelle: ”kodin enkelin” ja maailmansotien aikaisen ”sotaäidin”. Näen näiden hallitsevien kertomusmallien avaavan Berlinin novellen äitiysesitysten taustoja. Samalla en oleta analysoimieni äitihahmojen sopivan tyhjentävästi näihin kertomisen malleihin, koska kertomukset ja kertomisen tavat ovat aina kontekstisidonnaisia.

Rebecca Jo Plantin (2010, 60) mukaan tietynlainen, 1800-luvulla huipentunut, viktoriaanisen ajan äitiyskäsitys vaikutti vahvana vielä ensimmäisen maailmansodan aikana. Plantin tavoin Elisabet Badinter (1981) näkee modernin äitiyskäsityksen muodostuneen 1700- ja 1800-lukujen kuluessa. Äidin, isän ja lapsen keskinäiset asemat muuttuivat 1700-luvun loppupuoliskolla, kun lapsen arvostus yhteiskunnassa kasvoi ja uudet arvot, kuten rakkausavioliitto ja ”perheonni” nousivat. (Badinter 1981,143.) Sekä Plant (2010, 2) että Badinter (1981, 145) liittävät keskiluokan nousun taloudenpidon ja perheen malliin, jossa äidin roolin merkitys on kasvanut. Badinterin (1981, 145) mukaan katse kääntyi keskiluokkaiseen perheeseen, josta (perhe)onnen oli löydyttävä ennen koko yhteiskuntaan leviämistä. Näin kysymykset perheestä tulivat siis myös kysymyksiksi yhteiskunnasta. Äidin rooli muuttui niin, ettei se ollut enää vain perheen sisäinen, vaan myös osa (nais)kansalaisuutta. Adrienne Richin (1995, 44) mukaan ”kotiin” ja ”kotiäitiin” suhtautuminen muuttui jopa pakkomielteiseksi 1800-luvun kuluessa.

1800-luvun äitiyskäsitys, jota voisi kutsua narratiivisen hermeneutiikan termein äitiyden valtakertomukseksi, huipentuu ”kodin enkelin” roolimallissa (Plant 2010, 2). Kodin enkeli on amerikkalaisen äidin ”ikoninen hahmo”, jonka valtiollinen ja perheellinen velvollisuus oli valvoa lastensa, eli tulevien Amerikan kansalaisten, ”fyysistä, sivistyksellistä ja hengellistä kehitystä.” (Plant 2010, 2.) Kodin enkelin edustama äitiys ei ollut silkkaa biologiaa, vaan ”pyhä tila, johon naiset astuivat” (Plant 2010, 5). Yhdysvaltalaisessa modernin ajan äitiydessä ei siis ollut kyse vain yksilön äiti-identiteetistä tai roolista perheessä. 1700- ja 1800-lukujen aikana siitä tuli instituutio, ”kansakunnan sosiaalisen ja poliittisen järjestyksen perusta” (Plant 2010, 5).

Äitiyden institutionalisoitumista tarkastellessa ei ole ihmeäkään, että äidin rooli on ollut ja on yhä niin tarkasti vartioitu. Roolin merkityksellisyyttä osana naiskansalaisuutta kuvaa Plantin (2010, 5) vertaus, jossa äidin miehinen vastine ei ole niinkään isä kuin sotilas. Onhan äidin roolin “oikeanlaisessa” toteuttamisessa kyse perheen lisäksi koko kansakunnan tulevaisuudesta. Modernin amerikkalaisen äitikertomuksen kautta lukija voi ymmärtää stigmaa, joka Berlinin novelleissa liittyy alkoholisoituneiden äitien sairauteen. Monissa Berlinin novelleissa alkoholisoituneet äitihahmot eivät vain laiminlyö äidillisiä tehtäviään, vaan jopa toimivat niitä vastaan. Kodin ilmapiirin suojelemisen sijaan he tuntuvat myrkyttävän sen juopottelemalla, ilkeydellä ja tahdittomuudella. Naisen rooli kodin kasassa pitäjänä ja tunnelman vartioijana asettaa kotia sabotoivan naisen kaksin verroin kauheaan asemaan. Rikkoessaan kodin ilmapiirin nainen ei vain tee väärin. Hän myös rikkoo perustavanlaatuisena nähtyä kansalaisvelvollisuuttaan ja maternalistien muotoilemaa olemustaan vastaan.

Plant (2010, 4–6) esittää viktoriaanisen ajan peruja olevan äitikäsityksen vaikuttaneen vielä 1930-luvun lopussa, minkä lisäksi traditionalistit ovat puolustaneet sitä 40- ja 50-luvulla ilmenneestä uudismielisten kritiikistä huolimatta. Betty Friedan (1963/2010) kritisoi amerikkalaisen äiti- ja naiskuvan kapeutta vielä 60-luvulla, jolloin kaikki naistenlehdet toistivat hänen mukaansa tarinaa kotiäidistä. 50- ja 60-luvuilla vaikuttaneen kotiäidin voi nähdä heijastavan joitakin kodin enkelin arvoja. Friedanin (2010, 29) mukaan kotiäidin malli esittää, että naisen tulisi “luontonsa” mukaan löytää täyttymys “seksuaalisesta passiivisuudesta, miehen domianssista ja hoivaavasta äidillisestä rakkaudesta”. Berlinin novelleissa maternalistinen lupaus kotielämän tyydyttävyydestä, sekä tämän lupauksen särkyminen, ovat vahvasti läsnä. Kodin esittäminen jopa vankilana kytkeytyy nähdäkseni Berlinin kotiäitihahmojen alkoholismiin, kuten tämän tutkielman luvussa 2.4 ilmenee. Samalla äitihahmon sulkeutumisen omaan huoneeseensa voi nähdä myös vallitsevasta sukupuolijärjestyksestä kieltäytymisenä, jopa “kapihana” ahdasta äidin ja vaimon roolia vastaan (ks. Launis 2006, 252).

Ensimmäisen maailmansodan aikana esimerkiksi organisoituneet sotaäidit (*War Mothers*) ajoivat 1800-luvulta periytynyttä äitiyskäsitystä, painottaen näkemystään äitiydestä palveluksena koko kansakunnalle. (Plant 2010 60.) Patrioottiseen retoriikkaan kuului käsitys sotilaspöikien “kasvattamisesta” ja “uhraamisesta”, millä perusteltiin kaatuneiden sotilaiden äitien saamia etuoikeuksia, kuten sotaäitie eläkkeitä ja valtion rahoittamia “pyhiinvaelluksia” pöikien hautapaikoille. (Plant 2010, 59.) Maailmasotien välissä ja toisen maailmasodan aikana “sotaäitiys” kohtasi runsaasti kritiikkiä. Sotaäitiyden asema kansakunnan symbolisena kuvana

ei ollut yhtä vahva enää toisen maailmansodan aikana (ks. Plant 2010, 56). Patrioottisuus tai 1800-lukulainen maternalismi eivät kuitenkaan hävinneet mihinkään (Plant 2010, 79). Äitiys säilyi yhä osana sotakuvastoa. (Ks. Plant 2010, 78–79; 80.)

Samalla tietynlaista äitiyttä haastamaan muodostui diskurssi, jossa “äitien palvominen” esitettiin “ylitunteellisena” ja “irrationaalisenä” (Plant 2010, 77). Sotaäitien etuoikeuksien kritisoi- jat toivat esiin esimerkiksi valtion varojen epäoikeudenmukaisen jakamisen (Plant 2010, 71), sekä sotaäitien kampanjoihin liittyvät rotukysymykset. (Plant 2010, 68.) Nationalistisen, mili- taristisen ja oikeistolaisen ideologian keulakuvana esitetty “amerikkalainen äitiys” olikin sup- peaa. Symbolisen “amerikkalaisen äidin” roolin ahtaus näkyy esimerkiksi siinä, kuinka afro- amerikkalaiset naiset oli suljettu ajan “nationalistisen ikonografian” ulkopuolelle (Plant 2010, 68). Lisäksi etuoikeuksia ansaitsevien äitien suppea määrittely näkyy köyhien ja työväenluok- kaisten äitien ja lasten avuntarpeen ohittamisessa (Plant 2010, 59–60).

Vastareaktion sotaäitien saavuttamalle etuoikeutetulle asemalle populaarikulttuuri tarjosi uutta irvokasta kuvaa äitiydestä. “Periamerikkalaisen sotaäidin” status kyseenalaistui esimer- kiksi pilakuvien ja elokuvien esityksillä tukahduttavasta ja itsekeskeisestä äidindrakkaudesta. Populaarikulttuuri korosti “äidillistä aggressiota” ja herätti huolta miesten autonomiasta, sekä esitti äitien ikeessä kasvaneet pojat maskuliinisesti haavoittuvaisina. (Plant 2010, 75.) Laa- jemmin sotaäitiyden kritiikin voi nähdä kritisoivan koko viktoriaaniselta ajalta periytynyttä perimaternalistista äitiyskäsitystä. Jotkin sotaäitiyttä koskevat uhkakuvat liittyvät kuitenkin mielestäni seikkoihin, jotka erottivat sotaäidit 1800-luvun “kodin enkeleistä”. 1800-luvulla kehittyneen mallin mukaan sotaäitienkin äitiydessä oli kyse perustavanlaatuisesta naiskansai- laisuudesta. Toisin kuin ihanneäidit vielä sisällissotien aikaan, maailmansotien aikaiset orga- nisoituneet sotaäidit eivät kuitenkaan olleet epäpoliittisia (Plant 2010, 61). Heidän toista- maansa äidin malliin ei kuulunut “kärsiä hiljaisuudessa ja eristyneisyydessä” (Plant 2010, 61). Heidän tuntemuksensa, kuten suru “uhratuista” pojista, oli päin vastoin esillä ja poliittista. Maternalistista retoriikkaa ei tulekaan nähdä pelkkänä mieslähtöisenä tapana hallita naista. Kuten Plantkin (2010, 56) esittää, se on ollut myös naisten itsensä käyttämä keino saada vai- kutusvaltaa ja päästä mukaan julkiseen keskusteluun patriarkaalisessa yhteiskunnassa.

Omasta mielestäni on kiinnostavaa nähdä, kuinka poliittisena, järjestäytyneenä ja näkyvänä esiintyvä sotaäitiys koettiin nopeasti uhaksi miehisyydelle. Sotaäidit olivat “kiihkoissaan” rik- koneet sopimusta viktoriaanisesta epäpoliittisesta ja yksityisessä kodin piirissä pysyttelevästä

ihanteesta. Sotaäitiyteen liittyi vahvana äitiyden kokemuksen ja kärsimyksen erityisyyden julistaminen (Plant 2010, 63). Tällöin äitiys ei pysynyt piilossa, vaan huusi tuskaansa esille kiullisen näkyvänä ja vaativana. Sotaäitiydestä voikin oikeistokonservatiivisuuden lisäksi löytää edistyksellisemmän puolen, joka pelotti ajan miehiä ja uhkasi patriarkaalista järjestelmää. Samaan aikaan sotaäitiyteen liittyi jo edellä esiin tuomiani oikeistokonservatiivisia, rasismin ja militarismien sävyttämiä arvoja. Tämä herätti liberaalien huolen äitiyden valjastamisesta fasisistien ideologioiden ajamiseen (Plant 2010, 77–78). Seurauksena oli äärimmillään päätelmä, jonka mukaan koko äitiyden yhdistäminen politiikkaan oli jopa vaarallista. (Plant 2010, 77–78; 82.) Äitien ilmaisemat tunteet, “äidin rakkaus” ja “äidin vaisto” alettiin yhdistää jopa “hysterisyyteen” ja “epärationalisuuteen”. (Plant 2010, 83–84.) Maailmansotien jälkeen kahdeksankymmentäluvulle asti poliittiseen aktivismiin osallistuvat valkoiset keskiluokkaiset naiset välttelivät äitiyden esiin tuomista, elleivät ajaneet nimenomaan konservatiivisia arvoja. (Plant 2010, 84–85.) Kritiikkiä sotaäitiyttä ja ylipäätään julkista/poliittista äitiyttä kohtaan tuli siis sekä oikealta että vasemmalta, tosin eri lähtökohdista käsin. Äitiys iloineen ja kamppailuineen nähtiin lopulta yksityisenä asiana, harvoin julkiseen keskusteluun sopivana. Kysymys äitiydestä yksityisasiana yhdistyy nähdäkseni hiljaisuuden, vaikenemisen ja eristämisen kulttuuriin, joka hallitsee äitiyttä monissa Berlinin novelleissa. Toisaalta tämän vastakohtana toimii kertominen esimerkiksi “Mama”-novellissa ja muissa saman tarinamaailman novelleissa.

Vaikka käynkin tässä kappaleessa läpi tiettyjä äitiyden instituution vaiheita Yhdysvaltojen historiassa, korostan että Berlinin novellit sijoittuvat laajalle aikahaitarille. Käsittelemättä jää pakostakin monia äitiyden kokemukseen ja instituutioon vaikuttaneita seikkoja. Tarkoitukseni ei olekaan käydä tyhjentävästi läpi koko yhdysvaltalaisen äitiyden historiaa 1800-luvulta liki 2000-luvulle asti. Lisäksi haluan korostaa, etteivät tietyt toistuvat äitikertomukset toistu täysin samanlaisina eri aikoina. Nähdäkseni vielä 2000-luvullakin voi kuitenkin nähdä jälkiä 1800-luvun maternalistisesta äitiyskertomuksesta, etenkin yhdysvaltalaisessa konservatiivisessa retoriikassa se tuntuu olevan aina läsnä. Kontekstin muuttuessa myös kertomustenkin on kuitenkin muututtava. Esimerkiksi Plantin kuvaama sotaäitiys liittyy vahvasti ajallispaikalliseen poliittiseen tilanteeseen: maailmansotiin, sekä naisten lisääntyneisiin poliittisiin oikeuksiin. Liki vuosikymmen ennen ensimmäistä maailmansotaa, vuonna 1920, amerikkalaiset naiset saivat esimerkiksi äänioikeuden. Kuten toin jo edellä esille, sotaäidit eivät pelkää toistaneet 1800-luvun maternalistista äitiyskäsitystä, vaan myös rikkoivat sitä. En siis oletta löytäväni “kodin enkelin” tai “sotaäidin” hahmoja Berlinin myöhemmille vuosikymmenille

sijoittamista novelleista täysin sellaisina, jollaisiksi ne ovat aikanaan muotoutuneet. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei jälkiä näistä äitiyden valtakertomuksista voisi etsiä.

Puhuessani valtakertomuksista haluan myös korostaa, ettei käsitys yhdysvaltalaisesta äitiydestä ole ollut homogeeninen minään aikana. Äitiydestä on kaikkina aikoina ollut keskenään kamppailevia valta- ja vastakertomuksia, minkä lisäksi jokainen kokemus äitiyden instituutiosta suodattuu yksilön oman äitikokemuksen kautta. Yksilölliseen äitikokemukseen taas vaikuttavat Berlinin novelleissa esimerkiksi luokka, koulutustausta, kansallisuus, kansalaisuus ja rotu. Mahdollisuus tulla nähdyksi “hyvänä”, normatiivisena tai “onnistuneena” äitinä on luokkasidonnainen. Tämä johtuu jo siitä, että modernin äidin mallin muodostuessa se on liittynyt kiinteästi käsitykseen keskiluokkaisuudesta onnen ideaalina (Badinter 1981, 145). Toisaalta luokan määrittely on monimutkaista; Nyky-Yhdysvaltoihin viitataan usein peräti “luokattomana” yhteisönä, minkä lisäksi luokan määrittely pelkkien tulojen perusteella on yksinkertaistavaa. (Åström 2023, 41–42.) Berlinin novelleissa esimerkiksi henkilöahmojen koulutustausta ja ammatti vaikuttavat siihen, miten heitä kohdellaan ja miten he kokevat ympäristönsä, tuloista riippumatta. Esimerkiksi novellissa “Her First Detox” alkoholisoitunut päähenkilö Carlotta on tuotu putkan sijaan katkolle, kun poliisit ovat kuulleet, että hän on “äiti ja opettaja”. Samalla hahmojen tuloihin, ja täten myös resursseihin äitiä, vaikuttaa sivilisaatio. Töissä käyvän yksinhuoltajaäidin äitiminä poikkeaa kotiäidin äitimisestä. Ero näkyy konkreettisesti esimerkiksi ajassa, joka hahmoilla on käytettävissään äitimiseen ja kotitöihin.

Luokan lisäksi äitiys liittyy myös rotuun ja kansallisuuteen. Amerikassa musta ja valkoinen äitiys on erotettu toisistaan jopa toisilleen vastakohtaisina. (Mäkituomas 2021, 16; Roberts 1993, 6.) Keskiluokkaisuuden lisäksi valkoisuus on määrittänyt äitiyden ideaalia (Mäkituomas 2021, 15). Kuten Berit Åström (2023, 38) kirjoittaa, rodun ja etnisyyden tunnustaminen sosiaalisiksi konstruktioiksi ei poista niiden vaikutusta yksilöiden eletyssä elämässä. Puhuttaessa rodusta ja etnisyydestä sosiaalisina konstruktioina niistä voi mielestäni puhua kertomuksina. Kertomukset ovat sosio-kulttuurisesti muodostuneita ja niitä voi haastaa, mutta se ei ole itsestään selvää, koska yksilöiden ja kulttuuristen kertomusten välillä on vuorovaikutuksen ja riippuvuuden suhde: Kulttuuriset kertomukset aktualisoituvat vain, kun yksilöt soveltavat niitä toimintaansa, mutta samalla se, keitä yksilöt ovat, on sidoksissa kulttuuriseen verkkoon. (Meretoja 2018a, 31.) Näin kertomukset rodusta ja etnisyydestä vaikuttavat yksilön äitiyteen.

Rodun, luokan ja äitiyden yhteen kietoutuneet kulttuuriset kertomukset seuraavat siis tietynlaisia kertomusmalleja, joiden avulla järjellistämme kokemuksiamme ja maailmaa. Samalla nämä kertomusmallit ovat riippuvaisia siitä, valitsemmekö käyttää niitä. Tämän vastavuoroisen suhteen ymmärtäminen vaatii Meretojan (2018a, 30) mukaan kertomusten dialogisuuden tunnustamista. Kertomusten välisten ja maailmaan suuntautuvien suhteiden, eli dialogisuuden, tunnustaminen avaa mahdollisuuden tarkastella kertomusten kietoutumista identiteetin, vallan ja politiikan kysymyksiin, mitä feministinen ja postkoloniaalinen tutkimus ovatkin tehneet. (Meretoja 2018a, 30.)

Joissakin Berlinin novelleissa kysymykset rodusta ja kansallisuudesta nousevat esiin vahvemmin kuin toisissa. Esimerkiksi "Mijito"-novellin päähenkilö on englanninkielistä taitamaton Meksikolainen maahanmuuttaja Yhdysvalloissa. Hänen kansalaisuutensa, kielitaitonsa ja kysymys rodusta vaikuttavat hänen äitiyteensä. Alkoholismia käsittelevissä novelleissa päähenkilöt ovat kuitenkin useimmiten valkoisia, enkä pureudu rodun tai kansalaisuuden kysymyseen omassa analyysissäni. Tosin tiedostan, että myöskään "valkoisuus" ei ole neutraalia, jolloin hahmojen rotu kyllä vaikuttaa siihen, miten heitä kohdellaan esimerkiksi poliisin toimesta humalassa. Useat Yhdysvaltalaiset valkoiset päähenkilöt seikkailevat myös latinalaisessa Amerikassa, kuten Meksikossa, missä heidän valkoisuutensa on valtavirrasta poikkeavaa. Vaikka valkoisuus kuuluu Yhdysvaltalaiseen "ideaaliin" äitiyteen (Mäkituomas 2021, 15), se ei ole homogeenista. Berlinin novellien valkoisetkin äidit eroavat toisistaan siinä, kuinka he kykenevät äitiyden ideaalin tavoitteluun.

Humalaisten äitien kohteluun vaikuttaa suoraan heidän ulkonäkönsä, joka herättää tietynlaisia positiivisia tai negatiivisia ennakkoluuloja. Novellissa "Let Me See You Smile" Carlottaan kohdistuu hänen alkoholisminsa tähden epäoikeudenmukaisuutta ja ennakkoluuloja. Hän joutuu oikeudenkäyntiin jouduttuaan humalaisena selkkaukseen lentokentällä. Jo hänen asianajajastaan hän on "guilty and a bad person" (MCW 271). Alkoholismin voikin nähdä sairautena, joka tuottaa naisten ja äitien välille eroja luokan ja rodun tavoin. Kuitenkin novellissa "Her First Detox" Carlottan ulkonäöstä on hänelle hyötyä: "Carlotta has a good time in the detox ward. The men were awkwardly gallant towards her. She was the only woman, she was pretty, 'didn't look like a lush.'" (MCW 56.) Humaltuneenakin Carlottan etuihin voi laskea myös hänen valkoisuutensa. Lisäksi Carlottan äitiyttä itsessään voi pitää tässä tilanteessa etuna. Edustaahan äitiys maternalistisen ajattelun mukaan normatiivista naiseutta.

“Tiger Bites” toimii ilmeisenä esimerkkinä tilanteesta, jossa ympäröivä poliittinen ja kulttuurinen ilmapiiri vaikuttaa henkilöihahmon yksityiseen äitiyteen. Novellissa eletään Roe V. Wade -päätöstä edeltävää aikaa Yhdysvalloissa, tarkemmin sanottuna Teksasissa, viimeisessä abortin kieltäneessä osavaltiossa. Tehdäkseen abortin päähenkilö Loun on matkustettava rajan taa Meksikoon. Toin jo aiemmassa luvussa esille aborttiklinikan naisten kollektiivisen ja hiljaisuuteen kannustavan häpeän. Lisa Grahn (2023, 19) lainaa omassa “Tiger Bites” -analyysissään Toril Moita (21.7.2022), joka totesi pian Roe V. Waden kaatamisen jälkeen, että “hiljaisuus” on sekä alistamisen seuraus että väline. Moin (21.7.2022) mukaan abortin kieltäminen ei vain kiellä aborttia, vaan myös lisää “salailua ja hiljaisuutta” sen ympärillä. Tällöin on kyse siitä, kenen huolet ja ongelmat pääsevät osaksi yleistä keskustelua ja mistä pitää vaieta. Hiljaisuuden näkeminen “alistamisen seurauksena ja välineenä” tuo hyvin esille kertomiseen kietoutuvat poliittisuuden ja vallan kysymykset. Grahn (2023, 19) esittääkin, että “Tiger Bites” on poliittinen novelli. “Todistaessaan” äitiyden realiteetteja Berlin osoittaa solidaarisuutta ja empatiaa kuvaamilleen naisille (Grahn 2023, 19).

Grahn liittyy siis ei-sallittuun hiljaisuuden pakotteeseen, joka puolestaan toimii esteenä kokemusten jakamiselle. Itse nimitän “Tiger Bitesissa” vallitsevaa sosiaalis-kulttuurista tilannetta, jossa tietyille kokemuksille ei ole sanoja tai tilaa, Miranda Frickerin sanoin “hermeneuttiseksi epäoikeudenmukaisuudeksi.” (Meretoja 2018b, 11; Fricker 2007, 150). Tällainen epäoikeudenmukaisuus vaikuttaa suoraan epäoikeudenmukaisuudesta kärsiviin. Meretoja (2018b, 10) on tuonut esille, kuinka kertomisessa voi olla kyse itseymmärryksemme “rikastuttamisesta tai köyhdyttämisestä”. Fricker (2007, 150) tuokin ilmi, että hermeneuttinen epäoikeudenmukaisuus tekee vääryyttä eväämällä epäoikeudenmukaisuutta kokevalta tärkeän itseymmärryksen osan. Kertomiskyvyn menettäminen voi siis tarkoittaa myös itseymmärryksen menettämistä, sekä tätä kautta mahdollisen tajun kaventumista. Kykenemättömänä reflektoimaan omaa elämänsä ihminen ei kykene kysymään, mikä hänelle voisi olla mahdollista. Lisäksi hiljaisuuteen, eli kertomisen puutteeseen, liittyy sosiaalinen/eristävä ulottuvuus. Sanat ovat reitti muiden luo. Kykenemättömyys kertoo katkaisee reitin esimerkiksi empatian ja solidaarisuuden piiriin.

Kuten toin aiemmassa analyysissäni esille, monelle “Tiger Bites” -novellin äidille äitiys näyttäytyy enemmän rangaistuksena kuin ilona tai omana valintana. Aborttiklinikan äidit ja alkoholisoituneet edellisen sukupolven äitihahmot kieltäytyvät äitiydestä tai äitimisestä kukin omalla tavallaan. Aborttiklinikan naisten hiljaisuus ja häpeä linkittyy novellissa esiintyviin

alkoholisoituneisiin äiteihin. Äitiyden ollessa yksilöllisen kokemuksen lisäksi yhteisön säätelyä valinta, voi kysyä kuinka moni novellin äiti on itse valinnut tulla äidiksi. Kuinka paljon heidän äitiyteensä on vaikuttanut äitiyden instituutio? Kuinka paljon he ovat tiedostaneet sen vaikutuksia itseensä tai kyenneet uudelleenarvioimaan niitä? Omassa analyysissäni liitän häpeän ja hiljaisuuden alkoholisoituneiden äitien sairauteen. Heidän yksilöllinen äitiytensä on ristiriidassa äitiyden instituution ylläpitämien valtakertomusten kanssa, mistä seuraa häpeää. Samalla tavalla kuin aborttiklinikan naisten, heidänkään kokemuksensa jakaminen ei ole hyväksyttävää. Esimerkiksi “Panteón de Dolores” -novellissa kertoja puhuu edesmenneelle äidilleen. Hän muistelee tajunneensa lapsena, että isä on käskenyt äitiä “menemään huoneeseensa” aina kun tämä on ollut humalassa. Omaan huoneeseen eristämisen syynä on ollut äidin alkoholismin piilottelu. Eristäminen taas tuntuu vain lisäävän äidin juomista, kuten siellä vietetyn ajan kasvamisesta voi päätellä: “After that, for as long as I knew you, you were mostly in your room.” (MCW 247.) Kertoja arvioi äitinsä elämää todeten jälkikäteen: “She was totally alone, like my sister Sally is, when she weeps that way.” (MCW 251.) Stigma ja häpeä on vienyt monissa novelleissa siis alkoholisoituneen äidin kyvyn kertoa kokemuksestaan. Tämä puolestaan kiihdyttää sairauden syöksykierrettä.

2.3 Äidit, tyttäret ja periytyvä mahdollisen tajun puute

Adrienne Rich (1995, 11) on esittänyt, että kulttuurin “tekijät, sanojat ja nimeäjät” ovat historiallisesti olleet “äitien poikia”, eivät siis äitejä itse. Nykytutkimuksen valossa äitiyttä vähemmän tutkittu aihe on tyttäryys (Hubara 15.9.2025 8:58). Toisaalta Elisabeth Fox-Genovese (1999, xv) näkee äitien ja tytärten suhteita kuvaavat myytit kulttuurisesti arkkityyppisinä isäpoikamyyttien rinnalla. Hän ottaa esimerkeiksi antiikin myytit, sekä kreikkalaiset tragediat, kuten Euripideen *Medeian*, jossa nimikkohenkilö tappaa omat lapsensa. Ei siis voi sanoa, että äitien ja tytärten väliset tarinat olisivat jääneet kokonaan kirjoittamatta, vaikka esimerkiksi tyttäremis-termi onkin yleistynyt vasta viime vuosina.

Tässä luvussa käsittelen Berlinin novellien tyttäryyttä ja tyttäremistä suhteessa äitiyteen ja äitimiseen. Tässä mielessä monen novellin hahmo tarjoaa kiinnostavan kaksoisroolin sekä jonkun äitinä että tyttärenä. Monissa novelleissa suhteessa alkoholisoituneeseen äitiin toimii tytär, joka on itsekin sekä äiti että alkoholisti. Toisissa novelleissa tytär-hahmo on onnistunut raitistumaan, toisissa ei. Novellissa “Fool to Cry”, joka sijoittuu samaan tarinamaailmaan muun muassa “Panteón de Dolores” ja “Mama” -novellien kanssa, kertoja vihjaa, että on

raitistunut alkoholisti. Hänen treffikumppaninsa kysyessä häneltä, mitä hän on “saavuttanut” elämässä, hän vastaa: “I haven’t had a drink in three years” (MCW 234). Tarinamaailman jakavissa novelleissa paljastuu, että myös hänen äitinsä ja isoisänsä ovat olleet alkoholisteja.

Jokaisen äidin takana vaikuttaa aina toinen äiti, eikä äidiksi tuleminen tarkoita välttämättä tyttäremisen lopettamista. Esitän, että tyttären rooli voi olla rajoittava henkilöhahmojen äitiydelle sikäli kuin heillä ei ole kerronnallista toimijuutta suhteessa äitiensä kertomuksiin. Toisaalta kertominen voi viimein auttaa tyttäriä ymmärtämään äitiensä kertomuksia. Monessa novellissa tyttäret oppivat harjoittamaan kerronnallista toimijuuttaan ja kykenevät lopulta kertomaan omat tarinansa omasta äitiydestään. Tässä luvussa keskityn pääasiassa novelleihin “Mama” ja “Panteón de Dolores”. Novellit kertovat yhteistä tarinaa keski-ikäisistä sisaruksista, joista vanhempi on kertoja, ja nuorempi – Sally - on kuolemassa syöpään. Novelleissa sisaret muistelevat jo edesmennyttä äitiään. “Mama”-novellissa kertoja koittaa lohduttaa sairasta pikkusiskoaan kertomalla “hassuja juttuja äidistä” (MCW 306). “Panteón de Dolores” -novellissa isosisko muistelee sisarusten ja äidin elämää puhutellen edesmennyttä äitiään välillä suoraan. Hän kertoo, että Sallyn kuoleman lähestyessä sisarukset ovat muistelleet äitiään: “We have, in fact, been saying affectionate things about you these past months. For years, when Sally and I got together, we ranted obsessively about how crazy and cruel you were. But these few months... well, I guess it is natural when one[Sally] is dying to sort of sum up what has mattered, what has been beautiful.” (MCW 243.) Täten vahvoina teemoina novelleissa ovat muistelu, elämän kertominen ja kertomusten vaikuttaminen elämään.

Sisarukset peilaavat itseään vahvasti äitiinsä, sekä koko sukunsa historiaan. Novellien yhteinen kertoja – isosisko - kokee tulevansa äitinsä kaltaiseksi tahtomattaan, liki kohtalonomaisena verenperintönä. Esimerkiksi tehdessään mustan humoristisen kommentin kertoja pelkää kuulostaneensa aivan äidiltään: “God, Sally, that sounds like something she’d say. What if I am just like her?” (MCW 303). Kertoja muistelee äitinsä inhoa Meksikoa ja muita menneisyydessä tiuhaan vaihtuneita asuinpaikkoja kohtaan: “Mama, you saw ugliness and evil everywhere, in everyone, in each place. Were you crazy or a seer? Either way I can’t bear to become like you. I am terrified, I am losing all sense of what is... precious, true. Now I’m feeling like you, critical, nasty.” (MCW 244.) Kertojan vastahakoisuus ja pelko tulla samanlaiseksi kuin äitinsä selittyy sillä, että sisaruksilla on huonoja muistoja äidistään. Äiti on sairastanut alkoholismia ja ollut lapsilleen ilkeä, katkera, vihainen ja poissaoleva, “hullu” ja “julma”. Myös Sally samaistuu äitiinsä tällä taholla. Hän myöntää ymmärtävänsä äidin katkeruutta nyt, kun

on itse sairas ja kuolemassa. Hän sanoo isosiskolleen: “Poor pitiful Mama. You know, I’m like her now. I get mad at everyone because they are working, living. Sometimes I hate you because you’re not dying.” (MCW 309.)

Olen aiemmin tuonut ilmi, että Berlinin alkoholisoituneet äitihahmot näyttäytyvät epänormatiivisina äiteinä. Näin on myös “Mama” ja “Panteón de Dolores” -novellin Mary-äidin suhteen. Mary vahingoittaa perhettään sekä fyysisesti että henkisesti, mikä yhdistyy hänen juomiseensa. Juomisen voi nähdä vaikuttaneen negatiivisesti äidin ja tytärten suhteisiin. Samalla erityisesti äidin juomisen voi nähdä sosiaalisesti tuomittavana toimintana, sillä se haastaa normatiivisen kuvan äitiydestä, äitiyden kulttuurisen valtakertomuksen. Olen avannut modernin ajan konservatiivista amerikkalaista äitikäsitystä esimerkiksi “kodin enkeliksi” (Plant 2010, 5) nimitetyn hahmon kautta. Huonoa äitisuhdetta voi pitää vakavampana rikkeenä kuin huonoa isäsuhdetta, koska tavallisesti lapsen on nähty juuri äidin kautta kokevan ensimmäisen ihmisuhteensa, jossa kehittyä omaksi itsekseen (Vuori 2010, 109). Samalla ilkeä ja pahaa mieltä tuottava äiti rikkoo myyttiä “äidinrakkaudesta” (*mother love*), jonka vahvuus ja epäitsekkyys rikkoo jo “taivaallisen rajoja” (Plant 2010, 2).

Molemmissa novelleissa äiti tuntuu kuoltuaankin olevan vahvasti läsnä sisarusten elämässä. “Mama”-novellissa Sallyn äitiä kohtaan tuntema viha ja katkeruus estävät häntä elämästä ja kuolemasta toivotulla tavalla. “Still, once in a while, rage grabbed her, not letting her go, denying her peace” (MCW 306), isosisko kertoo. Isosiskon voi itsensäkin nähdä kärsivän äitisuhteestaan, joskin hänen tilanteensa ei näyttäydy yhtä akuuttina, koska hän ei ole kuolemassa. Samalla molempien siskojen suhde äitiin on ristiriitainen. He eivät tunne vain katkeruutta äitiään kohtaan, vaan myös samaistuvat tähän. Samaistuminen ilmenee siinä, kuinka sisarusten omat identiteetit kietoutuvat sen ympärille, kuinka he mielestään eroavat äidistään tai muistuttavat tätä. Lisäksi sisarukset myös kaipaavat äitiä. Kertoja muistelee, kuinka on lapsuudessaan nuuhkinut äitinsä vaatteita, ei tosin silloin kun ne ovat olleet äidin päällä: “Burying my face in the matted nicotine fur. Not while she was wearing it. She couldn’t bear to be touched.” (MCW 307.)

Kuten olen tuonut aiemmin ilmi, toisen ymmärtäminen kertomisen kautta voi olla ongelmallista. Toisen kertominen on eettisesti arveluttavaa, mikäli kertomisessa ei olla avoimia, vaan toinen sulautetaan oletettuun selitysmalliin. (Meretoja 2018b, 12.) Ongelmallista kerrontaa ilmenee “Mama”-novellissa. Novellin alussa siskokset muistelevat äitiä selvästi lasten

näkökulmasta. Äiti näyttäytyy pelottavana ja kaikkivoipana, esimerkiksi tarkkanäköisyytensä tähden: “‘Mama knew everything,’ my sister Sally said. ‘She was a witch. Even now that she’s dead I get scared she can see me.’” (MCW 303.) Haltuun ottavan kertomisen kautta äidin hahmoon liittyy jopa yliluonnollisuutta. Näkemiseen liittyvä kaikkivoipaisuus korostaa hänen epäinhimillisyyttään ja tekee hänestä samaistumiskelvottoman, jolloin häntä kohtaan on vaikea tuntee empatiaa. Tällaiset kertomukset äidistä kasvattavat erottavaa väliä tytärten ja äidin välillä. He näkevät äitinsä hylätyksi tulleiden lasten näkökulmasta, vaikka ovat jo aikuisia naisia. Ongelmallinen kertomisen tapa voi olla yksi syy siihen, mikseivät sisarukset ole päässeet irti katkeruudestaan, vaikka selvästi haluaisivat. Eettisesti kestävä kertominen ei tapahdu itsestään, vaan vaatii kertojalta vilpittömää halua nähdä toinen omien oletusten ja selitysmallien ulkopuolelta (Meretoja 2018b, 12).

Tytärten tapa puhua äidistä novellin alussa on siis eettisesti ongelmallista. Toisaalta edesmenneen äidin alituinen “kummittelu” tytärten mielissä on nähdäkseni vastakertomus kuolleen/poissaolevan äidin juonikuviolle, siis toistuvalla kertomisen mallilla. Esitin juonikuvion aiemmin länsimaisen kulttuurin tavaksi vältellä äitiyteen ja naiseuteen liittyvien tabujen käsittelemistä. Berlinin kuolleista äideistä ei kuitenkaan pääse yhtä helposti eroon kuin juonikuvio voisi antaa olettaa. Äitiyteen liittyviä kipuilija ja kiusallisuuksia ei pääse pakoon äitiä tappamalla, toisin sanoen äitiä ei voi tappaa. Äidit kummittelevat vielä haudan takaakin, ovat läsnä tytärtensä kokemusmaailmassa, sekä tytärten kokemusten mukaan heissä itsessään.

Kertojan todetessa “Fool to Cry” -novellissa, ettei ole ryypännyt kolmeen vuoteen, hänen seuralaisensa vastaa: “That’s scarcely an accomplishment. That’s like saying, ‘I haven’t murdered my mother.’” (MCW 234.) Kertoja vastaa: “Well, of course, there is that, too” (MCW 234). Tulkitsen vastauksen niin, että kertoja tosiaan voisikin pitää äidin murhasta pidättäytymistä toisena “saavutuksenaan”. Yhdistäessään kyvyn olla juomatta ja “olla murhaamatta äitiään” kertoja yhdistää alkoholisminsa äitisuhteeseensa. Molemmat suhteet näyttäytyvät ongelmallisina. Toisaalta kertoja tuntee olevansa niskan päällä näistä ongelmista. Raitistumisen, siis eräänlaisen “parantumisen”, voisi nähdä vihjaavan äitisuhteen parantumiseen. Toisaalta äitisuhteen rinnastaminen alkoholismiin — sairauteen, jota yleensä pidetään kroonisena — nostaa kysymyksen: voiko äitisuhteesta koskaan “parantua” kokonaan? Alkoholistin raitistuminen ei tarkoita, että sairauden kroonistumisen vaara katoaisi. Äidin kuoleminen taas ei tarkoita, että äitisuhde lakkaisi vaikuttamasta lapsiin. Tämä herättää kysymyksen sairautta ja

äitiyttä koskevista kertomisen konventioista, ylipäättään kulttuurissamme toistuvista kertomisen malleista.

Tietyt kertomisen tavat omaksutaan kerronnallisesta ympäristöstämme, suhteessa meitä ympäröiviin kulttuurisiin kertomusmalleihin, joista toiset voivat olla dominoivampia. (Meretoja 2025, 59.) Jokainen merkityksellistää omia kokemuksiaan ja maailmaa niillä kertomisen “resursseilla”, jotka hänellä on (Meretoja 2025, 61). Vakiintuneiden kertomusten meille tarjolla kertomusmalleilla on tällöin merkitystä, koska kertomisen tapa ei ole vain kertomuksen väline, vaan osallistuu jo maailman ymmärtämiseen. Jo kokemuksessa on “tulkinnallinen” ulottuvuus (Meretoja 2025, 58). Kykymme tulkita riippuu siitä, millaisia kertomusmalleja olemme tottuneet käyttämään, eli jokaisen omasta kerronnallisesta ympäristöstä, sekä siitä osaammeko suhtautua kerronnalliseen ympäristöömme analysoiden ja haastaen. (Meretoja 2025, 59; Meretoja 2023, 296.) Toisin sanoen kykymme kerronnalliseen toimijuuteen vaikuttaa kokemuksiimme. Mutta miten kertoa ihmissuhteesta tai sairaudesta, joka ei sovellu konventionaalisiin kertomusmalleihin? Miten kertoa vaikeasta äitisuhteesta, alkoholismista tai parantumattomasta syövästä? Kysymys ei liity vain tiettyihin kulttuurissamme toistuviin valtakertomuksiin, vaan myös dominoiviin kertomisen tapoihin ja niiden rajoittavuuteen.

Meretojan (2025, 58) mukaan kulttuurissamme toistuu valtakertomus, joka vertaa sairautta “taisteluun” ja ohjaa meitä kokemaan sairastumisen tietyillä tavoilla (Meretoja 2025, 58). Onkin kiinnostavaa, että etenkin novellissa “Fool To Cry” äitisuhde rinnastetaan alkoholismiin. Äitisuhteen samaistaminen sairauteen kutsuu lukijaa vertaamaan äitikertomusta kulttuurisesti dominoiviin sairauskertomuksiin, puhumaan ja kokemaan sen siis esimerkiksi “taisteluna”. Tällöin kulttuurisesti dominoiva valtakertomus voisi synnyttää mielikuvan siitä, että sekä alkoholismi että ongelmallinen äitisuhde tulisi “voittaa” jotenkin. Toisaalta mukana kulkee myös juonikuvio, jossa Sallyn tiedetään jo kuolevan syöpään, jolloin myös syöpäkertomus samaistuu äitisuhteeseen ja alkoholismiin. Meretoja (2025) kirjoittaa totuttujen kertomisen mallien riittämättömyydestä syöpäsairauden edessä. Hänen mukaansa ihmisten on yleisesti vaikea “ymmärtää epävarmuutta”, joka kuuluu tietynlaiseen syöpään (Meretoja 2025, 64). Parantumaton tai uusiutuva syöpä ei esimerkiksi sovellu perinteisen kertomisen ehtojen mukaiseen selkeään “lopun” vaatimukseen (Meretojan 2025, 62). Samalla kertomiseen vaikuttaa kulttuurinen paine “soveltua kulttuurisesti suosittuihin narratiivisiin malleihin” (Meretoja 2025, 63). Perinteisesti nämä mallit välttävät “epämääräisiä ajallisia kaaria”, joilla ei ole selkeää “alkua, keskikohtaa ja loppua” (Meretoja 2025, 65). Se, etteivät dominoivat kertomusmallit suosi

ajallisesti ambivalenttien kokemusten kertomista ei kuitenkaan tarkoita, ettei tällaisia kokemuksia olisi. Meretoja (2025, 62; Meretoja 2025, 64–65) pitää syöpään sairastumista kokemuksena, jota ei voi kertoa perinteisten (ajallisten) kertomusmallien mukaan. Tässä suhteessa syöpää ja alkoholismia voi tarkastella samanlaisina perinteistä kertomusmallia pakenevina sairauksina. Tällöin molempien sisarusten sairaudet – kertojan alkoholismi ja Sallyn parantumaton syöpä - liittyvät myös ongelmalliseen äitisuhteeseen. Kuolleen/poissaolevan äidin juonikuviota voisikin mielestäni pitää samanlaisena dominoivana kertomusmallina, joina Meretoja (2025, 58) esittää sairauden vertaamisen taisteluun. Todellisuudessa äitisuhde kuitenkin pakenee tällaista normatiivisia kertomusmalleja, kuten ajatusta siitä, että äidistä pääsisi “tappamalla” kokonaan eroon.

Toisaalta toisenlainen normatiivinen lopputulema äitikertomukselle voisi olla anteeksianto ja sovinto. Sally taipuukin tällaiseen “Mama”-novellin lopussa. Hän itkee: “If only I could have been able to speak to her. If I had let her know how much I loved her.” (MCW 309.) Anteeksianto tarjoaisi novellille ja ongelmalliselle äitisuhteelle selkeän lopun, jota ajallisesti lineaarinen kertomisen malli vaatii. Kertoja, siis isosisko, saa kuitenkin novellin viimeisen sanan. Hän toteaa: “Me... I have no mercy” (MCW 309). Hän ilmaisee, ettei ole äidin kuolemankaan jälkeen antanut tälle anteeksi, estäen näin sekä novellia että omaa äitisuhdettaan sopimasta totuttuihin kertomusmalleihin. Samalla on kiinnostavaa, että sisarukset kääntyvät juuri kertomisen puoleen, kun mitään muuta ei enää ole tehtävissä. Meretojan (2025, 66) mukaan sairaus on haaste ihmisen toimijuudelle. Sairaus “tapahtuu meille”, eikä liity omaan toimimiseemme (Meretoja 2025, 66). Juuri tästä syystä voisikin ajatella, että kysymys toimijuuden harjoittamisesta kerronnallisen toimijuuden muodossa on tärkeä molemmille sisaruksille.

Tärkeä kertomiseen liittyvä tekijä erityisesti novelleissa “Mama” ja “Panteón de Dolores” on kerronnallisen toimijuuden puute, sekä toimijuuden kerryttäminen, muun muassa suhteessa omaan äitiin. Novelleissa ilmenee, että alkoholi on ollut ongelma sekä sisarusten – Sallyn ja kertojan - lapsuudenkodissa, että heidän äitinsä Maryn lapsuudenkodissa. “Mama”-novellissa vanhempi sisar kertoo, kuinka äiti on tuonut sisarusten isän ensi kertaa vierailulle lapsuudenkotiinsa: “The first time she let him bring her home, to Upson Avenue, she had been ashamed. It was shabby; Uncle John and Grandpa were drunk.” (MCW 307.) Näin äidin tarina samautuu tytärten tarinaan. Molemmat sukupolvet ovat kasvaneet alkoholinhuuruudessa lapsuuskodissa, minkä lisäksi molemmat sukupolvet ovat itsekin sairastuneet. Alkoholismi alkaa näyttämään perinnöltä. Myöhemmin tyttöjen isä Ed viitaakin siihen äidin sukurasitteena: “He told

Mama she was weak and bad, like all the Moynihans” (MCW 307). Nähdäkseni alkoholismista syntyy kertomus jopa vääjäämättömänä pahana, jota kukaan Moynihan ei voi paeta. Tällöin alkoholismi rinnastuu tyttöjen kokemukseen siitä, etteivät he voi paeta äidiltä perittyjä luonteenpiirteitä; vihaa, katkeruutta, ilkeyttä tai “hulluutta”. Sekä alkoholismi että luonteenpiirteet esitetään kohtalonomaisina, ennalta määrättyinä. Tämä johtuu nähdäkseni tytärten ja äidin kerronnallisen toimijuuden puutteesta. He eivät osaa riuhtaista omia tarinoitaan irti sukunsa tarinoista. Heillä ei ole kykyä kyseenalaistaa tarinaa Moynihanien “verenperinnöstä”, eikä heillä ole kerronnallista mielikuvitusta erilaisten mahdollisuuksien kuvitteluun. Toisaalta vihjaus siitä, että vanhempi tytär on raitistunut alkoholisti, väläyttää mahdollisuutta rikkoo ylisukupolvinen kierre.

Alkoholismi ja siihen rinnastuvat luonteenpiirteet toimivat nähdäkseni näköalattomuuden symboleina. Samoin kuin alkoholismi on periytynyt, myös näköalattomuus, eli kerronnallisen toimijuuden puute, näyttäytyy periytyvänä. Novellien henkilöt ovat näin ylisukupolvisen menneisyyden vankeja. Toisaalta voisi sanoa, ettei alkoholismi ole juuttumista menneisyyteen, vaan ikuiseen nykyhetken luupiin. “Mama”-novellissa kertoja tuo esille, että potentiaalisten tulevaisuuksien lisäksi alkoholi on riistänyt äidiltä ja isoisältä myös menneisyyden: “It wasn’t until I grew up that I realized she and Grandpa probably didn’t even remember what they did. God sends drunks blackouts because if they knew what they had done they would surely die of shame.” (MCW 308.)

Muistelu on kerronnallisen toimijuuden käsite. Se avaa menneisyyden “mahdollisuuden tiloiksi”, joiden kautta voi tarkastella menneisyydessä vallinneita mahdollisuuksia ja rajoituksia (Meretoja 2022, 10). Muistinmenetystä, jonka tässä tapauksessa aiheuttaa alkoholismi, voi pitää äärimmäisenä kerronnallisen toimijuuden puutteena. Kerrotulla elämällä on potentiaali olla eettisempi elämä, sillä se voi lisätä omien “kokemusten, reaktioiden, pelkojen ja fantasioiden” ymmärtämistä (Meretoja 2018a, 10). Alkoholistin unohdus “antaa” sisarusten Mary-äidin ja isoisän elää oman moraalinsa vastaista elämää. Kyse ei ole siis vain menneisyyden, vaan myös nykyhetken ja tulevaisuuden “unohtamisesta”, sillä oman menneen elämän reflektointi liittyy myös tämän hetken näkemiseen “avoimena erilaisille tulevaisuuksille, joiden tekemisen prosessissa olemme” (Meretoja 2022, 10). Menneisyyden reflektointi auttaa siis punnitsemaan tulevaisuuden valintoja. Marylle erilaisen tulevaisuuden rakentaminen näyttäytyy kuitenkin mahdottomana, sillä hän ei kykene refleктоimaan menneisyyttään ja täten kysymään, mitä vaihtoehtoja sille voisi olla.

3 Mahdollistavat kertomukset

3.1 Tyttäret, äidit ja vahingollisen perinnön katkeaminen kertomalla

Tässä luvussa keskityn kertomisen mahdollistavaan, eettisesti potentiaaliseen puoleen. Esitän, että Berlinin novellien äiti- ja tytärahmot kykenevät kerronnallisen toimijuuden kautta laajentamaan mahdollisen tajuaan. Tämä tarkoittaa laajempaa näkemystä esimerkiksi siitä, millaisia he itse voivat olla ja millaista heidän elämänsä voi olla. Toin luvussa 2.3 esille, kuinka käsittelemieni novellien tytärahmoilta puuttuu kerronnallista toimijuutta ja kuinka se supistaa heidän mahdollisen tajuaan. Tyttäret ovat juuttuneet kertomuksiinsa omasta äidistään. Kykenemättöminä kyseenalaistamaan äitiensä edustamia kertomuksia ja kuvittelemaan niiden tilalle jotain muuta, eli käyttämään kerronnallista tietoisuutta ja mielikuvitusta, heidän mahdollisen tajunsa on kaventunut. Kuten päätin edellisessä luvussa, periytyvän alkoholismien voi nähdä periytyvänä näköalattomuutena, mahdollisen tajun puutteena. Myös ”Tiger Bites” -novellissa Loun hahmolta uupuu kerronnallista toimijuutta. Hänen tapauksessaan toimijuuden puute rajoittaa erityisesti hänen mahdollisuuden tajuaan oman äitiytensä suhteen. Grahn (2023, 20) on esittänyt Loun kaksoisroolin sekä äitinä että tyttärenä huomion arvoisena. Loun tapauksessa hänen kaksoisroolinsa on aluksi rajoitettava, sillä muisto omasta alkoholisoituneesta äidistä hallitsee ensin hänen käsitystään äitiydestä. Toisin sanoen oman äidin tarina esittää Louta kertomasta omaa tarinaansa äitiydestä. Kuten Grahn (2023, 20) tuo esille, ”kaikki äidit ovat jonkun tyttäriä”, minkä Berlin tekee erityisen näkyväksi Loun hahmossa, joka liikkuu äidin ja tyttären roolien välillä. Esitän, että juonen kuluessa Lou alkaa seistä yhä vahvemmin äidin roolissa, mikä antaa hänelle lopulta toimijuutta tehdä oman äitiyttä koskevan valintansa.

Aluksi Lou samaistuu aborttiklinikan tyttäriin äitien sijaan. Lisäksi hän ei osaa ottaa toimijuuttaan omasta äitiydestään: hän taipuu Bella Lynnin ideaan abortin tekemisestä, koska tämä vakuuttaa, ettei hän kykenisi kasvattamaan kahta lasta ilman miestä. ”You need an abortion, Lou. That’s all there is to it.” (MCW 73), Bella Lynn sanoo. Lou näkee itsensä äitinä tyttären sijaan vasta vierailtuaan aborttiklinikalla ja tultuaan tietoiseksi oman alkoholisoituneen äitinsä kertomuksesta. Tietoiseksi tuleminen tapahtuu klinikalla, kun Lou tarkkailee aborttiklinikalle tulleita tyttöjä ja heitä saattamaan tulleita äitejä. Hän vertaa tytärten tilannetta omaansa: ”The scenarios I imagined for all the other women in the room were all awful, painful stories, impossible situations. Rape, incest, all kinds of serious things.” (MCW 78.) Lisäksi hän vertaa

tyttäriään saattavia äitejä omaan äitiinsä todetessaan, että kuten he, hänenkään äitinsä ei ole ikinä ollut läsnä häntä varten. Analyysini mukaan eri kertomusten yhteyksien ja erojen vertailu auttaa Louta tulemaan tietoiseksi omasta ja äitinsä kertomuksista. Näin hän kykenee kyseenalaistamaan äitinsä ja Bella Lynnin kertomukset ja kuvittelemaan tilalle oman äitiyskertomuksensa, hänen itsensä sanoin: “I could take care of this baby. We would be a family [...] a real family.” (MCW 78.) Loun uusi kokemus siitä, että hänen on sittenkin mahdollista muodostaa lastensa kanssa “oikea perhe” merkitsee nähdäkseni laajennutta mahdollisen tajua.

Novelleissa “Panteón de Dolores” ja “Mama” kertomisen vaarat ja eettinen potentiaali tulevat nähdäkseni vielä selvemmin esiin, sillä tyttäret kertovat konkreettisesti novellien sisäisiä tarinoita äidistään. Tarinamaailman novelleissa kertominen näyttäytyy tarpeellisena toimintana. Esimerkiksi novellissa “Fool to Cry” novellien yhteinen kertoja sanoo: “Sally and I talk and talk, as we have since I arrived from California three days before” (MCW 222) ja “When Sally and I first became friends, after we grew up, we spent several years working out resentment and jealousies. Later, when both of us were in therapy, we spent years venting our rage at our grandfather, our mother.” (MCW 228.) Kertominen siis näyttäytyy jonakin tuiki tarpeellisena, jopa parantavana. Erityisen korostunutta tarinan sisäinen kerronta on “Mama”-novellissa, jossa vanhempi sisko kertoo tarinoita kuolevalle Sallylle: “I told her funny stories about our mother” (MCW 306).

Nähdäkseni kertominen toimii tytärten itseymmärryksen laajentamisen lisäksi myös keinona ymmärtää heidän Mary-äitiään. “Mama”-novellissa isosiskon aloittama kertomus on esimerkki eettisestä toisen kertomisesta. Meretojan (2018b, 12) “dialogiseksi” kutsuma kerrontatapa antaa tyttärille mahdollisuuden ymmärtää äitiään ja tuntee empatiaa äitiään kohtaan. Tällainen kertominen on vastakohtaista “sulauttavalle” kertomiselle, jossa kertomisen kohde ja kokemus “sulautetaan osaksi yleistä selitysmallia” ja jollaista voi pitää toisen “haltuun ottamisena” (Meretoja 2018b, 12). Ymmärtääkseni “yleisten selitysmallien” lisäksi myös kertojan yksityiset valmiiksi omaksutut selitysmallit voivat “sulauttaa” kerrotun niin, ettei kertoja kykene kohtaamaan tätä omien ennakkoluulojensa ulkopuolelta. Toisen kertominen voi kuitenkin olla myös eettistä, jopa eettisesti hyödyllistä. Tällaista kertomista on Meretojan (2018b, 12) mukaan “dialogisen ymmärtämisen mahdollisuuteen” kytkeytyvä kertominen. Samalla toisen näkökulman ja lähtökohtien ymmärtäminen ei ole arvokasta vain empaattisen samaistumisen mielessä (Meretoja 2018b, 15). “Välittömän” empaattisen samaistumisen sijaan näkökulman ottaminen voi olla sellaista, joka säilyttää kohteeseensa kriittisen etäisyyden, pyrkien

silti ymmärtämään tämän ainutlaatuista kokemushorisonttia (Meretoja 2018b, 15). En siis esitä, että eettinen toisen kertominen vaatisi välitöntä empatiaa toista kohtaan tai johtaisi siihen. Näin ei tapahdu käsittelemissäni novelleissakaan. Kuten on jo tullut ilmi, ”Mama”-novelissa vanhempi sisar ei anna anteeksi äitinsä julmuuksia, vaikka esitänkin tässä luvussa, että hän kykenee äidin lähtökohtien ymmärtämiseen.

Dialoginen toisen kertominen ja ymmärtäminen vaatii avoimuutta ”toiselle”, eli kerrotulle, sekä kertojan aitoa kykyä haastaa omat ennakko-oletuksensa (Meretoja 2018b, 12). Tällöin kertojalla on mahdollisuus ”muuttaa omia kategorioita toisen kohtaamisessa” (Meretoja 2018b, 13). Kyse ei ole tällöin vain kerrotusta. Dialoginen kerronta antaa kertojalle mahdollisuuden tulla muutetuksi omien ennakkoluulojensa vahvistamisen sijaan. Kertominen on siis molemminpuolista, sekä kerrottuun että kertojaan vaikuttavaa. Samalla kertomisessa on kyse siskosten välisestä suhteesta: Kertomalla, eli jakamalla kokemuksensa he voivat tukea toisiaan kipeän asian äärellä. Hannah Ardent (1968, 261) onkin esittänyt, että kokemusten jakaminen yhdistää, mahdollistaa merkityksellisyyden ja auttaa ”kestämään” vaikeuksia (Meretoja 2018b, 13). Kuten toin jo aiemmin ilmi, Meretoja (2022, 10) pitää muistelemista kertomisena, joka avaa menneisyyden ”mahdollisuuden tiloiksi”, ja jonka kautta menneisyyden ihmisten mahdollisuuksia ja rajoituksia on mahdollista tarkastella. Muistelemisen on kerronnallista mielikuvitusta, jossa “[n]iin mennyttä, nykyistä kuin tulevaakin voi tarkastella vaihtoehtoisten mahdollisuuksien näkökulmasta” (Meretoja 2018b, 9).

Mary-äidin potentiaalisten mahdollisuuksien laajuus näkyy tyttären kertomuksessa alusta asti. Tytär sijoittaa äitinsä aikaan, jona tämä ei ole vielä ollut äiti, ”Before she drank, before she harmed us. Once upon a time.” (MCW 306.) Tässä ”ennen kuin” asetelmassa kaikki on siis vielä mahdollista. Äiti on lapsettoman lisäksi vielä naimaton. Tarinan alkaessa hän seisoo laivan reelingillä matkalla tapaamaan tulevaa aviomiestään Ediä, sisarusten tulevaa isää. Merkittävää on, ettei äiti ole vielä alkoholisti. Tytär kuvittelee, kuinka laivan kapteeni on tarjonnut hänelle giniä: ”He poured her more gin that gave her vertigo and made her laugh out loud” (MCW 307). Äidin reaktio giniin kieli tottumattomuudesta juomiseen. Laivan kapteenin tarjoaman ryyppyn voisi yhdistää seikkailuun ja jännitykseen. Alkoholi ei siis ole vielä näköalattomuuden tai mahdollisen tajun puutteen symboli, jollaisena olen esittänyt sen luvun 2 alaluvussa.

Tarinan alusta välittyy kaiken kaikkiaan kuva kahleettomasta elämässä, jossa kaikki on joko takana tai edessä. Tytär kertoo: “She has left the Depression behind, Grandpa behind. All the sordid poverty and pain of Texas is gone. The ship is gliding, close to land, on a clear day.” (MCW 306.) Laiva, kuten matkustusvälineet yleensäkin, voisikin symboloida uuden eteen astumista ja vanhan taa jättämistä, muovautumisvaiheessa olemista ja tulevaisuuden avoimuutta. Matkalla ollaan kirjaimellisesti uuden ja vanhan välillä, ei enää vanhassa paikassa, ei vielä uudessakaan. Tällaisesta välitilasta reitti voi viedä mihin vain, eikä mikään mahdollisuus ole vielä mennyt hukkaan. Mitään ei ole vielä tapahtunut - mitä vain voi tapahtua. Nähdäkseni laivamatka samaistuu kerronnalliseen mielikuvitukseen, jota tyttäret harjoittavat muistelemalla. Kuten Meretoja (2022, 10) muotoilee, muistellessa menneisyys on “avoin”, sillä nykymomenttikin on vasta tulevaisuutta. Laiva tarjoaa kertomuksen henkilölle (äidille) laajenneen mahdollisen tajun samalla tavalla, jolla kertomus tarjoaa sen kertovalle ja kuuntelevalle tyttärelle. Muistelemisen koskee nimittäin myös nykyhetkeä: Se voi auttaa meitä “näkemään maailman avoimena erilaisille tulevaisuuksille, joiden muovaamisen prosessissa olemme” (Meretoja 2022, 10). Toisen dialoginen kertominen vaikuttaa sekä kertojaan että kerrottavaan: Muutoksessa ei ole vain tytärten kuva Mary-äidistä, vaan myös heistä itsestään, aivan kuten aiempi sulauttava kertomus on myöskin vaikuttanut heihin itseensä.

Kertomus laivalla esittää siis konkreettisen, mahdollisuuksien täyttämän, välitilan menneen ja tulevan välillä. Samalla se on sisaruksille myös toisenlainen välitila, nimittäin välitilan itsen ja toisen välillä, jollaisena dialogista toisen kertomista voidaan pitää. Sisarukset tarkastelevat äitiä selvästi valmiin lapsen näkökulman ulkopuolelta esimerkiksi kohdassa, jossa isosisko kuvaa äidin ulkonäköä: “The main thing to remember is how tiny she was, only five foot four. She just *seemed* huge to us.” (MCW 306.) Sisarusten lapsen näkökulmasta on ymmärrettävää tuntee äitiä kohtaan katkeruutta, jopa vihaa, onhan äiti kohdellut lapsiaan kaltoin. Kertoessaan kuviteltua muistelmaa äidistä tytär kuitenkin löytää äitiin uudenlaisen näkökulman. Vaikka äiti on ollut lastensa silmissään pelottava ja kaikkivoipa, on hän itse voinut tuntee itsensä pieneksi, voimattomaksi, opastusta tai suojelua kaipaavaksi. Tytär jatkaa: “So young, nineteen. She was very beautiful, dark and thin. On the deck of the ship she sways against the wind. She is frail. She shivers with cold and excitement.” (MCW 306.) Tämä kuva äidistä osoittaa, että äiti on haavoittuvainen, ehkä jopa suojelua kaipaava, nuoruudessaan altis erehdyksille. Lisäksi päähenkilö tuo esille äidin mahdolliset tuntemukset: kylmyyden ja jännityksen. Näen, että tässä kohtaa tytär tuntee empatiaa äitiä kohtaan, samaistuu ja ymmärtää tätä. Kyky päästää irti omasta lapsennäkökulmasta hankitusta mielikuvasta herättää tyttäressä ymmärrystä

äitiä kohtaan. Tämä taas helpottaa tämän valintojen hyväksymistä. Kertomuksensa loppupäässä vanhemman sisaren on mahdollista ymmärtää jopa äidin käytöstä, joka on satuttanut suoraan häntä itseään. Hän kertoo: “She’d fly into rages, cruel, irrational. We thought nothing we did was good enough for her. And she did hate to see us do well, to grow and accomplish things. We were young and pretty and had a future.” (MCW 309). Tytär siis myöntää äidin satuttaneen häntä, mutta perustelee sitä myös äidin kannalta. Hän varmistaa pikkusiskonsakin ymmärtävän äidin kokemusta kysymällä: “Do you see? How hard it was for her, Sally?” (MCW 309)”.

On kiinnostavaa, että tytär perustelee äidin raivon johtuvan siitä, että tyttärillä on vielä “tulevaisuus”. Tytär on itse juuri kertonut tarinaa, jossa äidinkin tulevaisuus on vielä määrittämätön ja jopa rajaton. Nyt hän ottaa huomioon, kuinka äiti on kuitenkin jossain kohtaa menettänyt kokemuksen tulevaisuuteen liittyvistä mahdollisuuksista. Tytär siis tulee tietoiseksi äidin puuttuvasta mahdollisen tajusta. Itse liitän äidin kokemuksen tulevaisuutensa menettämisestä sekä periytyvään näköalattomuuteen että hänen rooliinsa kotiäitinä. Kuten Friedan (2010, 29) on tuonut esiin, ainoa “aktiivinen kasvava hahmo” kotiäitisankarittaren maailmassa on hänen lapsensa: toisin kuin lapset, joita kotiäidit kasvattavat, he itse eivät enää kasva, sillä heidän tarinansa päättyy lapsiin. Tämä johtuu maternalistisesta oletuksesta, jonka mukaan nainen on saavuttanut lopullisen täyttymyksensä avioliitossa ja äitiydessä. Mitään muuta tavoiteltavaa ei siis ole, ei enää mitään mitä kohti kasvaa, ei tulevaisuutta. Tällöin kotiäidin rooli voi viedä yksilön tulevaisuuden ja mahdollisen tajun siinä missä alkoholismikin. Tulkitsenkin tyttären mainitseman “raivon” äidin kateudeksi tyttären mahdollisuuksia kohtaan.

Samalla voi nähdä, että tyttären tietoisuus äidin rajoittuneesta mahdollisen tajusta voi auttaa heitä laajentamaan omaansa. Kuten olen tuonut esille luvussa 2.3, alkoholismi on vienyt äidiltä kyvyn muistaa. Tyttäret taas muistelevat novellissa aktiivisesti ja kykenevät käyttämään muistelua, eli tarinan kertomista, hyväkseen. Muistelun avulla itsen tai toisen voi asettaa tiettyyn, tietyn mahdollisuudet ja rajoitteet omanneeseen, paikkaan ja aikaan. Tällöin tehtyjä valintoja voi yrittää ymmärtää. Toisaalta toisen tai itsen menneisyydessä vaikuttaneiden rajoitusten ja mahdollisuuksien reflektointi voi auttaa näkemään, että olisi ollut mahdollista toimia toisinkin. Muistelun avatessa menneisyyden mahdollisuuksien tilaksi se siis avaa tavallaan myös nykyhetken ja tulevaisuuden. Tyttären tajutessa tämän he ymmärtävät, miten voivat itse välttyä äidin kohtalolta, siitäkin huolimatta, että samaistuvat tähän. Kuten toin luvussa 2.3 ilmi, Sally myöntää ymmärtävänsä äidin katkeruutta, koska on itse kuoleman sairas.

“Sometimes I hate you, because you’re not dying. Isn’t that awful?” (MCW 309), hän kysyy isosiskoltaan. “No, because you can tell me this”, sisko vastaa ja jatkaa: “But Mama never had a soul to tell anything to.” (MCW, 309).

Sallyn ja Mary-äidin vihan samaistaminen on ymmärrettävää kertomisen konventioiden kannalta katsoen. Heidän tunteensa eivät rinnastu toisiinsa vain vihan, vaan myös yksinäisyyden osalta. Isosiskohan toteaa “Panteón de Dolores” -novellissa, että äiti on totaalisen yksin, aivan kuten Sallykin “itkiessään samalla tavalla” (MCW 251). Tulkitsen, että Sallya ja Marya yhdistää kokemus, joka pakenee totuttuja kertomisen malleja, ja josta on siksi vaikea kertoa. Sallyn lähestyvälle kuolemalle ei ole löytyä kunnollisia kertomisen konventioita tai valmiita merkityksellistämisen malleja. Kuten isosisko sanoo kuolemasta novellissa "Fool to Cry": "So what is marriage anyway? I never figured it out. And now it is death I don't understand". (MCW 260.) Äidin alkoholismi taas on tabu ja tuottaa muun muassa siksi hiljaisuutta. Tästä syystä Sally ja äiti kokevat samanlaista surua ja vihaa tuottavaa "yksinäisyyttä", joka katkaisee kertomisen reitin yhteisön piiriin. Kertomalla vihastaan isosiskolleen Sally voi pelastua siltä, ottaa vastuun omasta elämästään ja tunteistaan, sekä ylipäätään tulla tietoiseksi omista piilevistä asenteistaan. Tunnistaessaan äidin rajoitteet tyttäret taas tunnistavat, etteivät ne koske heitä. Äidin kyvyttömyys kertoa linkittyy suoraan tytärten pelkoon; voimattomuuteen kohtalon tai “verenperinnön” edessä. Tälle vastakohtaisesti kyky kertoa liittyy toimijuuteen omassa elämässä.

Olen siis jo tuonut esille, kuinka tyttäret pääsevät novelleissa harjoittamaan kerronnallista toimijuutta suhteessa omiin äitiinsä ja sukutarinoihinsa. Samalla Berlinin novelleissa ei ole kyse kerronnallisesta toimijuudesta vain henkilökohtaisessa elämässä, vaan myös sukupolvien välillä ja naissukupuolen sisällä. Tyttäriä ja äitejä yhdistää suvun lisäksi sukupuoli. Kuten Fox-Genovesekin (1999, xv) tuo ilmi, tytär ja äiti jakavat kokemuksen naisena elämisestä, usein sekä sosiaalisesti että fyysisesti. Mielestäni tämä tekee äiti-tytärsuhteesta erityisen äiti-poika-suhteisiin verrattuna. Koska oletan, että sukupuoli muodostuu pitkälti sosiaalisesti, oletan jokaisen naiseuskertomuksen syntyvän suhteessa ympäröivään historiaan, kulttuuriin, ideologioihin, sekä sosiaalisiin suhteisiin. Puhuttaessa äitien ja tytärten välisistä ristiriidoista voidaan puhua myös eri sukupolvien välisistä ristiriidoista, koskien esimerkiksi tiettyjen naiseuden kertomusten toistamista tai haastamista.

Kertomukset ovat dialogisia siinä mielessä, että ne toimivat aina suhteessa kulttuuristen kertomusten verkkoon, voiden joko haastaa tai myötäillä kulttuurissa toistettuja kertomuksia (Meretoja 2018a, 31). Kulttuurisesti dominoivia kertomuksia toistavat kertomukset voivat yhtyä valtakertomuksiin, mutta ne voivat myös poiketa tai jopa haastaa dominoivia kertomuksia vastakertomuksina. Naiseutta koskevat kertomuksemme ovat rakentuneet suhteessa äitiemme ja isoäitiemme kertomuksiin, joko mallia ottavasti tai torjuvasti. Äidin mallintaman naiseuden kertomuksen toistaminen tai torjuminen kytkeytyy kerronnallisen dialogisuuden (Meretoja 2018a, 30) ja kerronnallisen itseymmärryksen (*narrative self-understanding*, Meretoja 2018a, 30) kysymyksiin.

Dialogisuus implikoi, että kertomukset ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään, sekä maailman ja siinä toimivien subjektien kanssa (Meretoja 2018a, 30). Meistä tulee se mitä olemme “jatkuvassa keskustelussa” (Meretoja 2018a, 32) ympäröivien kertomusten ja sosiaalisten rakenteiden kanssa. Synnymme keskustelun, siis kertomusten, verkkoon, joka koskee niin sukupuoltamme kuin perheroolejammekin. Tässä mielessä ympärillämme olevat naiset muodostavat osaltaan kerronnallisen ympäristön, johon suhteutamme itsemme neuvotellesamme omaa sukupuoli-identiteettiämme tai asemaamme perheessä ja yhteiskunnassa. Ratkaisevaa kuitenkin on muistaa, että meillä on toimijuutta suhteessa kertomuksiin: Voimme “seurata ja toistaa niitä, ja vastustaa ja haastaa niitä” (Meretoja 2018a, 32). Ympärillämme toistetut kertomusmallit eivät voi myöskään määrätä, kuinka käytämme niitä merkityksellistäämme kokemuksiamme. Meretojan (2018a, 32) sanoin “suhteemme niihin on mahdollisuus-suhde, ja tilaa on aina vaihtoehtoisille tulkinnoille, luoville uudelleentulkinnoille, ja kriittisille väittelyille.” Lisäksi eettinen kerronnallinen dialogisuus synnyttää kerronnallisia välitiloja (*narrative in-betweens*, Meretoja 2018a, 117–25). Välitilat eivät ole aina poikkeuksetta eettisesti kestäviä. Niillä on mahdollisuus sekä yhdistää että erottaa ja jaotella. (Meretoja 2018b, 14.) Välitiloissa on kuitenkin myös potentiaali “kuvitella uusia ihmissuhteita ja yhteisöjä ja täten luoda olosuhteet solidaarisuudelle ja sosiaaliselle muutokselle” (Meretoja 2023, 299; Meretoja 2025, 60). Nähdäkseni dialogisuutta ja kerronnallisia välitiloja painottava näkökulma kertomuksiin on hedelmällinen tulkitessa tyttären suhdetta äitiin.

Oletan Fox-Genovesen tavoin (1999, xvi), että tyttäret kaipaavat äideiltään muiden tarpeiden, kuten rakkauden, ohella “mallia sille, miten elää naisena”. Tällöin tytär voi toistaa tai haastaa äidin kertomusta naiseudesta. Toisaalta tytär on mielestäni kerronnallisen välitilan paikassa, jossa yhdistyvät monien edellisten sukupolvien kertomukset naiseudesta, sekä hänen oman

uuden sukupolvensa kertomukset. Mielestäni tyttären rooli näyttäytyy jopa ristiriitojen tilana, jossa yksilön on muodostettava oma kertomuksensa ympäröivien käsitysten sekä monisukupolvisten perinteiden välillä. Alkoholisoituneiden äitien useissa novelleissa edustaman kuolleen/poissaolevan äidin juonikuvio antaa tytär-äitisuhteeseen oman vivahteensa. Kuten olen tuonut ilmi, Berlinin novelleissa ongelmallinen äitisuhde sopii kuolleen/poissaolevan äidin juonikuvioon, mutta myös haastaa sitä. Alkoholisoituneen äidin edustamaa juonikuviota voi pitää haasteena idealle, jonka mukaan äitiyden edustamista tabuista voisi päästä eroon ja äidin voisi vain siirtää syrjään. Toisissa novelleissa alkoholisoituneen äidin edustama juonikuvio voi kuitenkin symboloida edellisen sukupolven naisen roolin torjumista. Fox-Genovesen (1999, xv) mukaan tyttären ja äidin välinen konflikti on naisten mahdollisuuksien laajetessa nähty jopa pakollisena tienä seuraavan sukupolven autonomian saavuttamiseksi. Kathryn Seidel (1999, 157) pitääkin Amerikan syvän etelän kirjallisuuden äitejä vanhan järjestyksen, sekä konservatiivisen naiskuvan edustajina. Tällöin “autonomiseksi toimijaksi” haluavien tyttären on torjuttava edellisten sukupolvien naiset (Seidel 1999, 157). Konfliktin varaan rakentuva äiti-tytärsuhteen kuvaus voi kuvata tällöin kerronnallisen toimijuuden lisääntymistä tyttären kannalta. Tytär oppii tiedostamaan edellisen sukupolven edustaman tarinan naiseudesta, sekä kyseenalaistamaan sen.

Novellissa “Dear Conchi” päähenkilö on nuori opiskelijatyttö, joka muuttaa pois kotoa opiskelemaan, irtautuen vanhemmistaan ensimmäistä kertaa sekä henkisesti että konkreettisesti. Tytär tulee tietoiseksi vanhempien maailmankatsomuksesta, missä edesauttaa muun muassa uusi poikaystävä Joe. Vanhemmat eivät hyväksy tyttärensä suhdetta Joeen. Äiti on sisäistänyt seksuaalisen kontrollin vaateen, johon patriarkaalinen systeemi velvoittaa naisia. Tähän velvoitteeseen sisältyy muun muassa käsitys, jonka mukaan naisen keho ja seksuaalisuus olisivat “epäpuhtaita” (ks. esim. Rich, 34). Tytär toistaa äitinsä ajatuksia ja niiden implikoimaa valtakertomusta naisen kehosta ja seksuaalisuudesta: “I have become a fallen woman, a common tart, etc. ‘With a greaser,’ my mother said.” (MCW, 219.) Tyttären toistamista sanoista voi kuitenkin aistia jo ironiaa. Hän oppii novellin aikana kyseenalaistamaan kertomuksen ja ilmaisee suoraan oman ja äitinsä ajattelun ristiriidan: “Sex is the most important thing that ever happened to me. I could not understand what my mother was saying, that I was filthy.” (MCW 219.) Novellin kuluessa tytär irtautuu äitinsä näkemyksestä jatkamalla suhdetta Joen kanssa, tosin Joe päättää suhteen lopulta itse, ehkä suojellakseen tyttöä konfliktilta. Vaikka suhde Joeen päättyy, on myöhäistä palata aikaan ennen kerronnallista tietoisuutta.

Kyseenalaistamalla äitinsä tytär on kyseenalaistanut myös patriarkaalisen systeemin implikoimat kertomukset naiseudesta ja seksuaalisuudesta.

Seidal (1999, 157) siis esittää äidin kirjallisen hahmon päälähteenä informaatiolle ympäröivästä kulttuurista. Nähdäkseni äidin voi nähdä edustavan muutakin kulttuurista tietoa kuin vain tietoa naiseudesta. Kuten toin jo äitiyden instituutiota avatessani esiin, modernin äitiyskäsityksen kehittyessä 1700- ja 1800-luvuilla äidin vastuulle on tullut lapsen kasvattaminen "kunnolliseksi" kansalaiseksi. tähän on kuulunut esimerkiksi sivistyksellinen ja hengellinen kehitys, johon on väistämättä kuulunut tiettyjen arvojen ja ideologioiden opettamista. Äidin rooliin on siis hoivaamisen lisäksi kuulunut toimia sukupolvien välisenä aatteellisideologisena välittäjänä. Äidin välittämät arvot voivat kuitenkin olla esimerkiksi nationalistisia, kansallismielisiä tai rasistisia. "Dear Conchi" -novellissa kerronnallisen toimijuuden ottaminen suhteessa omaan äitiin viestii laajemminkin siitä, kuinka tytär tulee tietoisemmaksi edellisen sukupolven arvomaailmasta. Poikaystävä Joen hahmo ei edusta vain naisen seksuaalikontrollista vapautumista. Joe asettuu ristiriitaan konservatiivisten vanhempien kanssa myös siksi, että on meksikolainen, mihin vanhemmat suhtautuvat avoimen rasistisesti. Tytär kyseenalaista vanhempiensa edustaman arvokonservatismiin ja kerryttää kerronnallista toimijuutta laajemmalla maailmankatsomuksellisella tasolla. Toisaalta toisissa novelleissa lasten suhteet alkoholisoituneeseen äitiin ovat läheiset. Tällöin alkoholisoitunut äiti ei edusta poissaolevan tai kuolleen äidin juonikuviota. Näin on esimerkiksi alkoholisoituneen yksinhuoltajaäidin Carlottan tarinamaailmassa⁶, jossa Carlottan lapsilleen siirtämiä arvoja kommentoidaan seuraavasti: "She was a good mother. She raised them right, gave them character and values, a sense of who they were. They are confident and honest." (MCW 286.)

Esimerkiksi novelleissa "Panteón de Dolores" ja "Tiger Bites" äiti-tytärhahmojen kaksoisrooli kielii paitsi naiseuden, myös äitiyden toisenlaisesta toteuttamisesta omaan äitiin nähden. Tällöin äidin ja tyttären kaksoisroolin omaavat hahmot ovat välitilassa naiseuden lisäksi äitiyden suhteen. Kaksoisrooli mahdollistaa, että äitiyttä voidaan tarkastella samasta henkilöahmosta käsin sekä tyttäryyden että äitiyden näkökulmasta, sekä eri sukupolvien äitiyskertomuksia tutkien ja vertaillen. Tällainen kertomusten välisyys voi edistää eettistä kertomista, kyseenalaistamalla sekä äidin että tyttären kokemuksen absoluuttisuuden. Vaikka tytär tarkkaileekin

⁶ Luen Carlottan tarinamaailmaan ainakin novellit "Let Me See You Smile", "Her First Detox", "Teenage Punk" ja "Noël, 1974".

omaa äitiään ulkopuolelta, hänen oma roolinsa äitinä mahdollistaa äitiyden kertomisen myös sisältä käsin. Samalla tytärtäminen ei lopu äitimisen alkaessa. Äidin ja tyttären kaksoisrooli tuo esiin, että jokainen äiti on myös jonkun tytär, jolloin paitsi tyttären, myös äidin kokemus on pakostakin kerronnallisen välitilan paikka. Berlinin novelleissa ilmenee, että kannamme mukanaamme äitiemme ja isoäitiemme äitiyksiä, mutta myös heidän tyttäryksiään. Esimerkiksi ”Tiger Bitesissa” Loun kaksoisrooli äitinä ja tyttärenä korostaa tätä. Hän on äiti, mikä näkyy hänen suhteessaan lapsiinsa, mutta hänen roolinsa on myös olla oman äitinsä hylkäämä tytär (Grahm 2023, 20).

3.2 My Mama, Madame Bovary, eli juominen naiskurittomuutena

Tässä luvussa käsittelen Berlinin novelleissa esiintyvää äitiyttä kotitaloutta koskevien tilajakojen kautta. Keskityn naisen ja äidin perinteiseen rooliin kotona, minkä tähden kotiäideiksi luokittelemani hahmot tulevat analyysini etualalle. Esimerkiksi jo esiin tuomani Maryn hahmo on kotiäiti, jonka velvollisuudet ovat kodin sisäisiä, eivät ulkoisia, kuten ammatillisia. Berlinin novelleissa esiintyy runsaasti myös kodin ulkopuolella työssä käyviä alkoholisoituneita äitejä, joista monet ovat yksinhuoltajia. Näitä hahmoja tulen käsittelemään enemmän seuraavassa luvussa.

Adrienne Richin (1995, 13) mukaan äitiyden instituutio erottaa ”yksityisen” ja ”julkisen” elämän toisistaan. Samalla kun äidin pysymistä kotona on alettu painottamaan 1800-luvun kuluessa, kodin piirin ja ”miesten maailman” välille on tehty yhä selvempi ero (Rich 1995, 44; 46). Tämän jaon kodin ja ”(miesten) maailman” tai yksityisen ja julkisen välillä voi nähdä ilmentävän dualistista, eli vastakohtille perustuvaa patriarkaalista ideologiaa ja logiikkaa. Ulla-Maija Juutila-Purokosken (2006) artikkelissa patriarkaalinen ideologia ja logiikka pitää jakoa niin luonnon ja kulttuurin, materian ja immaterian, ruumiin ja hengen kuin naisen ja miehenkin välillä. Juutila-Purokoski (2006, 102) nojaa näkemyksensä Rosi Braidottin (1993[1991], 152) ajatteluun, jonka mukaan klassinen dualismi on perinteisesti liittänyt naisen jälkimmäisiin, siis ”läsnäoloon, materiaan, siihen mikä on muodotonta ja hengetöntä”. Hengen ja materian keskinäisen koskemattomuuden taas voi nähdä vaikuttavan kartesiolaisessa subjektikäsitelyssä, jossa keskeistä on ”ruumiin ja sielun kahtiajako” (Braidotti 1993, 13). Maternalistisen ajattelun voikin nähdä samaistavan naisen ruumiiseen ”sielun” tai ”hengen” sijaan. Samaistamalla naisen äitiyteen maternalismi samaistaa naisen lisääntymiseen, eli lopulta kohtuun ja munasarjoihin.

Myytti “äidinvaistosta” taas samaistaa naisen ajattelunkin ruumiiseen ja luontoon. Kuten Rich (1995, 37) on tuonut esille, kotiäidin ei olla nähty tekevän “vakavaa työtä”, vaan toimivan “äidinvaiston ajamana”. Tätä voi pitää naisen oman subjektiivisuuden, eli toimijuuden, perustavanlaatuisena riistona. Vaistossahan ei ole kyse omaan tahtoon perustuvasta toiminnasta. Vaistonvairaus on tahdotonta, jopa ajatuksetonta toimintaa. Mies taas ei patriarkaalisesta logiikasta muuttakaan samaistu omaan ruumiiseensa, eikä hänen toimijuutensa kyseenalaistu naisen tavoin. Hän kurkottaa ruumiin ulkopuolelle esimerkiksi taiteen ja tieteen, siis “sielullisena” tai “hengellisenä” nähdyn kautta.

Juutila-Purokoski (2006, 104–105) esittää, että kaunokirjallisuuden esitykset kodin tilajärjestelyistä kytkeytyvät naiseuden ja ruumiin teemoihin, jolloin kotitaloutta koskeva diskurssi voi haastaa tai vahvistaa patriarkaalista ideologiaa ja logiikkaa, sekä “normaaleina” nähtyjä sukupuolittavia käytäntöjä. Tämä liittyy esimerkiksi keittiön näkemiseen “naisen tilana” (Juutila-Purokoski 2006, 110). Keittiössä nainen on samaistunut materiaan ja ruumiin kautta likaan ja ruokaan, mutta paradoksaalisesti myös toteuttanut velvollisuuttaan puhtauden ylläpitäjänä. (Juutila-Purokoski 2006, 110.) Patriarkaalisesta työnjaon mukaan naisen rooli on ollut sekä symboloida likaa, jolloin mies voi symboloida puhtautta, että pitää lika kurissa, jolloin mies on välttynyt lian uhalta. Tässä mielessä Berlinin novellikokoelmia voisi pitää “käsikirjoina” ammattisiivoojien lisäksi koko naissukupuolelle. Rich (1995, 27) on kuvannut yhdysvaltalaisen naisen roolin olleen 50-luvulla sekä viktoriaaninen “kodin enkeli”, että esimerkiksi kokki ja pyykkäri. Berlinin novelleissa kotitöiden kuvaus onkin runsasta, ei vain ammattisiivoojien, vaan myös äitien ja vaimojen osalta.

Juutila-Purokosken tavoin siis oletan, että kodin tilojen ja siivoamisen kuvaaminen kertoo jotakin äitiydestä ja naiseudesta. Erityisesti kotiäiti-hahmojen voi olettaa toteuttavan patriarkaalista työnjakoa normatiivisesti. Tilanjako ei ole tällöin vain kodin sisäinen, esimerkiksi keittiön ja olohuoneen välinen. Se jakaa julkisen “maailman” ja siihen kuuluvat aspektit miehelle, yksityisen kodin piiriin naiselle. Betty Friedan (2010 [1963], 23) on kirjoittanut naistenlehtien toistamista kertomuksista 50- ja 60-lukujen Yhdysvalloissa: Naisen maailma koostuu “maakuuhuoneesta ja keittiöstä, seksistä, vauvoista ja kodista.” Friedanin (2010, 24) kysyessä, milloin naiset “päätivät luopua maailmasta ja palata kotiin”, tilanne sotien jälkeisissä Yhdysvalloissa muistuttaa hämmentävän paljon tilannetta 2020-luvun Yhdysvalloissa.

Klassiselle patriarkaaliselle työnjaolle perustuva niin sanottu “perinteisen vaimon” (*traditional wife*) rooli on nostanut suosiotaan samaan aikaan kun aborttioikeudet ovat kaventuneet konservatiivisemmissä osavaltioissa.

Berlinin alkoholisoituneet äitihahmot ottavat osaltaan epänormatiivisen äidin paikan. Näenkin Maryn hahmon rikkovan äitiyden valtakertomusta myös kotitalouden tilajakojen kautta, mitä tulen avaamaan myöhemmin tässä luvussa. Samalla hänen voi nähdä myös toteuttavan naisuuden ja äitiyden valtakertomusta, jota kodin tilajaot implikoivat. Maryn hahmo on kotiäiti, joka muuttaa miehensä töiden perässä kaivoskaupungista toiseen. Simone de Beauvoir (1999 [1949], 237) on kuvannut passiivista osaa, johon nainen on hänen mukaansa alistunut avioliitossa vielä 1940-luvun kontekstissa: Mies on “perheen taloudellinen päämies”, jota nainen seuraa, määrittyhän perheen asuinpaikkakin yleensä miehen työn kautta. Maryn elämä vaimona ja kotiäitinä ajoittuu novellien takaumissa toisen maailmansodan aikaiseen ja jälkeiseen aikaan. Hänen elämästään voikin löytää Beauvoirin kuvaamaa passiivisuutta. Maryn tyytymättömyys osaansa, sekä kykenemättömyys muuttaa sitä, ilmenee tulkintani mukaan inhossa, jota hän tuntee kaivoskaupunkeja kohtaan. “You hated places with the same passion you hated people... All the mining camps we lived in, the U.S., El Paso, your home, Chile, Peru.” (MCW 244.), tytär puhuttelee äitiään “Panteón de Dolores” –novellissa. Samaisessa novellissa vanhempien välistä työnjakoa kuvataan esimerkiksi näin: “When Daddy got home [...] he would shower and you’d make cocktails” (MCW 246).

Mary odottaa kotona miehensä paluutta töistä, mitä kertoja - silloinen lapsi - muistelee jälkeenpäin. Tällöin patriarkaalisen logiikan ja ideologian mukainen tilajako aviomiehen ja vaimon välillä toteutuu. Viittaus Maryn valmistamiin “drinkkeihin” ei kuitenkaan ole patriarkaalisen työnjaon suhteen viaton. Maryn juominen tulee olemaan yksi novellin pääteemoista, hänen aikuistuneen lapsensa silmin kerrottuna. Se ei rajoitu pelkästään hillittyyn ja hyväksyttävään “drinkkien” maisteluun. Tulen edempänä kuvaamaan, kuinka Maryn alkoholinkäyttö häiritsee naisellista velvollisuutta - kotitalouden järjestyksen säilyttämistä. Tällöin tyttären kertomus Marysta toimii vastakertomuksena 1900-luvulle siirtyneelle kodin enkelin hahmolle. Juutila-Purokosken (2006, 112) termein normatiivisia tilajärjestelyitä rikkomalla naissubjekti voi harjoittaa “naiskurittomuutta”, jolloin hän astuu joko sukupuolelleen “normaalina” nähdyn ulkopuolelle tai jopa venyttää normaalin rajoja. Tahallinen tai tahaton kurittomuus koskee nähdäkseni monia alkoholisoituneita kotiäitejä. Kodin henkisen ilmapiirin sabotoimisen lisäksi he sotkevat kotia konkreettisesti. Näin he tekevät usein humalan turvin tai

innoittamina. “Panteón de Dolores” –novellissa Mary rupeaa kierittelemään säilyketölkkejä pitkin keittiön lattiaa, mikä linkittyy sekä juomiseen että naiskurittomuuteen.

Toisaalta humaltuneet äidit saattavat haastaa myös normatiivisia käsityksiä siitä, missä tiloissa heidän ylipäätään kuuluu viettää aikaa. Esimerkiksi novellissa “Noël. Teksas. 1956” perheenäiti Tiny on kiivennyt katolle Jack Daniels -viskipullon kanssa: “‘Tiny’s on the roof! Tiny’s on the roof!’ That’s all they can talk about down there. So what, I’m on the roof. What they don’t know is I may just never get off.” (EP 83.) Tinyn oma perustelu katolle kiipeämiselle on se, että hänen miehensä on päättänyt järjestää heidän talossaan sukujuhlat häneltä kysymättä. Nyt talo on kattoa lukuun ottamatta sukulaisten valtaama: “Would have simply gone to my room and slammed the door, but my mother was in my room. So I slammed out the kitchen door. And there was a ladder, to the roof.” (EP 83.) Tiny on valinnut keittiön, perinteisesti kotirouvaan assosioidun tilan, sijaan katon. Hän on tavallaan siirtänyt itsensä kokonaan patriarkaalisen tilajärjestyksen ulkopuolelle. Katolla hän iloitsee vältyttyään juhlien emännän velvollisuuksilta, jotka olisivat muutoin epäilemättä langenneet hänelle hänen tahtomattaan. “I watched the whole party from up there. Boy was I a relaxed hostess” (EP 86), Tiny kertoo ja jatkaa, että kotiapulainen, sekä Tinyn tytär Bella Lynn ja sukulaistyttö Lou ovat kokanneet ja siivonneet aamusta asti. Hänen pakenemisensa ei siis siirrä tietynlaisia töitä miehille, vaan nämä työt siirtyvät toisille naisille. Juodessaan viskiä ja munatotia Tiny yltyy muunkinlaiseen sopimattomuuteen, kuten törkeyksien huuteluun ja joululaulujen äänekkääseen hoilaamiseen.

Kiinnostavaa on, että hän tarkkailee katolta erityisesti aviomiestään ja tämän ystävää Rex Kippiä, jolle sanoo olevansa kateellinen. Hän kertoo, kuinka hänen miehensä ja Rex viettävät yhdessä aikaa kalastamalla, metsästävässä, lentelemällä yksityislentokoneella, sekä ennen kaikkea autotallissa, jossa käytävää keskustelua hän salakuuntelee katolta. (EP 85.) Humalan turvin hän uskaltaa myöntää mielipiteensä maantason sukupuolittuneista tilajärjestelyistä. Hänen tyttärensä, sukulaistyttönsä ja sisäkkönsä tehdessä hänen inhoamiaan keittiö- ja siivoustöitä hänen miehensä viettää aikaa perheen verstaassa, perinteisesti siis hyvin miehisessä tilassa, josta Tiny on kateellinen. Voi päätellä, ettei Tiny ole tyytyväinen 50-lukulaiseen yhdysvaltalaiseen kotiäidin ja naisen rooliin. Esitänkin, että alkoholi näyttäytyy keinona päästää irti ympäristön sosiaalisista normeista ja asettua hetkeksi niiden ulkopuolelle. Toisin sanoen juominen antaa hetkellistä rohkeutta kyseenalaistaa ympäröivä kerronnallinen horisontti. Tämän voisi nähdä myös selityksenä sille, miksi usean novellin tyytymättömät kotiäidit turvautuvat

alkoholiin epäterveelläkin tavalla. Myöntäähän Tinykin, ettei hänenkään juomisensa ole pelkkä poikkeus: “Now, I drink. Jack Daniels is my *good friend*.” (EP 84.)

“Panteón de Dolores”-issa tytär muistelee ensimmäistä kertaa, jona hän on ymmärtänyt, kuinka paljon äiti juo. Tämä kohtaaminen on kiinnostava, sillä siinä alkoholinkäyttö ja kodin järjestyksen rikkominen yhdistyvät. Tytär muistelee, kuinka on ollut Mary-äitinsä kanssa keittiössä järjestelmässä ruokaostoksia kaappeihin isän poissa ollessa. Lähtöasetelma on siis patriarkaalisen työnjaon ja klassisen dualistisen logiikan mukainen. Miehen ollessa ulkona “maailmalla” vaimo on kotona, keittiössä, missä hänen tehtävänsä on toteuttaa “puhtauden ideaalia” (ks. Juutila-Purokoski 2006, 110). Pian äiti on kuitenkin alkanut toimimaan tämän tehtävän vastaisesti. Äiti ja tytär ovat keksineet ruveta kierittelemään säilyketölkkejä pitkin kaltevaa keittiön lattiaa. Tytär muistelee edesmennyttä äitiään puhutellen: “You took some more cans out of the cupboard and sent them rolling down too. ‘Here, let’s race!’ you said. ‘My canned corn against your peas!’ We were squatting there, laughing, sailing cans down the room crashing them into the others when Daddy came home.” (MCW 247.)

Äiti ja tytär toteuttavat kurittomuutta nimenomaan keittiössä, jonka puhtautta on alettu korostaa 1900-luvun alkupuolella (Juutila-Purokoski 2006, 110). Keittiö on tila, jossa naisen on ajateltu toteuttavan naisellista velvollisuuttaan luonnon ja kulttuurin “välittäjänä” (Juutila-Purokoski 2006, 110) parhaiten. Kohtauksessa äiti ja tytär ovat kuitenkin kääntäneet asetelman pääläelleen. Siitä välittyy kurittomuuden riemua. “It was the best time I ever had with you” (MCW 247), tytär muistelee. Isän tulo on kuitenkin palauttanut huusholliin patriarkaalisen järjestyksen. Tytär kertoo, että isä on käskennyt heitä lopettamaan tölkkien vierittelyn ja siivoamaan jälkensä. Kun tölkit on siivottu, tytär kertoo: “[H]e came to the door and said, ‘Go to your room.’ I went. But he meant for you [äiti] to go to your room too!” (MCW 247.) Isän äidille esittämä käsky “mennä omaan huoneeseensa” korostaa isän tilajärjestelyllistä valtaa ja samaistaa äidin jopa lapseen. Isä saa määrätä, kuka milloinkin on missäkin tilassa. Laajemmin tämän vallan voi nähdä kuvastavan isän valtaa kaikkien perheen asioiden suhteen. Laajimmillaan kotitalouteen järjestyksen palauttavan isän voi nähdä symboloivan koko patriarkaattia, systeemiä, jossa nainen on samaistettu ruumiiseen miehisen vallan hyväksi. Järjestyksen ylläpitämisestä kieltäytyminen on naisen osalta myös materiaan ja ruumiiseen samaistetusta roolista kieltäytymistä. Tästä syystä äidin ja tyttären harjoittama säilyketölkkeileikki on naiskurittomuutta. Se haastaa normaalina pidettyä sukupuolittunutta työnjakoa, sekä miehen

järjestystä, eli valtaa. Haastaessaan sukupuolittunutta työnjakoa se haastaa dualistista kuvaa siitä, mihin kaikkeen nainen on klassisesti assosioitu.

Kuten Tinyn, Marynkin harjoittama naiskurittomuus liittyy alkoholiin. Tytär kertoo tajunneensa, että koko säilyketölkkiepisodin ajan äiti on ollut humalassa. Hän muistelee: “It didn’t take long after that for me to see that when he sent you to your room it was because you had been drinking. After that, for as long as I knew you, you were mostly in your room.” (MCW 247.) Huomio äidin omassa huoneessaan viettämän ajan kasvamisesta viittaa siihen, että myös äidin juominen lisääntyi ajan myötä. Juomisen paljastuminen tyttärelle myös liittyy juomisen kurittomuuteen, johon äiti ja tytär ovat hetkellisesti heittäytyneet. Juominen näyttäytyy äidin keinona toimia “kurittomasti”, siis rikkoa ahtaita sukupuolellisia ja tilallisia rajoja, joihin hänet on asetettu. Onkin helppo ymmärtää, miksi äiti joisi yhä enemmän: hänellä ei kodin seinien sisäpuolella ole muutakaan tekemistä. Hänellä ei myöskään ole muuta keinoa rikkoa normatiivista kotiäidin roolia, sillä häneltä puuttuu kerronnallista toimijuutta kyseenalaistaa sitä muulloin kuin humalassa.

Maryn ja Tinyn juominen on siis kuritonta ja voi olla naisille jopa nautinnollista. Kati Launis (2006) on käsitellyt naisten juomisen kuvausta 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun didaktisessa, eli opettavaisessa romaanikirjallisuudessa. Hänen mukaansa sekä juominen että omaan huoneeseen eristäytyminen kuuluvat ajan lääketieteelliseen diskurssiin “hysterian” oireina. (Launis 2006, 251.) Launis (2006, 253) näkee huoneeseen sulkeutumisen ajan ahtaasta nais- ja äiti-ihanteesta kieltäytymisenä, jopa kapinana “vaihtoehdotonta” naisen roolia vastaan. Launin (2006, 248) “kodin hengettäreksi” nimittämää roolia voi mielestäni pitää samankaltaisena kuin saman ajanjakson “kodin enkelin” roolia. Maryn juomista ja omaan huoneeseen eristäytymistä voisi 1800-lukulaisen lääketieteellisen diskurssin mukaan pitää “hysterian” oireena ja seurauksena onnettomasta avioliitosta, sekä naisen “luonnollisessa” kutsu- muksessa epäonnistumisesta. (ks. Launis 2006, 251.) Berlinin novelleissa Maryn käytös liittyy kiistatta perinteisen äidin ja naisen roolin hylkimiseen, sekä onnettomaan avioliittoon. Maryn hahmo on kuitenkin tulkittava kritiikiksi naisen roolia kohtaan, ei niinkään varoittavaksi esimerkiksi tai moraaliseksi opetuksiksi, kuten sen olisi voinut tulkita vanhemmassa didaktisessa kirjallisuudessa. (ks. Launis 2006, 247.) Huoneeseen sulkeutuminen ja juominen näyttäytyy siis keinona sulkeutua patriarkaalisesta järjestyksen ulkopuolelle. Tinyn katolle kiipeäminen palvelee samaa tarkoitusta.

Nähdäkseni juomisen tarjoama kurittomuus ei kuitenkaan ole naisia emansipoivaa, eli heidän valtaansa tai toimijuuttaan lisäävää. Se kyllä haastaa valtakertomusta sukupuolten välisestä työnjaosta. Haastamalla isän valtaa humalainen kurittomuus ei kuitenkaan vielä lisää äidin omaa valtaa kertomisen suhteen. Vaikka hän kykenee toiminnallaan haastamaan yhtä (valta)kertomusta, hän ei kykene kuvittelemaan tilalle toista. Lopulta kurittomuus, siis juominen, johtaa siihen, että Mary saa rangaistuksen vallan uhmaamisesta. Se on käsky siirtyä yhä pienempään tilaan, kuvainnollisesti yhä ahtaampaan rooliin. Lopulta hän tuntuu jopa itse haakeutuvan tähän ahtaaseen tilaan, eli omaan huoneeseensa. Normatiivisesta naisen tai äidin roolista kieltäytyminen ei johda “miehen maailmaan” astumiseen, vaan ulossulkemiseen sekä naisen että miehen maailmasta kokonaisuudessaan. Se ei johda kodin seinien rikkomiseen, vaan yhä syvemmälle kotiin poteroitumiseen.

Pienenevän tilan näen symboloivan Maryn pienenevää näkemystä siitä, mikä on hänelle mahdollista. Tilan mukana mahdollisen taju supistuu. Sama järjestely toistuu “Mama”-ssa. Koti ja Maryn huone vertautuvat kirjaimellisesti vankilaan Maryn todetessa: “At first he [aviomies Ed] was my keeper, then he was my jailer.” (MCW 309). Maryn maailman kutistumista ja kodin piiriin sulkemista kuvataan myös seuraavasti: “He protected her from herself from then on, didn’t let her drive or have any money.” (MCW 307.) Aviomiehen harjoittama “suojeleminen” liittyy tässäkin tapauksessa vaimon holtittomaan käyttäytymiseen humalassa. Kuitenkaan Ed ei koita auttaa Marya alkoholiongelman kanssa, vaan kuljettaa juotavaa Maryn huoneeseen, kunhan tämä vain pysyy piilossa. Novelleissa käy ilmi, että Ed kieltää Maryltä myös teatteriharrastuksen, koska vaimo juo hänen mielestään liikaa teatterikerhon tapahtumissa.

Käskemällä naisen omaan huoneeseensa mies ottaa tilallisen valtansa takaisin. Kodin sotkeminen ei ole loukkaus vain miehen, eli patriarkaatin, järjestystä kohtaan. Se loukkaa jopa miehen itseyyttä, ainakin sikäli kuin järjestystä voi pitää oman itsen hallitsemisena ja ympäristöstä erottamisena (Juutila-Purokoski 2006, 110). Koska mies edustaa materian ja lian vastakohtia, siis immateriaa ja puhtautta, kodissa leviävä sotku uhkaa hänen puhtauttaan ja täten myös mi- näkuvaansa. Ei siis ihme, että humalaisen vaimon kurittomuus on rangaistavaa. Tehtävässään lian torjijana, “vastakohtien” erillään pitäjänä, nainen on ottanut vastuulleen miehen suojelemisen. Mikäli lika uhkaa miehen subjektiutta, mitä se sitten tekee naiselle?

Voisi ajatella, että dualistisen patriarkaalisen logiikan mukaan naisen subjektiuus ei vaarannu materian kanssa työskennellessä samalla tavalla kuin miehen. Näin voisi sanoa ensinnäkin

siksi, ettei naiselle ole kulttuurishistoriallisesti annettu samanlaista toimijan roolia ja muista riippumatonta itseyyttä kuin miehelle. Beauvoirin (1999, 234) mukaan mies on kulttuurisamme nähty ”kokonaisena ja itsenäisenä yksilönä”, jonka yhteiskunnallinen tuottavuus oikeuttaa hänen olemassaolonsa. Toisin on kotirouvaksi tai -äidiksi tyypistetyin naisen kohdalla. ”Naisen työ” (= kodin piiri ja lasten hoiva) ei ole Beauvoirin (1999, 234) mukaan samalla tavalla itseyyttä tuottavaa, siitäkin huolimatta, ettei mies tulisi toimeen ilman naista. Historiallisesti avioliitto on toiminut naisen olemassaolon oikeutuksena, eivätkä avioliitto-instituution muutoksetkaan ole vielä 40-luvulla muuttaneet näkemystä, jonka mukaan kotiäiti tai –vaimo osallistuisi yhteiskuntaan vain välillisesti, perheensä kautta. (Beauvoir 1999, 234.) Beauvoirin näkemyksissä on kritisoitavaa ja niitä onkin ehditty kyseenalaistaa, mihin tulen vielä tässä luvussa. Lisäksi hänen näkemyksensä avioliitosta, äitiydestä ja naiseudesta on liitettävä hänen kirjoituskontekstiinsa, siis 40-luvun lopulle. Maryn ja Tinyn tilannetta analysoidessani Beauvoirin näkemyksiä voi vielä pitää ajallisesti relevantteina. ”Maman” ja ”Panteón de Dolores”:in takaumakohdat sijoittuvat nimittäin 30- ja 40-luvuille. Tiny taas kiipeää katolle vuoden 1956 jouluna. Tällöin Beauvoirin analyysistä ei ole vielä kulunut vuosikymmentäkään ja esimerkiksi Friedanin (2010 [1963]) analyysin mukaan valtakulttuurin (naistenlehtien) kertomukset naisista ja äideistä ovat olleet yksipuolisia.

Mikäli kotiäidin itseyden ajattelee Beauvoirin mukaan, ei Maryllä tai Tinyllä ole alun alkujaankaan mitään, mitä lika, kaaos tai epäjärjestys uhkaisi. Heillä ei ole ”itseä”, jota järjestys pitäisi koossa. Tällöin esimerkiksi kodin järjestyksen rikkoutuminen loukkaa miehen subjektiutta, mutta ei naisen. Ei myöskään ole ”mieskurittomuutta”, joka uhkaisi naista, sillä koko kurin tarkoitus on ylläpitää miehille keskittynyttä valtaa ja miehistä subjektia. Useissa Berlinin novelleissa nainen on järjestyksen toteuttaja: nainen ottaa vastuun keittiön, siivouksen ja lasten hoivan suhteen. Samalla järjestys on miehen sanelema. Maryn ja Tinyn tarinamaailmoissa korostuu miehen kontrolli tai päätäntävalta kodista. Nainen taas samaistuu kotiin, jolloin sekä kodissa säilyvä kuri että sitä rikkova kurittomuus näyttäytyvät naiseen kohdistettuna kurina, sekä kapinayrityksiä tätä kuria vastaan. Monissa novelleissa äitien ja vaimojen tunnollinen taloustöiden hoito näyttäytyykin sisäistetyn miehisen järjestyksen, ei oman tahdon, toteuttamisena. Novellissa ”The Adobe House with a Tin Roof” nuori vaimo ja äiti Maya muuttaa miehensä ja kahden pienen lapsensa kanssa ränsistyneeseen maalaistaloon. Maya ilmaisee, kuinka tärkeää hänelle on sopia kertomukseen siitä, mitä ”hyvän” vaimon kuuluisi tehdä: ”She was determined to have a good marriage, to be a good wife. Still only nineteen, she had no idea what being a good wife meant. She did things like hold the hot part of a cup when she

passed him coffee, offering him[miehelleen] the handle.” (EP 91.) Erityisesti ajatus kuumaan kahvikuppiin tarttumisesta tuntuu vihjaavan, että Mayan käsityksen mukaan “hyvän vaimona” olemisessa ei ole kyse naisen omista tuntemuksista, vaan uhrautumisesta ja kestämisestä.

Mayan käsitys siitä, miten “hyvän vaimon” kuuluu toimia, saattaa mennä liioittelun puolelle. Kertojahan mainitseekin hänen olevan vielä nuori ja tietämätön. Samaan aikaan Mayan miehenkin käytös implikoi, ettei Mayan juuri odoteta ilmaisevan omia halujaan tai mielipiteitään. Mayan kyvyttömyys puolustaa omia halujaan korostuu tilakuvauksessa. Päätöksen talon muuttamisesta tekee hänen miehensä, vaikka hän itse koittaa vastustaa ja tuoda esiin kotitalouden hoidon – siis oman elämänsä - realiteetit. Hän huomauttaa miehelleen, ettei talossa ole vettä tai sähköjä. Hänen töistään, siis ruoan laittamisesta, siivoamisesta ja lasten hoidosta, tulisi talossa tarpeettoman raskaita. Mayan vastustelu on kuitenkin ponnetonta ja tuntuu jo alkujaankin turhalta. Lopulta Maya päätyy toistamaan oppimaansa kertomusta “hyvästä vaimosta”. Kotitöiden raskaudesta huolimatta hän hoitaa ne mukisematta, osaamatta kyseenalaistaa sitä, miksi työnjako on sellainen kuin on tai miksi hänen mielipidettään ei oteta huomioon asumisen suhteen. Hänellä ei tunnu olevan toimijuutta oman elämänsä suhteen, ei edes novellin lopussa. Miehen päättäessä yllättäen, että on aika muuttaa uuteen taloon, Mayalla ei ole vastaan sanomista.

Voi nähdä, ettei Mayaa ympäröivä kerronnallinen horisontti tarjoa resursseja tietynlaisen naisen roolin kyseenalaistamiseen. Sama työnjako toistuu ystäväpariskunnan kanssa: “Over dinner and later over coffee and wine it was the two men who talked about poetry, jazz, painting. The women cleared the table, washed the dishes, got the kids to sleep, listened to their husbands.” (EP 99.) Asetelmassa korostuu klassinen dualismi immateriaalisen ja materiaalisen välillä. Miehiin yhdistyy immateriaalinen taide, joka symboloi laajemmin ajattelua. Materiaalinen yhdistyy naisiin, samoin lika, jolta pestessä, siivotessa ja lapsia hoitaessa ei voi välttyä. Samalla korostuu myös naisten hiljaisuus ja miesten puhe, jota naiset kuuntelevat. Ikään kuin naiset liittyisivät materiaalin kautta myös mykkyyteen. Kerronnallisen toimijuuden puute johtaa myös vallan puutteeseen omasta elämästä. Täten kysymykset kertomisesta liittyvät kysymyksiin vallasta ja sukupuolesta. Jälkistrukturalistien kritiikki kertomisen eettisyyttä kohtaan on Meretojan (2018a, 109) mukaan kiinnittänyt aiheellista huomiota kertomisen ja vallan suhteisiin. Tosin vain sulauttavaan kertomiseen keskittyvää kritiikkiä voi pitää yksinkertaistavana sen leimatessa kaiken ymmärtämisen ja kertomisen “perustavanlaatuisesti väkivaltaiseksi”.

(Meretoja 2018a, 108–109.) Nähdäkseni äitiyden ja naiseuden kertomuksia tarkastellessa onkin hyvä muistaa, ettei vallan väärin käyttäminen liity vain kertomisen tapaan, eli siihen, onko kertominen sulauttavaa vai ei. Vallan kysymykset linkittyvät kertomiseen myös siinä mielessä, kuka kertoo, kuka jää kertomisen ulkopuolelle. Kertomisen liittyessä valtaan kertomisen toimintatapojen haastaminen on myös vallan haastamista, uudelleen järjestelyä tai jopa sen ottamista.

Vaikka Maryn teatteriharrastus on kielletty, hän käyttää teatterielokuvia, draamatekstejä ja kirjallisuutta yhä pakokeinona todellisuudestaan. Alkoholinkäyttö, teatteri, elokuvat ja draamatekstit nivoutuvat Maryn tarinamaailmassa yhteen, etenkin novellissa “Panteón de Dolores”. Mary tuntuu juomisen avulla havittelevan näytelmien maailmaa, siis jotakin, joka näyttäytyy täyttymyksellisempänä kuin oma elämä. Hänellä on esimerkiksi drinkkien tekemiseen soodasifoni, koska sellaista käytetään teatterin lavalla ja “elokuvassa *Kolmas mies*” (MCW 246). Juodessaan Mary voi kuvitella olevansa teatterin lavalla tai elokuvassa. Usein juominen tapahtuukin televisiota katsellessa tai lukiessa. Juominen tulee näin symboloimaan kurittomuuden lisäksi todellisuuspakoisuutta. Sen runsaus alleviivaa Maryn halua paeta omaa todellisuuttaan. Tytär kertoo Maryn reaktiosta, kun isä lukee hänelle ääneen, jälleen äitiään puhutellen: “At home Daddy would read to you until you fell asleep. If it was a really good story you would cry, not because it was sad, just so lovely and everything else in the world was tawdry.” (MCW 245.) Tytär muistelee myös: “You sat in the dark, smoking, sobbing with loneliness and boredom. My Mama, Madame Bovary. You read plays. You wished you had been an actress [...] memorizing the lines and saying them out loud while you washed the dishes.” (MCW 246.) Tuodessaan esiin äidin tyytymättömyyden omaan elämäänsä tytär liittää äidin kokemuksen yksinäisyyteen. Lisäksi hän erottaa äidin nykyisen elämän tämän näyttelijähaaveista.

Mielikuvassa tiskatessaan vuorosanoja lausuvasta Marystä on läsnä kaksi Marya: Mary nykyisyydessä, sekä Maryn mahdollinen itse - näyttelijä. Näyttelijä-itse ei kuitenkaan näyttäydy hänelle oikeasti mahdollisena. Mielikuva synnyttää haaveen ja todellisuuden välille vahvan kontrastin. Samalla kontrasti erottaa “hengellisen” tai “älyllisen” materiasta, sekä klassisessa dualismissa miehiseksi ja naiselliseksi luokitellun toisistaan. Vastakohtiksi materiaalille ja “naisen maailmalle” asettuvat ulkomaailma, ura, taide ja henkisyys. Tässä kohtaa materia on kirjaimellisesti likaa, eli tiskivesi ja likaiset astiat. Kotiäidin roolissa Mary on vankina klassisessa dualistisessa kertomuksessa “naisen töistä”. Teatterihaave on dualistisen patriarkaalisen

kertomuksen mukaan kielletty. Onkin kiinnostavaa, että Braidottin (1993, 152) mukaan nainen on yhdistetty materian kautta myös konkreettiseen tai “läsnä olevaan”, eli sellaiseen mitä voi pitää vielä toteutumattoman vastakohtana. “Vielä toteutumaton” sulkee sisäänsä muun muassa mahdollisen, täten myös mahdollisen tajun. Läsnä olevanhan voi ajatella viittaavan sellaiseen, mikä “on juuri nyt”, ei sellaiseen mitä voisi olla tai on ollut. Beauvoirin (1980, 238) mukaan naisen tehtävä liittyykin “tasaisuuteen ja pysyvyyteen”, elämän “jatkamiseen ja ylläpitämiseen yksitoikkoisen yleisenä”, ei siis kasvamiseen, kehittymiseen tai muuttumiseen. Maryn hahmo vahvistaa osaltaan kertomusta, jonka mukaan perinteinen naisen osa puolisona ja äitinä vaatisi “itsensä kieltämistä” (ks. Beauvoir 1999, 250). Voikin nähdä, että Maryn kohdalla perinteiseen kotiäidin rooliin taipuminen on sidoksissa kehittymättömään itseyyteen ja oman subjektiivisuuden puutteeseen. Kotiäidin rooli johtaa Maryn katkeruuteen ja tyytymättömyyteen. Se tarkoittaa luopumista omista unelmista, sekä omasta mahdollisesta itsestä. Ratkaisevaa on, ettei Mary kykene kyseenalaistamaan kertomusta, jossa äitiys ja vaimon rooli väistämättä tarkoittavat oman itsen uhraamista. Maryn itseyyden ja vallitsevan yhteiskuntajärjestyksen ristiriitaa avaa tyttären äidilleen antama “Madame Bovary” -nimitys.

Maryn tyytymättömyys omaan osaansa vertaantuu maailmankirjallisuuden kuuluisaan tyytymättömään kotirouvaan, vaimoon ja äitiin Emma Bovaryyn. Madame Bovary on tunnettu kirjallinen esimerkki naisesta, joka ei saa tyydytystä tälle osoitetusta vaimon ja äidin roolista. Esitän Madame Bovaryn harjoittavan naiskurittomuutta Maryn tavoin. Samalla Gustave Flaubertin romaanin *Madame Bovary : Mœurs de province (1857)* nimikkosankaritar on traaginen hahmo, jolle kurittomuus kostautuu. Romaanin lopussa äidin ja aviovaimon rooliaan vastaan rikkonut Emma Bovary saa häpeärangaistuksen ja tappaa itsensä arsenikilla.

Nähdäkseni Maryn hahmo liittyy Emma Bovaryn hahmoon monella tavalla. Ilmeisin jaettu piirre on tyytymättömyys maternalistisen ja patriarkaalisen ideologian muodostamassa (koti)äidin roolissa. Flaubertin teos on kirjoitettu 1800-luvun puolivälissä Ranskassa, jolloin tietty moderni äiti- ja perhekäsitys on ollut muovautumisvaiheessaan. Emma Bovarylle osoitettua roolia ei voi samaistaa suoraan Maryn rooliin maailmansotien aikaisessa ja jälkeisessä yhdysvaltalaisessa kontekstissa. Kuitenkin kumpaakin kotiäidin roolia leimaa oletus avioliiton ja äitiyden täyttymyksestä, sekä tämän täyttymyksen paljastuminen illuusioksi. Esimerkiksi Friedan (2010, 23) on kirjoittanut 50–60 –lukujen yhdysvaltaisten naistenlehtien toistamista kertomuksista ja niiden heijastamasta kulttuurista: naisen ainoaksi varteenotettavaksi tavoitteeksi on asetettu miehen saaminen. Aviolliseen rakkauteen on siis ladattu naisen kohdalla erityinen täyttymyksen odotus. Miehellä ei odoteta vain rakkautta, vaan myös elämän

tarkoitusta. Naisen ei oleteta tai edes suoda haluavan jotakin muuta kuin perheen ja lapsia. Lopulta naisen oman itsen kehitys loppuu lapsen saamiseen (Friedan 2010, 29). “Erillistä itseä” haluava nainen taas on Friedanin (2010, 31) mukaan nähty ristiriidassa avioliiton ja äitiyden kanssa. Omaa erillistä identiteettiä janoavan “pahan” naisen vastakohtana on “ykyseys” (*Togetherness*), jossa vaimo ja äiti sulauttaa itseytensä lapsiinsa ja mieheensä. (Friedan 2010, 33). Sekä Maryn että Emma Bovaryn kohdalla lupaus avioliiton tarjoamasta lopullisesta täytymyksestä paljastuu illuusioksi. Emma Bovarylle rauhaisa avioliitonsatama ei ole “onni josta hän on unelmoinut” (Martí-Balcells 2022, 17). Avioliittoon ladattu odotus ja sitä seuraava pettymys johtavat Aina Martí-Balcellsin (2022, 17) mukaan itsetuhoiseen käytökseen. Samoin on Maryn kohdalla, ei vain lukuisten itsemurhayritysten, vaan myös alkoholin suurkulutuksen kautta.

Maryn kohdalla kielletty teatterikerho asettuu novelleissa “Mama” ja “Panteón de Dolores” oikein toteutetun äidin ja vaimon roolin vastakohtaksi. Toisin sanoen teatteriharrastus kuvastaa nähdäkseni Maryn kiellettyä itseyyttä. Marylta uupuu kerronnallista toimijuutta kuvitella tilannetta, jossa hän voisi olla sekä äiti että “itse”. Yhteyksiin Maryn ja Emma Bovaryn välillä kuuluu siis itsetuhoisuus ja ristiriita oman yksilöllisen kokemuksen ja sosiaalisten normien välillä. Lisäksi molempia naisia yhdistää lukuharrastus ja kurittomuus kotitaloutta tai Martí-Balcells:n (2022, 17) termein “arkkitehtuurista normatiivisuutta” kohtaan. Madame Bovary on kuuluisa aviorikosromaani ja Martí-Balcells (2022, 17) liittää Emma Bovaryn aviorikoksen kodin domestisen tilan “saastumiseen”. Hänen mukaansa aviomiestään pettävä Emma Bovary “uhkaa domestisen arkkitehtuurin järjestystä” (Martí-Balcells 2022, 17). Martí-Balcells liittää siis kodin tilajaot naisen ruumiin teemoihin Juutila-Purokosken tavoin, tarkemmin ottaen seksuaalisuuteen ja seksuaaliseen pettymykseen avioelämässä (Martí-Balcells 2022, 18). Tällöin aviorikos on seurausta kodin tukahduttavista rajoista, mutta myös kapinaa niitä vastaan (Martí-Balcells 2022, 18). Emma Bovaryn aviorikosta voi nähdäkseni pitää naiskurittomuutena samalla tavalla kuin Maryn hillitöntä juomistakin. Kuten Emma Bovaryn aviorikos, Maryn alkoholismikin on osa kehää, jossa se on sekä seurausta rajoittuneesta kotielämästä, että kurittomuutta kotielämää vastaan.

Kuten “kodin enkelin” nimiys jo kielii, ideaali nainen kuuluu tietyn sosiaalishistoriallisesti kehittyneen järjestyksen mukaan kotiin, erilleen julkisesta “miesten maailmasta”. Berlinin novelleissa monet kotiäidit kyllä pysyvätkin kodin seinien sisällä. Heidän alkoholisminsa voi kuitenkin nähdä oireena toimimattomalle systeemille ja kritiikkinä sitä kohtaan. Kotiin tai

omaan huoneeseensa sulkeutuneina äideistä ei tule “kodin enkeleitä”. Vastakohtana “suloi-
selle”, “ymmärtäväiselle” ja “anteeksiantavalle” äiti-ihanteelle (Badinter 1982, 146) heistä tu-
lee katkeria ja aggressiivisia. Alkoholin ollessa heille ainut saatavilla oleva pako keino omasta
todellisuudesta he turvautuvat siihen, mutta muuttuvat sen vaikutuksen alaisina vain entistä
tuhoisemmiksi sekä itselleen että lapsilleen. Novellissa “Tiger bites” Mary ja Tiny pilaavat
joulutunnelman tappelemisella, sekä lopulta itsetuhoisuudella. Tinyn tytär kertoo Maryn tyttä-
relle Loulle: “Mary, your mama and my mama started drinking and fighting right off the bat.
Mama went up on the garage roof and won’t come down. Your mother slit her wrists.” (MCW
70.) Lopulta Bella Lynn vielä toteaa: “Well, you know, not bad or anything. She wrote a sui-
cide note about how you had always ruined her life. Signed it Bloody Mary! She’s in Saint Jo-
seph’s psych ward[.]” (MCW 70.) Näin Bella Lynn liittyy “Tiger Bites” -novellin Maryn ja
Tinyn tarinamaailmisiin. Samalla yhtäläisyydet hahmojen välillä korostuvat. “Kodin enkelei-
den” sijaan Mary ja Tiny ovat pikemminkin kotiin suljettuja paholaisia tai räyhähenkkiä, vasta-
kertomus kodin enkeleille.

3.3 Yksinhuoltajaäidit, eli henkilökohtaisen äitiyden etsiminen patriarkaalisen järjestyksen ulkopuolelta

Berlinin novelleissa kuvataan ydinperheessä elävien kotiäitien lisäksi töissä käyviä yksinhuol-
tajaäitejä. Tällainen on muun muassa opettajana työskentelevä usean pojan äiti Carlotta. Car-
lottan tarinamaailman⁷ lisäksi yksinhuoltajaäitejä kuvaavat mun muassa novellit “Un-
manageable” ja “My Life is an Open Book”. Novellien yksinhuoltajaäidit asettuvat vastaker-
tomuksiksi kotiäideille. Samalla yksinhuoltajaäidit toteuttavat joitakin äitiyteen liitettyjä nor-
meja onnistuneemmin kuin kotiäidit. Esimerkiksi lasten äitiminä onnistuu Carlotalta parem-
min kuin Maryltä. Maryn esiintyessä häijynä ja jopa väkivaltaisena lapsiaan kohtaan Carlotta
asettuu hänen vastakohdakseen. Carlottan poika kertoo äidistään ja tämän poikaystävästä: “At
least they’re nice drunks. They are incredibly sweet to each other. She never was mean to us
kids, never hit us. She loves us.” (MCW 290.) Kuitenkin alkoholismi yhdistää Carlottaa ja
Marya, sekä “Unmanageable” -novellin kertojaa. Tämä tekee heistä kaikista epänormatiivisia
äitejä. Lisäksi tulen tässä luvussa esittämään, että yksinhuoltajaäiti rikkoo normatiivista äiti-
yttä/naisuutta ja siten patriarkaalista järjestystä kotinsa tilajakojen ja seksuaalisuutensa kautta.
Näitä molempia voi yksinhuoltajaäidin kohdalla pitää naiskurittomuutena.

⁷ “Let Me See You Smile”, “Teenage Punk” ja “Noël, 1974”

Carlotta siis näyttäytyy Marya kykenevämpänä äitimisessä, mutta sairastaa tämän tavoin alkoholismia, mikä tekee molemmista epänormatiivisia äitejä. Samalla Carlotta rikkoo äitiyden normeja tavoilla, joilla Mary soveltuu niihin. 1700-luvulta 1800-luvulle tultaessa äitiys on yhdistetty nimenomaan keskiluokkaiseen kotiin, osaksi perheyksikköä ja “perheonnea”. (Badinter 1981, 143–145). Yksinhuoltajaäiti ei sovi kertomukseen, jossa keskiluokkainen perheyksikkö edustaa onnea. Vaikka valistusajattelu muuttikin käsitystä naisen “alamaisuudesta” mieheen nähden, ei nainen Ranskan vallankumouksessaakaan saavuttanut tasa-arvoa yksilönä, vaan tuli käsitellyksi vaimona ja äitinä, siis parhaimmillaan miehen kumppanina. (Badinter 1981, 143.) Nainen eli yhä “miestä varten” (Badinter 1981, 140). Kuten Rich on sanonut, äitiyden instituutio pyrkii pitämään naisen potentiaalin tulla tai olla tulematta äidiksi miehisen vallan alla, osin naisen uhkana nähdyn “voiman”, siis lisääntymiskyvyn ja seksuaalisuuden, tähden. Tämä järjestys rikkoutuu nähdäkseni yksinhuoltajaäidissä, jonka äitiys ei suhtaudu enää aviomieheen tai isään, siis patriarkaatin edustajaan. Tällöin äitiys, naisen seksuaalisuus tai perheen koti ei ole enää miehisen vallan säätelemää samalla tavalla kuin ydinperheessä.

Tosin yksinhuoltajakaan ei täysin pakene äitiyden instituutiota ja instituutioon kietoutunutta patriarkaalista valtaa. Hänenkin äitiyteensä vaikuttavat vielä esimerkiksi lait ja terveydenhuolto. Ja kuten Carlottan tarinamaailman novelleissa tulee ilmi, yksinhuoltajan äitiys voi olla yhteisön, lakien ja normisääntöjen silmissä jopa haavoittuvaisempaa juuri siksi, että se on epäkonventionaalista. “Let Me See You Smile” -novellin lisäksi esimerkiksi novellissa “My Life is an Open Book” näkyy yksinhuoltajaäitiä kohtaan suunnattu paheksunta. Kuten “Let Me See You Smile”, myös “My Life is an Open Book” alkaa ulkopuolisten tarkkailijoiden, ei yksinhuoltajaäidin Claren itsensä kertomana. Claren naapuri kertoo: “The town had been keeping its eye on her, had just about decided she was a worker and a darn good mother.” (MCW 159.) Sitten hän kuitenkin jatkaa, että Clarella on suhde nuoreen rokkari-poikaan Caseyyn, mikä saa hänet vetämään Claren “hyvän äidin” tittelin takaisin. “Now, we all would have understood if she took up with some nice man, but this was sicko and him barely nineteen, to make things worse. And not that she ever bothered to hide anything.” (EP 160.) Yhteisö kokee asiakseen ja kyvykseen määritellä Claren äitiyttä ulkopäin, minkä lisäksi se liittää äitiyden oikeanlaiseen toteuttamiseen Claren seksuaalisuuden. Seksuaalikontrolli ja ulkoapäin tuleva äitiyden määrittely yhdistyvät. Jaana Vuori (2010, 121) kirjoittaakin, että “yksinhuoltajat ovat yhteiskunnallisessa keskustelussa ja tutkimuksessa saaneet usein edustaa äitiyden negatiivista kuvaa.” Keskustelussa ovat korostuneet yksinhuoltajan perhettä koskevat puutteet ja

riskit, kuten huoli lasten kehityksestä ja taloudellisesta tilanteesta, sekä sosiaalisesti heikosta asemasta (Vuori 2010, 121).

“Let Me See You Smile” on kerrottu kahdesta eri näkökulmasta; Carlottan itsensä, sekä hänen puolustusasianajajansa. Yhtenä novellin teemana voikin pitää kertomusten epäluotettavuutta ja niihin vaikuttavia taustaoletuksia. Asettamalla kaksi eri kertomusta dialogiin Berlin tekee lukijan tietoiseksi kertomiseen liittyvästä tulkinnallisuudesta. Kuten olen jo aiemmin tuonut ilmi, tämä voi lisätä kriittistä suhtautumista kertomiseen, sekä lisätä kertomisen eettisyyttä epäilyttävyyden sijaan. Samalla dialogisuus korostaa kertomisen suhdetta valtaan (ks. Esim. Meretoja 2018a, 31). Novellissa Carlotta tarvitsee asianajajaa, koska on joutunut humalassa väkivaltaiseen välikohtaukseen lentokentällä. Esitutkintapöytäkirjojen kertomukset tapahtumista ovat esimerkki eettisesti epäilyttävästä sulauttavasta kertomisesta. Poliisien laatimista raporteista heijastuu, kuinka merkityksen annon tapamme ovat aina eettisesti latautuneita (Meretoja 2018a, 3), eivätkä siis koskaan täysin neutraaleja (Meretoja 2018a, 3; Ricouer 1992, 140). Poliisien ympäröivästä kulttuurista imemät ymmärtämisen mallit ovat vaikuttaneet heidän näkemyksiinsä tapahtumista ja Carlottasta henkilönä. Heidän mielikuviinsa vaikuttavat esimerkiksi Carlottan humalatila, sekä epäkonventionaalinen seksuaalisuus. Carlottan asianajaja – novellin toinen kertoja - sanoo pöytäkirjoista: “I went through the documents and compared it with a three-page list of untrue, misleading, libelous, or slanderous statements from the report. ‘Lewd’, ‘wanton behaviour’, ‘lascivious manner’, ‘threatening’, ‘menacing’, ‘armed and dangerous.’” (MCW 287.) Edellisen asianajajan näkemyksen mukaan Carlotta on ollut “quilty, and a bad person, a pervert” (MCW 273).

Launis (2006, 245) on tuonut esille alkoholikäytön sukupuolittumisen ja “miehisen luonteen” 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun kirjallisuudessa. Alkoholien nauttimista voi laajemminkin pitää perinteisen miehisenä toimintana, siis sopimattomana naiselle, mikäli naisetta ja mieheyttä määritellään vastakohtaisuuksille perustuvan logiikan mukaan. Launin (2006, 248) mukaan ihanteellisen naisen vastapariksi asetetun “kelvottoman naisen” tunnusmerkkeihin onkin lukeutunut “mieltymys alkoholiin”. Tässä mielessä humalainen Carlotta on poliisien silmissä omannut “kelvottoman naisen” tunnusmerkkejä. Carlottaan liitettävien ennakkooletusten tähden toisena novellin kertojana toimiva uusi asianajajakin on aluksi ennakkoluuloinen. “I already hated the woman” (MCW 273), hän jopa kertoo novellin alussa, yhtyen kollegansa mielipiteeseen.

Epäkonventionaalisuudessaan alkoholinkäyttö rinnastuu Carlottan seksuaalisuuteen, joka on äitihahmolle epätavallinen. Rich (1995, 34) on kuvannut, kuinka äidin näkeminen kulttuurisesti “puhtaana” muihin “likaisiin” naisiin verraten on vaatinut äidin erottamista seksistä ja seksuaalisuudesta kokonaan. Äitiyteen on täten liittynyt epäseksuaalisen ja puhtaan “enkeli-vaimon” vaade. (Rich 1995, 34.) Tällä voi selittää kuolleen/poissaolevan äidin juonikuvion toisteisuutta. Äidin “puhtaana” pitäminen on vaatinut hänen vaientamistaan, siis poissaoloaan. Carlotta ei kuitenkaan ole poissaoleva, vaan läsnä oleva äiti. Lisäksi hän on seksuaalisuudeltaan epäkonventionaalinen. Tämä johtuu jo siitä, että hän on äiti, mutta myös siitä, että hänellä on suhde itseään paljon nuorempaan poikaan, 17-vuotiaaseen Jesseen. Jesse kuvaa suhdettaan Carlottaan seuraavasti: “[S]he was believing all the shit about her being bad because I was seventeen when we got together. I seduced her. Nobody seems to get that part, except her. I’m not your typical teenager.” (MCW 277.) Jessen tapa puolustella Carlottan toimintaa on kyseenalainen ja nykypäivän näkökulmasta jo kulunut. Oli teini “ikäistään kypsempi” tai erilainen kuin ikätoverinsa, hänellä ei silti ole aikuisen kykyä käsitellä seksuaalisuuden kaltaisia asioita. Ei voi kiistää, etteikö Carlottalla aikuisena naisena ja vielä hänen ystävänsä äitinä olisi häneen valtaa, joka ymmärrettävästi tekee heidän suhteestaan epäilyttävän. Berlinin näkökulma Jessen ja Carlottan suhteeseen, kuten muihinkaan aiheisiinsa, ei kuitenkaan ole moraalisesti arvosteleva. Itselleni ei ole analyysini kannalta tähdellistä ratkaista, esittääkö Berlin suhteen moraalittomana. Viedäkseni omaa tulkintaani eteen päin minulle on olennaista tuoda ilmi, että Carlottan suhde nuoreen poikaan, alkoholismi ja yksinhuoltajuus tekevät hänestä joka tapauksessa epäkonventionaalisen naisen ja äidin. Suhde Jesseen takaa, ettei lukija voi nähdä Carlottaä äidillisen “epäseksuaalisena”.

Hillitön ja sopimaton seksuaalisuus yhdistyy alkoholiin, sillä alkoholismi liitetään jatkuvasti Carlottan sopimattomaan suhteeseen Jessen kanssa. Carlottan poika kertoo, että raitistuminen tarkoittaisi sekä Jesselle että Carlottalle toisesta luopumista: “Trouble is they’re both scared that if the other one sobers up, they’ll leave.” (MCW 292.) Jesse taas kertoo: “She and I are both alcoholics, which is bad if you look at it one way, but good if you look at how it helped us say things to each other that we had never told anybody before.” (MCW 275.) Tavallaan alkoholi on siis Jessen ja Carlottan rajoja pakenevan suhteen mahdollistaja. Se mahdollistaa sosiaalisten sääntöjen rikkomisen. Markku Soikkeli (2006, 221) esittääkin alkoholin kerronnan keinona, jonka avulla hahmot voivat vapautua sosiaalisesta kurista ja hierarkioista. Kuten olen tuonutkin aiemmin esille, alkoholi antaa myös Marylle ja Tinyille rohkeutta toimia naiskurittomasti. Historiassa naisen vapautuminen tai modernius onkin liitetty alkoholin käyttöön.

Maailmansotien välissä “uuden naisen” hahmo on esimerkiksi edustanut “modernia ja vapaa-mielistä naiseutta” (Juutila-Purokoski 2006, 262). Hahmoon on liitetty “seksuaalisen aktiivisuuden” ja työssä käynnin lisäksi muun muassa alkoholin nauttiminen ja tupakointi. (Launis 2006, 262.) Tavallaan Carlotta edustaakin oman aikansa “uutta naista”, eli modernia, naiseuden konventioita rikkovaa ja kuritonta naishahmoa. Tähän hahmoon liittyy epäilyttävyuden lisäksi viehätysvoimaa. “Let Me See You Smile” -novellin toisena kertojana toimivan asianajajan Carlottaan kohtaan tuntemat ennakkoluulot murtuvat tarinan kuluessa. Hänen kertomuksensa Carlottasta muuttuu jopa ihailevaksi. Ennen pitkää hän tuntuu näkevän Carlottan kiehtovana omaa keskiluokkaista elämäänsä vasten. Ajan viettäminen Carlottan ja Jessen kanssa on kiehtovaa esimerkiksi sen luvattomuutensa tähden. “It was like an affair. It was unpredictable and exciting.” (MCW 288), hän kertoo.

Carlotta asuu epäkonventionaalisuuttaan ja epäkeskiluokkaisuuttaan korostavalla alueella. Asianajajan ensi vierailu siellä paljastaa ja rikkoo hänen ennakkoluulonsa Carlottaan kohtaan. “By the time I got to their apartment I was out of breath, sickened by smells of urine, cheap wine, stale oil, dust.” (MCW 284), hän kuvailee asuintalon portaikkoa. Hänen päästessään sisälle Carlottan asuntoon ennakkoluulot kuitenkin murtuvat ja muuttuvat viehtymykseksi: “I stepped into their technicolor world that smelled of corn bread and red chili, limes and cilantro and her perfume. The room had high ceilings, tall windows. There were oriental rugs on the polished wood floor. Huge ferns, banana plants, birds of paradise.” (MCW 284.) Hän myöntää asunnon olevan itselleen yllätys, mutta niin Carlottan itsensäkin: “She was even more of a surprise than the apartment” (MCW 284). Asianaja kuvaa, kuinka Carlotta on tyylikkäästi ja siististi pukeutunut, ruskettunut ja kaunis, “a lovely woman”. Kontrasti esitutkintapöytäkirjojen kertomukseen on suuri.

Carlottan asunnossa tila vertaantuu sitä asuttavaan naiseen. Carlottan identiteetti kytketään hänen kotiinsa, joka tuntuu edustavan hänen “ihanuuttaan” ja boheemiuttaan, mutta myös ennakkoluuloja herättävää epäkonventionaalisuuttaan. Onkin kiinnostavaa, että Carlottan koti tuntuu heijastavan hänen itseyyttään, ei uhkaavan tai kieltävän sitä. Kodin vertautuminen Carlottaan itseensä korostaa, kuinka tila toimii hänen itsensä ilmaisuna, ei syö hänen itseyyttään pienemmäksi, kuten koti tekee Maryn ja Tinyn sekä “hyväksi vaimoksi” pyrkivän Mayan tapauksessa. Itse näen naisten kodit symboleina heidän äitiyden kokemuksilleen, mihin myös heidän naiseuden kokemuksensa kytkeytyvät. Tinyn ja Maryn tapauksessa koti edustaa patriarkaalisen järjestyksen ja äitiyden instituution säätelemää, tukahduttavaa ja mahdollisen tajua

kaventavaa äitiyttä. Carlottan äitiys taas näyttäytyy omaehtoisempana. Hän ei tunnu myöskään kokevan yksinhuoltajuutta haasteena äitydelleen. Vanessa Mayn väitöskirjassa (2001) ilmeneekin, että yksinhuoltajaäitien omissa kertomuksissa itsenäistyminen nousee esiin vaikeuksien kuvaamisen ohella. (Vuori 2010, 121.) Vaikka Carlotta kertoo vaikeuksista, joita kohtaa joutuessaan huolehtimaan yksin lapsista ja kodista, hän ei tunnu kokevan yksinhuoltajuutta taakkana, erityisenä murheen aiheena tai edes kovin suurena osana omaa identiteettiään. Novellissa “Teenage Punk” hän esimerkiksi kertoo: “The house was hard to take care of alone. Leaky roof, burned-out pump, but it was big, a beautiful house.” (MCW 164.) Haasteista huolimatta ilmaistaan kotitalon miellyttävyyttä, jonka voi tulkita ilmaisevan laajemminkin tyytyväisyyttä omaan elämäntilanteeseen. Talo on Carlottan oma ja sen suuruuden voisi ajatella viittaavan jopa vapauteen.

Yksinhuoltajaäidille koti ei siis ole tilana samanlainen kuin kotiäidille. Se eroaa esimerkiksi tilajärjestyksen ilmentämässä naiskurittomuudessa/kurissa. Koko tila on naisen hallussa, jolloin koko yksinhuoltajaäidin koti edustaa tilakurittomuutta ympäröivää patriarkaalista järjestystä vastaan. Äidin ei siis tarvitse kurittomuudella kapinoida oman kotinsa tilajärjestelyjä vastaan. Toisaalta kurittomuus ei uhkaa naissubjektia ylipäätään samalla tavalla kuin miessubjektia. Carlottan tarinamaailman novelleissa koti näyttäytyy kurittomuudessaankin kodikkaana ja lämpimänä, hänen itsensä lisäksi hänen pojilleen, ystävilleen ja sukulaisilleen. Esimerkiksi novellissa “Noël, 1974” vasta eronnut Zelda-täti vierailee Carlottan ja hänen poikiensa luona. Carlottan huusholli näyttäytyy hänelle jonkinlaisena emansipatorisena turvasatamana, uutena ja mielenkiintoisena tilana ydinperheessä elettyjen vuosien jälkeen. Carlotta kuvaa luokseen saapunutta Zeldaa: “Zelda was a new woman. She had lost seventy pounds since her divorce, had had her ears pierced and a tula b ligation. ‘I’m prepped for for adventure!’ she said and Maggie [Carlottan lempinimi] giggled, envisioning shaved private parts.” (EP 183.) Maininta steriloinnista, ajelluista paikoista ja “seikkailusta” vihjaa Zeldan seksuaaliseen vapautumiseen, sekä haluun ottaa oma kehonsa ja potentiaalinen äitiytensä omaan hallintaansa.

Kodin laittaminen oman näköiseksi, sekä äityden toteuttaminen omin ehdoin voi olla jopa omaa identiteettiä, toimijuutta ja itseyttä tukevaa. Tämä ei sovi Beauvoirin (1999, 252) näkemykseen, jonka mukaan koti on “naisen omakuva”, koska hän on luopunut maailmasta ja itseystään. Beauvoirille (1999, 252) kodin sisäinen toiminta ei “anna hänelle mahdollisuutta yksilöllisen itseysten vahvistamiseen”. Tämä ei kuitenkaan päde Carlottan tapauksessa, sillä kotityöt tai äitiys eivät missään kohtaa kiellä häneltä itseyttä. Haluankin tuoda esille, että

Beauvoirin näkemys naiselle kulttuurisesti määräytyneistä töistä tulee haastaa. Kuten Juutila-Purokoski (2006, 112) ja Braidotti (1993, 182) ovat tuoneet esille, vähättelevä näkemys “naisten töistä” uhkaa liukua mieskeskeiseen ajatteluun. Lisäksi Beauvoirin ajattelussa on nähdäkseen vaara klassisten dualismien vankistamiselle. Beauvoir (1999, 151–152) kuvaa kotia “luolana” ja “äidinsylinä”, sekä “universumin vastakohtana”, jolloin keinotekoinen jako naisen ja miehen, ruumiin ja hengen, sekä yksityisen ja julkisen välillä vahvistuu. Onkin aiheellista kysyä, onko näkemys naisen ja äidin töistä lähtökohtaisesti itseyttä rajoittavana todellisuudessa aiheellinen.

Vaikka näen yksinhuoltajaäitien kotien kuvauksissa mahdollisuuden subjektiudelle ja toimijuudelle, en näe heidän kotejaan ristiriidattomina paikkoina. “Itsen” menettämisen sijaan kodin ristiriitaisuus ilmentää mielestäni ristiriitaa henkilöhahmojen alkoholismien ja äitiyden välillä. Kodin velvollisuudet ja kotityöt liittyvät suoraan lapsista huolehtimiseen, mutta samalla alkoholismi tekee niiden hoitamisesta kamppailua. Mikäli koti kuvastaa Carlottan äitiyttä, se ei esitä äitiyttä ahdistavana ja kontrolloivana, mutta ei myöskään helppona tai itsestään selvänä. Onkin huomionarvoista muistuttaa erosta äitiyden instituution, sekä Carlottan kodin edustaman yksityisen äitiyden välillä. Äitiyden instituutio on naisia alistava, mutta yksityinen äitiyden kokemus voi olla “rikastuttava ja vahvistava asia” (Vuori 2010, 113). Yksityistä äitiyttä ei kuitenkaan voi nähdä täysin ristiriidattomana, eikä sekään voi olla täysin “puhdas” kertomisen tuomista tulkinnoista. Voisikin olettaa, ettei henkilökohtainen äitiyden kokemukseen voi koskaan olla vain henkilökohtainen. Vaikka kykenisimme käyttämään kerronnallista tietoisuuttamme ja valikoimaan “mitä kertomuksia käytämme ja kuinka kerromme elämämme, ihmissuhteemme ja maailman ympärillämme” (Meretoja 2025, 59), emme “historiallisina olentoina” kykene koskaan tiedostamaan täysin omaa toimijuuttamme (Gadamer 1997, 302; Meretoja 2018a, 31). Esitän siis, että vaikka Carlotta edustaa yksityistä äitiyttä äitiyden instituution sijaan, hänelläkin on omat äitiyskertomuksensa, jotka vaikuttavat hänen äitiyteensä, myös rajoittavasti.

Carlotta tuntuu kertovan itselleen tarinaa, jossa hänen oma alkoholisminsa ei vaikuta hänen lapsiinsa liikaa, koska hän kykenee yhä hoitamaan kaikki kodin työt, kuten ruoan ja pyykkikasat. Novellissa “Her First Detox” hän kuvaa rajaa, jota pitää oman “hyvän äitiytensä” ja äitiydessä epäonnistumisen välillä: “Everything was somehow always okay. She was a good teacher and a good mother really.” (MCW 59.) Rajana “hyvän äitiyden” ja alkoholismien välillä toimii vuorokaudenaika. Carlotta kertoo juomisen kiihtyvän illalla, kun kaikki

velvollisuudet on hoidettu ja hänen poikansa ovat menneet nukkumaan: “In the evenings, after dishes and laundry, correcting papers, there was TV or Scrabble, problems, cards, or silly conversations. Good night, guys! A silence and then she celebrated by doubling her drinks [.]” (MCW 59.) Raja öisen juomisen ja päivällä tapahtuvan äitimisen välillä kuitenkin vuotaa. Carlotta myöntää: “If they awakened, her sons would tumble upon her madness which, then, only occasionally spilled over into morning.” (MCW 59.) Novellin lukijalle on selvää, että Carlottan itselleen asettamista rajoista huolimatta hänen juomisensa vaikuttaa hänen lapsiinsa. Hän myöntää, että niin kauan kuin hän muistaa, hänen vanhin poikansa on kierrellyt öisessä talossa tarkistelemassa tuhkakuppeja ja takkaa, sekä sammuttelemassa valoja ja lukitsemassa ovia. (MCW 59-60.) Juomisen takia Carlottan poika joutuu kantamaan huolta äitinsä puolesta. Carlottan viittaus hänen öiseen “hulluuteensa” vihjaa, että hänessä on myös itsekäs ja lapsia satuttava, hallitsematon puolensa, aivan kuten Maryssakin.

Novellissa “Unmanageable” kuvataan alkoholisoitunutta usean pojan yksinhuoltajaäitiä, joka voisi yhtä hyvin olla Carlotta. Hänenkin kohdallaan äitiys ja alkoholismi asettuvat keskenään ristiriitaan, mikä luo vahvan jännitteen novelliin. Vieroitusoireista kärsivän päähenkilön on selvittävä viinakauppaan ja ehdittävä sieltä takaisin ennen poikiensa heräämistä. Tärinästä ja päänsärystä huolimatta hänen on kyettävä laittamaan pojille aamiaista ja pestävä pyykkiä, mistä syntyy myös kiireen tuntu. Hän kuvaa matkaansa viinakauppaan: “It would take her three quarters of an hour; she would have to run home to be there before the kids woke up.” (MCW 152.) Novellin lopussa kertoja onnistuu palaamaan viinapullon kanssa kotiin ennen poikien heräämistä, järjestämään näille puhtaat vaatteet ja tekemään aamupalan. Hän on siis onnistunut tavoitteessaan. Hän on selvinnyt vieroitusoireista, saanut kotityöt hoidettua ja ehtinyt takaisin kotiin ennen poikien heräämistä. Jälleen kuitenkin paljastuu, että äitimistä ja juomista erottava raja on hatara. Hänen poikansa tietää heti, että hän on juonut, kysyy, mistä hän on saanut viinaa ja jatkaa: “You can have your wallet. I’ll give you the keys when I know you’re okay.” (MCW 154.) Se, että pojalla on tapana piilottaa humalaisen äitinsä rahapussi ja autonavaimet, kertoo toisaalta juomisen toistuvuudesta, toisaalta sen laajasta vaikutuksesta pojan elämään. Äidin kiirehtiminen kotiin viinakaupalta tuntuu turhalta, sillä illuusio tietynlaisesta kotielämästä ja äitiydestä on jo rikki. “You can’t stop anymore without a hospital, Ma” (MCW 154), poika toteaa viitaten äitinsä juomiseen.

Mitä sitten tapahtuu, kun hahmojen itse rakentama kertomus heidän “hyvästä äitiydestään” hajoaa? Novellissa “Let Me See You Smile” Carlottan hillitön suhde alkoholiin ja Jesseen

muodostuvat hänen mielestään esteeksi hänen äitiydelleen. Koska hän ei usko pystyvänsä luopumaan Jessestä tai alkoholista, hänen on luovuttava äitiydestä. Hän lähettää nuoremmat poikansa heidän isänsä luo ajatellen, että tämä on näille parhaaksi. Lopulta hän hautoo jopa itsemurhaa, koska on “epäonnistunut äitinä” (MCW 297). Carlottan vanhin poika Ben ei kuitenkaan näe veljiensä pois lähettämistä oikeana tekona, vaan syyttää Carlotta luovuttamisesta. Carlotta kertoo: “Ben grabbed me by the hair and took me to the bathroom. ‘Look at your drunk self! Who are you? What about my brothers? Dad and his girl are on cocaine. Maybe with you they’d die in a car wreck or you’d burn the house down, but at least they wouldn’t think drinking was glamorous. They need you. I need you. I need not to hate you.’ He was sobbing.” (MCW 296.)

Tulkitsen, ettei Benin raivossa ole kyse siitä, onko Carlotta “hyvä” vai “huono” äiti. Kyse on siitä, lakkaako Carlotta äitimästä vai ei. Novellin lopussa Carlotta tekeekin valinnan jatkaa äitimistä ja ottaa kaikki poikansa takaisin kotiin. Carlotta kykenee äitimään Maryn hahmoa paremmin, mutta se ei johdu siitä, ettei hänessä olisi myös “hulluutta” kuten Maryssa. Se ei myöskään johdu siitä, että hän osaisi äitiä kunnollisesti mystisen “äidinvaiston” tai “äidinrakkauden” ajamana. Toisin sanoen alkoholisoituneiden äitihahmojen kamppailun kuvaaminen tuntuu vihjaavan, ettei äitimisessä ole kyse sisäsyntyisestä taidosta, kuten maternalistinen äitiyskertomus vihjaa. Berlinin novelleissa äitiys ei tule biologisen synnytyksen mukana. Muutenhan äitiys olisi biologisille äideille helppoa ja ristiriidatonta. Toinen vaihtoehto on, että äitiys onkin “normaaleilla” naisilla sisäsyntyinen “vaistonvarainen” taito, mikä tekisi Berlinin kuvaamista äideistä epänormaaleja, jopa “hirviöitä” (Rich 1995, 23). Tällaista näkökantaa Berlin ei kuitenkaan äiteihinsä ota. Jotta esimerkiksi Maryn ja Tinyn hahmojen “hirviömyisyyden” voisi kyseenalaistaa, on kyseenalaistettava äidinvaisto, äitiys itsestään selvänä biologiana.

Nähdäkseni Berlinin moninaisten äitiyskertomusten verkossa syntyy neuvottelu siitä, mitä äitiys lopulta on. Esitän, että monissa novelleissa alkoholisoitunut äitihahmo palauttaa kulttuuriesti kehoon, biologiaan ja luontoon samaistetulle äidille hänen toimijuutensa, kyvyn tehdä valintoja passiivisen “luonnon” seuraamisen sijaan. Berlinin palauttaessa äitiyden toimintaan, eli äitimiseen “äidinvaiston” sijaan hän nähdäkseni korostaa äitiä subjektina ja toimijana. Olen jo tuonut esille kertomuksen, jonka mukaan kotiäiti toimisi “äidinvaiston ajamana” (Rich 1995, 37). Nähdäkseni tämä kertomus implikoi, ettei äiti edes ajattele itse, vaan seuraa “luontoaan”, tahdottomana, ajatuksettomana, oikeastaan ilman vaihtoehtoja tai valintaa. Eihän

“luonto” tee tietoisia valintoja. Tällöin äidin toimijuus palautetaan vasta kun myytti “äidinvaistosta” kumotaan. Näin tekevät Berlinin alkoholisoituneet äitihahmot, jotka eivät toimi vaiston tai “äidinrakkauden” ajamina. Samalla haastetaan myös kartesiolainen patriarkaalista logiikkaa seuraava dualismi, jonka mukaan nainen on perinteisesti nähty luontona ja kaiken henkisen, kuten ajattelun, vastakohtana. Francine du Plessix Grau (1981, x) esittääkin viisikymmentäluvun jälkeisten vuosikymmenten feministiseksi teemaksi naisen biologian kohtalonomaisuuden kumoamisen.

“Äidinvaiston” ja “äidinrakkauden” myytistä irrottautuminen uhraa välttämättä jotakin. Mikäli myyttinen ja kaikkivoipa “äidinrakkaus” on taannut jokaiselle lapselle varmuuden rakastetuksi tulemisesta, sen kieltäminen “herättää jokaisessa pelon siitä, että olemme saattaneet syntyä välinpitämättömyyteen” (Plessix-Grau 1981, ix). Mikäli edes äidinrakkaus ei ole pyyteetöntä ja varmaa, on mahdollista, ettei maailmassa ole ketään, joka rakastaisi meitä. On siis ymmärrettävää, miksi kertomukset ilkeistä, kykenemättömistä tai jopa vain äitiytensä kanssa kamppailevista äideistä ovat tabuja, hiljaisuuden ja häpeän paikkoja, ja miksi ne eivät ole olleet kulttuurissamme valtakertomuksia. Kertomus “äidinrakkaudesta” asettaa äideille kuitenkin mahdottoman tehtävän. Kuten Rich (1995, 23) esittää, vaikka ei ole olemassa ihmissuhdetta, jossa toista voisi “rakastaa joka hetki”, tämä on juuri sitä, mitä äideiltä ja naisilta odotetaan. Epärealistiseen odotukseen kykenemätön nainen taas voi epäillä olevansa “epänormaali”, siis “hirviö” (Rich 1995, 23). Kykenemättömyys kyseenalaistaa näitä kertomuksia äitiydestä tekee kertomuksista poikkeamisesta tabun. Kertomukseen sopimattomien tunteiden, kuten äidin ajoittaisen turhautumisen, tyytymättömyyden, neuvottomuuden tai jopa vihan, ympärille muodostuu äitiyden hiljaisuus. Kuten Rich (1995, 24) toteaa: “Vuosisatoihin kukaan ei puhunut näistä tunteista”. Näin tietyistä äitiyden kokemuksista muodostuu erityinen totuttuja kertomusmalleja ja konventioita pakeneva paikka, äidillisen yksinäisyyden paikka, kuten Maryn huone, johon hän sulkeutuu vuosikausiksi juomaan ja katkeroitumaan.

Berlinin novelleissa äidinrakkauden myytin rikkomisen uhraa siis kiistatta jotakin; varmuuden ajasta ja paikasta riippumattomasta kaikkivoipaisesta rakkaudesta, jonka kaipuussa olemme tietynlaisiin äitiyskertomuksiin ripustautuneet. Samalla kertomuksissa, joissa henkilöahmot kykenevät irtautumaan tästä myytistä, esiintyy toisella tavalla arvokasta äitiyttä. “Mama” ja “Panteón de Dolores” -novellien tarinamaailmaan liittyvä novelli “So Long” kuvaa Maryn vanhemman tyttären äitiyttä. Huolimatta omasta vaikeasta äitisuhteestaan tytär on onnistunut rikkomaan katkeruuden kierteen, minkä lisäksi hän on raitistunut alkoholisti.

Novellissa hän reflektoi omaa menneisyyttään, mikä auttaa häntä myös näkemään nykyhetkensä tietyssä valossa: “I don’t regret my alcoholism anymore. Before I left California my youngest son, Joel, came to breakfast. The same son I used to steal from, who had told me I wasn’t his mother [...] Then he went to work. He kissed me and said So long, Ma. So long, I said.” (MCW 254.) Kohtaus antaa nimen koko novellille. Joelin tokaisu “So long, Ma” muodostuukin merkittäväksi lyhydestään huolimatta. Tokaisu osoittaa Joelin palauttaneen äitinsä äitiyden, mikä herättää kertojassa kiitollisuutta, mutta myös muistuttaa, ettei hänen roolinsa äitinä ole itsestään selvä. Vaikka oman pojan kantaminen ja synnyttäminen olisikin biologinen fakta, äitiys sosiaalisena roolina ei ole sitä. Onhan Joelkin kieltänyt sen sanomalla, ettei kertoja ole hänen äitinsä. Plessix-Grau (1981, ix) on todennut, että äitiyden näkeminen “valintana” luontaisen impulssin sijaan tekee siitä “lahjan”, jonka voi antaa tai kieltää “tahdon voimasta”. Tämän voi tulkita niin, että äiti voi kieltää äitiytensä lapseltaan, mutta myös niin, että lapsi voi kieltää sen äidiltään, kuten Joel on tehnyt. Tietoisuus tästä, sekä kiitollisuus omasta äitiydestä, ilmenee kertojan ajatellessa: “All over the world mothers are having breakfast with their sons, seeing them off at the door. Can they know the gratitude I felt, standing there, waving? The reprieve.” (MCW 254.)

3.4 Lopuksi

Olen käsitellyt tutkielmassani Lucia Berlinin novellikokoelmia *A Manual for Cleaning Women. Selected Stories by Lucia Berlin* (2015) ja *Evening in Paradise. More stories* (2018). Novellit, joihin olen syventynyt, ovat valikoituneet tutkimuskysymysteni mukaan. Näistä merkittävimiksi ovat muodostuneet “Mama”, “Panteón de Dolores”, “Fool to Cry”, “Noël. Texas. 1956”, “Tiger Bites”, “Let Me See You Smile” ja “Unmanageable”.

Olen kysynyt, miten Berlinin novelleissa kerrotaan äitiyttä niissä toistuvien alkoholisoituneiden äitihahmojen kautta. Olen käyttänyt analyysityökaluinani narratiivisen hermeneutiikan tarjoamia teorioita ja käsitteitä, jotka ovat osaltaan ohjanneet tutkimuskysymyksiäni: olen sisällyttänyt kysymykseen äitiyden kertomisesta kysymyksen äitihahmojen kerronnallisesta toimijuudesta ja siihen liittyvästä mahdollisen tajusta. Kerronnallinen toimijuus on Hanna Meretojan hahmottelema käsite, jonka avulla olen kyennyt tarkastelemaan äitihahmojen toimijuutta suhteessa ympäröiviin kulttuurissosiaalisesti muodostuneisiin kertomuksiin ja kertomisen tapoihin. Tällöin olen olettanut, että vaikka kertomukset ovat sosiaalisia rakennelmia, niillä on aitoa vaikutusta elämiimme, ihmissuhteisiimme, sekä käsityksiimme siitä, mikä meille on mahdollista ja millaisia voimme olla.

Yhdisätämällä äitiyden kysymykset narratiivisen hermeneutiikan teoriaan olen tuonut uutta näkökulmaa sekä äitiyden tutkimuksen että narratiivisen hermeneutiikan kentille. Lisäksi näkökulmani on uusi Berlinin tuotantoon keskittyvässä tutkimuksessa. Vaikka äitiyttä on ylipäättään käsitelty kirjallisuudentutkimuksessa paljon, on kirjallisten äitien alkoholismi jäänyt vähemmälle huomiolle. Keskittymällä analysoimaan alkoholisoituneita äitihahmoja olenkin tuonut uutta näkökulmaa esimerkiksi kuolleen/poissaolevan äidin juonikuvion tarkasteluun.

Berlinin äitihahmojen suhteen kerronnallinen toimijuus on näkynyt kykynä tiedostaa heitä ympäröiviä kertomuksia, kykynä kerronnalliseen dialogisuuteen, sekä lopulta kerronnalliseen mielikuvitukseen. Koska olen olettanut, että äitiydellä ja naiseudella on biologian lisäksi sosiaalisesti rakentuneet ulottuvuudet, olen olettanut, että jokaisen naisen suhde omaan äitiyteensä ja naiseuteensa on vastavuoroisessa dialogissa ympäröivien kertomusten kanssa. Tällöin äitiyksilöillä itsellään on oletukseni mukaan toimijuutta omien äitiyskertomustensa, siten kokemustensa, identiteettiensä ja elämänsä, muotoilemiseen. Koska suhde kertomusten verkoston ja yksilön välillä on kuitenkin vastavuoroinen, on toimijuus jokaisen kerronnallisen ympäristön rajoittama. Tällöin äitiyden kertomiseen vaikuttaa siis historiallinen, ajallinen ja paikallinen ympäristö. Tämä voi olla äitiyden yksilöllisestä kokemuksesta eroteltava äitiyden instituutio, mutta myös henkilökohtaisemmat äitikertomukset, kuten oman perheen tai suvun toistamat kertomukset äitiydestä.

Berlinin novelleissa äitiyden instituutio tulee ilmi esimerkiksi lääketieteellisenä vallankäytönä. Esimerkiksi novellissa "Tiger Bites" esiintyvien äitien äitiyteen vaikuttaa aborttilaki.

Tiukasta laista seuraava laittomuus – abortti - synnyttää äitihahmojen välille salailua, joka puolestaan synnyttää hiljaisuutta ja lopulta tabun. Tabu ilmenee yksinäisyytenä ja solidaarisuuden puutteena äitien välillä. Mikäli kertominen on reitti toisten luo, kyvyttömyys kertoa on eristävää. Aborttikokemus ilmentää yhtä äitiyden hiljaisuuksien paikoista. Tällöin siihen rinnastuvat myös muut äitiyteen kuluvat kokemukset, jotka eivät sovi konventionaalisiin kertomuksiin tai pakenevat konventionaalisia kertomisen tapoja, kuten ajallista lineaarisuutta. Esitän äidin alkoholismiin tällaiseksi äitiyden kokemukseksi, joka synnyttää häpeää ja hiljaisuutta. Samalla alkoholismi kuvastaa tyytymättömyyttä tietyssä ahtaassa naisen roolissa, joka on alkoholismiin tavoin hiljaisuuden ja yksinäisyyden paikka. Hiljaisuudesta seuraa puutetta kertomisen eettisesti potentiaalisista puolista, kuten mahdollisuudesta ymmärtää ja siten löytää empatiaa ja solidaarisuutta, sekä mahdollisuudesta reflektoida omaa menneisyyttä ja tulevaisuutta, sekä kasvattaa mahdollisen tajua ja itseymmärrystä.

Esimerkiksi novelleissa “Mama” ja “Panteón de Dolores” esiintyvä Maryn hahmo edustaa hahmoa, jolla ei ole kerronnallista toimijuutta ja joka siten ei kykene myöskään harjoittamaan itsereflektiota oman identiteettinsä ja elämänsä suhteen. Hänen kohdallaan ahdas äitikertomus, jota hän ei osaa kyseenalaistaa, saa hänet jopa menettämään oman itseytensä. Itseyden ja itseyden menettämisen symbolina toimii nähdäkseni koti. Kodin tilajärjestelyjen kuvaus taas on kerronnallinen keino, jolla ilmaista Maryn kerronnallisen toimijuuden ja mahdollisen tajun suppeutta. Samaan aikaan epäoikeudenmukaisesti jakautuneet resurssit kertoa liittävät kertomisen kysymykset valtaan. Tällöin kysymykset siitä, kuka saa kertoa, mistä saa kertoa ja millaisia kertomisen malleja levitetään, ovat henkilökohtaisen lisäksi poliittisia. Näin on myös hiljaisuuksien kohdalla.

Esitän, että Maryn tarinamaailmassa kerronnallisen toimijuuden puute ja sen mukana supistunut mahdollisen taju periytyvät. Tätä symboloi muun muassa ylisukupolvinen alkoholismi. Maryn tarinamaailman novelleissa onkin yhtä tärkeää tarkastella Maryn lisäksi hänen tyttäriään. He ovat itsekin Maryn tavoin äitejä, minkä lisäksi vanhempi heistä on raitistunut alkoholisti. Tyttärissä ilmenee tiettyjen kertomusten ja niiden tuomien rajoitteiden perinnöllisyys, mutta myös mahdollisuus perinnön katkeamiselle. Tätä käsitelen laajenevana kerronnallisena toimijuutena ja mahdollisen tajuna. Esitän, että tytärten kyky eettiseen kertomiseen avaa heidän mahdollisen tajuaan, mikä laajentaa heidän näkemystään itsestään ja omista mahdollisuuksistaan. Tämä on mahdollista, koska tyttäret kykenevät kertomaan äidistään eettisesti kestävasti sen sijaan, että käyttäisivät vain eettisesti epäilyttäviä kertomisen tapoja. Kuten

Meretoja tuo ilmi, kertomisen suhdetta valtaan on syytä painottaa. Se tuo esiin esimerkiksi toisen kertomisen ongelmat, jolloin toisen kertominen ei anna arvoa tämän ainutlaatuiselle kokemukselle, vaan pyrkii yksinkertaistamaan tämän valmiiseen selitysmalliin. Mikäli kertomiseen kuitenkin sisältyy vilpittömän halu ymmärtää toista ja haastaa omia ennako-oletuksia, on toista mahdollista kertoa myös eettisesti. Näin tehdessään sisarukset kykenevät ymmärtämään äitiään ja hänen mahdollisuuksiaan, sekä niiden rajaamia valintoja, minkä seurauksena he ymmärtävät paremmin myös itseään. Tähän liittyy mahdollisuus alkoholismien perinnön katkaisemisesta, sillä tulkintani mukaan alkoholi liittyy kykenemättömyyteen kertoa.

Olen tutkielmassani todennut, että Berlinin novellien alkoholisoituneet äidit sekä toistavat että haastavat kulttuurisesti dominoivia valtakertomuksia. Yhtenä tällaisena kertomuksena pidän länsimaisessa kulttuurissa toistettua kuolleen tai poissaolevan äidin juonikuvia. Olen tuonut esille, että juonikuvia on nähty tapana väistää äitiyteen ja naiseuteen liittyviä seksuaalisuuden tabuja. Vaikka Berlinin novelleissa on paljon kuolleita ja poissa olevia äitejä, heidän hahmojensa kautta kuitenkin rikotaan tabuja, ei vahvisteta niiden luomia äidillisiä hiljaisuuksia. Vaikka äiti olisi novelleissa kuollut, hänen vaikutuksensa tyttärensä elämiin ja kerronnallisiin resursseihin on ilmeinen. Lisäksi esitän, että kuolleen tai poissaolevan äidin juonikuvia voi ilmentää naiseuden tabujen lisäksi naissukupolvien välisiä ristiriitoja. Äidin poissaolo voi merkitä tyttärelle uudenlaista autonomiaa, sekä äidin edustamien kertomusten hylkäämistä. Tähän liittyy tyttären rooli novelleissa onkin huomion arvoinen. Hahmojen toistuvat kaksoisroolit sekä äiteinä että tyttärinä korostavat sitä tosiasiaa, että jokainen äiti on loppujen lopuksi myös jonkun tytär. Tämän tiedostaminen taas lisää tietoisuutta kertomusten dialogisuudesta. Kertomusten dialogisuus painottaa kertomusten ja maailman välisen suhteen lisäksi myös eri kertomuksien välisiä suhteita. Tyttären käydessä neuvottelua oman äitiytensä suhteen läsnä ovat monien eri sukupolvien kertomukset äitiydestä. Näiden kertomusten analysoiminen ja kyky suhtautua niihin valikoivasti kuuluu kerronnalliseen toimijuuteen, mitä tyttärhahmot kasvattavat novellien kuluessa.

Tutkielmaa tehdessäni olen todennut, että Berlinin alkoholisoituneet äitihahmot ovat keskenään erilaisia. Novelleista löytyy ydinperheissä eläviä kotiäitejä, sekä eronneita yksinhuoltaja-äitejä. Kotiäidit sopivat osaltaan normatiivisen äidin kertomukseen. He siis toteuttavat tiettyä ajallispaikallista kuvaa ideaalisesta äidistä. Tähän liittyy muun muassa ydinperheen ja perheonnen ideaali ja äidin oletettu valkoisuus ja keskiluokkaisuus. Samalla he myös rikkovat tavoillaan normatiivista äitiyttä, muun muassa kieltäytymällä äitimästä lapsiaan ja ylläpitämällä

kotiensa järjestystä. Tällä tavalla Berlin nähdäkseni kyseenalaistaa, mitkä tekijät loppujen lopuksi tekevät äidin. Ideaaliseen äitiyteen yhdistetyt piirteet eivät välttämättä takaa äitimisessä onnistumista. Toisaalta äitiminä ei ole itsestään selvän helppoa kenellekään käsittelemieni novellien äitihahmoista. Nähdäkseni Berlinin kuvaamat alkoholisoituneet yksinhuoltajaäidit toteuttavat osaltaan perinteistä äitiyttä. Heidän toimintansa heijastaa hoivaa ja rakkautta, jota kulttuurissamme odotetaan äideiltä ja naisilta. Samalla heidänkin äitiytensä on epäkonventionaalista. He eivät täytä äiteihin kohdistettua epäseksuaalisuuden vaatetta. Lisäksi heidänkin alkoholisminsa asettuu ristiriitaan äitiyden kanssa. Naiselle ja äidille epäkonventionaalisen juomisen voikin yhdistää epäkonventionaaliseen seksuaalisuuteen.

Koska äitiys ei ole käsittelemilleni äitihahmoille itsestään selvää, heidän kertomuksensa haastavat äitiyskertomusta, jonka mukaan äitiys olisi kaikille naisille biologinen itsestäänselvyys. Tämä taas erottaa äitiyttä "äidinvaiston" myytistä ja biologiasta. Itse olen pyrkinyt erottamaan äitiyden silkasta biologiasta käyttämällä tutkielmassani äitimisen käsitettä. Tosin esimerkiksi aborttikertomukset korostavat, ettei äitiyttä tai naisten oikeuksia voi kokonaan irrottaa biologisista realiteeteista. Biologian tähden äitiys on esimerkiksi lääketieteellisen vallankäytön alue. Se ei kuitenkaan tarkoita, että äitiys tyhjenisi kehoon, kohtuun ja munasarjoihin. Erottaessaan äitiyden biologiasta Berlin nähdäkseni korostaa äitiyttä valintana. Tällöin äideistä tulee toimijoita pelkkien biologisten kehojen sijaan. Äidit ja äiti-tytärhahmot kerryttävätkin novelleissa kerronnallista toimijuutta oman elämänsä suhteen. Berlinin novelleissa alkoholisoituneet äitihahmot kasvattavat kerronnallista toimijuutta, mutta he kokevat myös kerronnallisen toimijuuden puutetta, kerronnallista epäoikeudenmukaisuutta ja hiljaisuutta.

Lähteet

- Berlin, Lucia 2015: *A Manual for Cleaning Women. Selected Stories*. Toim. Stephen Emerson. Picador. London
- Berlin, Lucia 2018: *Evening in Paradise. More Stories*. Picador. London
- Berlin, Lucia 2018: *Siivoojan käsikirja ja muita kertomuksia*. (suom. Kristiina Drews) Kustannusosakeyhtiö Aula & Co. Helsinki
- Berlin, Lucia 2018: *Siivoojan käsikirja 2. Tanssia ruusuilla*. (suom. Kristiina Drews) Kustannusosakeyhtiö Aula & Co. Helsinki
- Berlin, Lucia 2018: *Ilta paratiisissa ja muita kertomuksia*. (suom. Kristiina Drews) Kustannusosakeyhtiö Aula & Co. Helsinki
- Flaubert, Gustave 1980: [1857 *Madame Bovary : Mœurs de province*]: *Rouva Bovary*. Suom. Eino Palola. Suuri Suomalainen Kirjakerho. Helsinki.
- Alford, Allison M. 2021: "Doing daughtering: an exploration of adult daughters' constructions of role portrayals in relation to mothers". *Communication Quarterly*, 69 (3), 215–237.
- Al-Khayaat, Amal Adnan 2020: "The Influence of Absent/Present Mothers on Daughters in Fadia Faqir's *My Name Is Salma and Willow Trees Don't Weep*". *Advances in Language and Literary Studies*. Language Center. University of Jordan. Amman, Jordan.
- Ardent, Hannah 1968: *Between Past and Future: Eight Exercises in Political Thought*. Penguin Books. London.
- Bastián Alvarado, Paulina 2023: "'Of Course I Have a Self Here': Migration, In-Betweenness, and Sense of Self in the Narrative Art of Lucia Berlin". *Leiden Elective Academic Periodical*, No 3, 163–177. DOI: <https://graduatejournal-leap.universiteitleiden.nl/>
- Badinter, Elisabeth 1981 [1980 *L'amour en plus*]: *Mother Love – Myth & reality*. Macmillan publishing co. INC. New York. DOI: <https://graduatejournal-leap.universiteitleiden.nl/>
- Beauvoir de, Simone 1999 [1949 *Le deuxième sexe I et II*]: *Toinen sukupuoli*. Suom. Annikki Suni. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Jyväskylä
- Braidotti, Rosi 1991/1993: *Riitasointuja*. Suom. Päivi Kosonen, Marjo Kylmänen, Raija Koli, Anja Kuhalampi, Eila Rantonen, Tuulevi Ovaska. Tampere: Vastapaino
- Chiara Bertone & Vida Česnuitytė (päätoim.), *Palgrave Macmillan Studies in Family and Intimate Life*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Derrida, Jacques 1978/1967: *Writing and Difference*. Kääntänyt Alan Bass. Routledge. London
- Dumm, Thomas L. 2013: "Motherless Children Have a Hard Time: Man as Mother in *To Kill a Mockingbird*". *Reimagining To Kill a Mockingbird: Family, Community, and the Possibility of Equal* DOI: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/kutu/detail.action?docID=6922132>

Ellis, Nina 2023: "The Short Autofictions of Eve Babitz, Lucia Berling and Bette Howland". *Critique: Studies in Contemporary Fiction*, Vol. 64 (5), 776–789. DOI: <https://doi.org/10.1080/00111619.2022.2097049>

Francus, Marilyn 2017: "The Lady Vanishes: The Rise of the Spectral Mother". *The Absent Mother in the Cultural Imagination: Missing, Presumed Dead*. Toim. Berit Åström, 25–42. Palgrave Macmillan, Cham, Switzerland.

Fricker, Miranda. 2007: *Epistemic injustice : power and the ethics of knowing*. Oxford University Press.

Friedan, Betty 2010 (1963): *The Feminine Mystique*. Penguin classics. Penguin books. London

Fox-Genovese, Elisabeth 1999: "Foreword. Mothers and Daughters: The Tie That Binds." *Southern Mothers. Fact and Fictions in Southern Women's Writing*. Toim. Nagueyalti Warren & Sally Wolff, xv — xviii. Baton Rouge: Louisiana State University Press.

Grahn, Lisa 2023: One Hand Clapping: The Loneliness Of Motherhood in Lucia Berlin's 'One Hand Clapping'. Helena Wahlström Henriksson, Anna Williams & Margaretha Wahlgren (toim.) *Narratives of Motherhood and Mothering in Fiction and Life Writing*. Lynn Jamieson, Jacqui Cabb, Sara Eldén,

Hubara, Koko (15.9.2025 8:58) "Mikä on tytärtämisen poliittinen tehtävä?". Tulva. [Mikä on tytärtämisen poliittinen tehtävä? - Tulva – feministinen aikakauslehti](#) /Haettu > 1.10.2025 14:05

Joutseno, Astrid 2021: *Life writing from birth to death: how m/others know*. Helsingin yliopisto. Humanistinen tiedekunta. DOI: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-7459-8>

Juutila-Purokoski, Ulla-Maija 2006: "Ruuan ikävä. Ruumiillisuus, ruoka ja subjekti Iris Uurron *Ruumiin ikävä* -romaanissa". *Täysi kattaus. Ruokaa ja juomaa kirjallisuudessa*. Toim. Siru Kainulainen & Viola Parente-Čapková, 101–125. Turun yliopisto. Taiteiden tutkimuksen laitos. Turku.

Jokinen, Eeva 1996: *Väsyynt äiti: Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä*. Helsinki: Gaudeamus.

Kantola, Johanna 2010: "Sukupuoli ja valta". *Käsikirja sukupuoleen*. Toim. Tuija Saresma, Leena.Maija Rossi & Tuula Juvonen, 78–87. Vastapaino. Tampere.

Launis, Kati 2006: "Miksi Lopo juo? Nainen ja alkoholi 1800-luvun ja 1900-luvun alun kirjallisuudessa". *Täysi kattaus. Ruokaa ja juomaa kirjallisuudessa*. Toim. Siru Kainulainen & Viola Parente-Čapková, 244–268. Turun yliopisto. Taiteiden tutkimuksen laitos. Turku.

Martí-Balcells, Aina 2022: "Adultery and the Subversion of Architectural Prescriptiveness in Madame Bovary and The Return of the Native." *Domestic Architecture, Literature and the Sexual Imaginary in Europe, 1850-1930*. Edinburgh University Press.

May, Vanessa 2001: *Lone Motherhood in Finnish Women's Life Stories. Creating Meaning in a Narrative Context*. Åbo Akademi University Press. Åbo.

Moi, Toril. 22.7. 2022. "Prejudice Rules. LRB contributors on the overturning of Roe v. Wade." *London Review of Books*. <https://www.lrb.co.uk/the-paper/v44/n14/after-roe-v.-wade/prejudice-rules#toril-moi>

- Meretoja, Hanna 2018: *The Ethics of Storytelling. Narrative Hermeneutics, History, and the Possible*. Oxford University Press. New York.
- Meretoja, Hanna 2018b: "Kertomuksen eettinen potentiaali ja vaarat: kuusi mittapuuta". *Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti Avain*, Vol. 1, 6–25. DOI: <https://doi.org/10.30665/av.70005>
- Meretoja, Hanna 2023: "Implicit narratives and narrative agency. Evaluating pandemic storytelling". *Narrative Inquiry*, Vol. 33 (2), 288–316. DOI: <https://doi.org/10.1075/ni.21076.mer>
- Meretoja, Hanna 2025: "Illness Trauma, Life-Writing, and Pandemic Storytelling". *Pandemic Storytelling*. Toim. Jan Albert, Deborah de Muijnck & Jessica Jumpertz. Sarjassa Narratives and Mental Health, Vol. 3, 57–82. Brill. Leiden. DOI: <https://doi.org/10.1163/9789004716681>
- Mäkituomas, Maria 2021.09.27: *Kuolleen äidin jäljillä: Toistuvat kertomusmallit Syvän etelän kirjallisuudessa*. Turun yliopisto. Pro gradu –tutkielma.
- Oksala, Johanna & Werner, Laura (toim.) 2005: *Feministinen filosofia*. Gaudeamus. Helsinki.
- O'Reilly, Andrea (toim.) 2007: *Maternal Theory. Essential Readings*. Demeter Press. <http://www.jstor.org.ezproxy.utu.fi:2048/stable/j.ctt1rrd94h>
- Plant, Rebecca Jo (2010) *Mom*. The University of Chicago Press. Chicago and London
- Plessix Grau, Francine du 1981: "Foreword". *Mother Love. Myth & Reality [1981]*. Elisabeth Badinter. ix —xvii. Macmillan Publishing co., Inc. New York.
- Raamattu* 1992. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön otama suomennos. Kirjapaja.
- Rich, Adrienne 1995/1986: *Of Woman Born. Motherhood as axperience and institution*. W.W. Norton & Company. New York & London.
- Ricouer, Paul 1992/1990: *Oneself as Another*. Kääntänyt Kathleen Blamey. The University of Chicago Press. Chicago & London.
- Roberts Dorothy E. 1993:" Racism and Patriarchy in the Meaning of Motherhood." *Journal of Gender and the Law*. Vol. 1 (1), 1–38.
- Seidel, Kathryn 1999: "The Separate Self: Identity and Tradition in the Fiction of Gail Godwin and Ellen Glasgow". *Southern Mothers. Fact and Fictions in Southern Women's Writing*. Toim. Nagueyalti Warren & Sally Wolff, 156–168. Baton Rouge: Louisiana State University Press.
- Seidel, Kathryn Lee 2002: "Myths of Southern Womanhood in Contemporary Literature". *The History of Southern Women's Literature*. Toim. Carolyn Perry & Mary Louise Weaks, 429–446. Baton Rouge: Louisiana State University Press.
- Soikkeli, Markku 2006: "'Kossu on mun kuski'. Miesten alkoholismi suomalaisissa nykyromaneissa." *Täysi kattaus. Ruokaa ja juomaa kirjallisuudessa*. Toim. Siru Kainulainen & Viola Parente-Čapková, 221–243. Turun yliopisto. Taiteiden tutkimuksen laitos. Turku.
- Vuori, Jaana 2010: "Äitiys sukupuolikysymyksenä." *Käsikirja sukupuoleen*. Toim. Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen, 109–120. Vastapaino. Tampere.

Vuori, Jaana 2010: "Kokevat ja kertovat äidit." *Käsikirja sukupuoleen*. Toim. Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen, 120–123. Vastapaino. Tampere.

Wahlström Henriksson, Helena. Williams, Anna. Fahlgren, Margaretha (toim.) 2023: *Narratives of Motherhood and Mothering in Fiction and Life Writing*, Palgrave Macmillan. Switzerland.

Åström, Berit (toim.) 2017: *The Absent Mother in the Cultural Imagination: Missing, Presumed Dead*. Palgrave Macmillan. Cham, Switzerland.

Åström, Berit 2023: *Analysing American Advice Books for Single Mothers Raising Sons. Essentialism, Culture and Guilt*. Anthem Press. London.